

CURIER

REVISTĂ DE CULTURĂ ȘI BIBLIOLOGIE

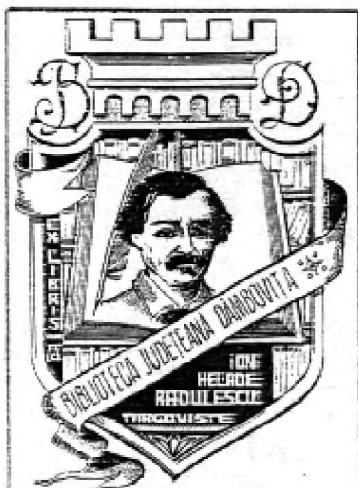
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „Ion Heliade Rădulescu”
DÂMBOVIȚA

„Într-o vreme când cel mai mare imperiu din Mediterana Orientală pâdea momentul unei noi expansiuni spre centrul Europei, câțiva ani înainte de campania lui Soliman Magnificul spre Viena, știindu-se suveranul statului cel mai vulnerabil al continentului, Țara Românească, la al cărei hotar, pe Dunăre, ienicerii și spahiii așteptau semnalul invaziei, Neagoe dovedește calm, curaj și mai ales luciditate. Așadar, ținându-și la depărtare adversarii, Basarab construiește. El așază cuminte hotarele țării, înalță un monument unic, Mănăstirea Argeșului, sfidător parcă prin strălucire, pentru că de decenii nimeni nu mai ctitorise ca el în toată Europa de sud-est; face politică de largă anvergură, sprijinind toate comunitățile de tradiție bizantină de la Constantinopol, deci din inima imperiului vremii, până în arhipelagul Egeii și la muntele Athos, la marginile aceluiași imperiu. Era opera lui bravadă? Era nesocotită? Nu! Era roada clarviziunii omului politic român prin excelență, legat de pământ și de popor care nu se îndoiește de drepturile, vechimea, calitățile și veșnicia acestui popor.”

Virgil Cândea

TÂRGOVIȘTE • An. XIII - Nr. 1 (24) 2006
ISSN 1223-9712

Colectivul de redacție:

Dr. Victor Petrescu –
Redactor șef,
directorul bibliotecii

Redactori
Vlăduț Andreescu,
Cornel Albuleț,
Daniela Stoica
Alexandru Ștefănescu

Procesare computerizată
Mariana Briceag,
Daniela Stoica

Tehnoredactare
Ion Anghel

Redacția și administrația:
Str. Stelea, nr. 2
Târgoviște, Dâmbovița 130018
Tel/fax: 0245/612316
www.bjdb.ro
office@bjdb.ro

Editura **Bibliotheca**
Str. Nicolae Radian,
Bl. KB2/3, Târgoviște
Tel/fax 0245/212241
www.bibliotheca.ro

Tiparul: **PRESTO1 S.R.L.**
Târgoviște

SUMAR

TÂRGOVIȘTE – CONTINUITATE CULTURALĂ ÎN TIMP

- Neagoe Basarab și „învățăturile sale” / 1
Dr. Victor Petrescu
- Târgoviște – o capitală „in media res” pe eșichierul geostrategic european / 3
Dr. George Coandă
- Influențe baroce europene în pictura brâncovenească / 5
Prof. univ. dr. Maria Georgescu
- Ion Heliade Rădulescu: Panhimiul Ființei / 8
Acad. Mihai Cimpoi
- Ion Ghica – scriitorul / 11
Prof. Tudor Cristea

DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

- Animația culturală în biblioteci / 15
Jr. Vlăduț Andreescu
- Biblioteca Municipală Moreni – centru de cultură și educație în comunitatea locală / 17
Diana-Ancuța Beldiman
- Animația culturală, factor important în atragerea către lectură a membrilor comunității / 18
Lili Negulescu
- Depozitul legal / 19
Cristina Papoe

DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

- Provocări actuale în profesia de bibliotecar / 21
Lect. univ. dr. Gheorghe Buluță
- Publicul – consumator în bibliotecă / 23
Conf. univ. dr. Sultana Craia
- Biblioteca fără frontiere în ajutorul politicii educaționale / 24
Lect. univ. dr. Agnes Erich
Ing. Ileana Faur
- Bibliotecile și noile paradigme de instruire profesională / 26
Conf. univ. dr. Lidia Kulikovski
- Extinderea serviciilor electronice: reconsiderări în servirea utilizatorilor bibliotecii / 30
Conf. univ. dr. Nelly Țurcan; Natalia Cheradi
- Analiza documentară de conținut: abordări teoretice / 32
Conf. univ. dr. Natalia Goian

PATRIMONIUM

- Dimitrie Cantemir – marginalii la cartea cărților „Descriptio Moldaviae” / 36
Emil Vasilescu
- Un scriitor dâmbovițean necunoscut: Dragomir Petrescu / 38
Acad. Mihai Cimpoi
- Un istoric din Diaspora: Alexandru Negoescu-Runcu / 39
Mihai Gabriel Popescu
- Căminul Cultural. O instituție a comunității / 40
Alexandrina Andronescu, Felicia Mihaela Iacob
- Comori boerești / 43
Ștefan Ion Ghilimescu
- Poetul Nicolae Neagu. La 75 de ani / 46
Mihai Stan

REMEMBER

- Matei Alexandrescu la centenar / 48
Dr. Victor Petrescu
- Pantazi Ghica / 49
Prof. Alexandru V. Ștefănescu

TABLETE DE SCRITOR

- Târgoviștea. Ruinele / 50
Alexandru Vlațuță
- Efigii sentimentale / 51
Florentin Popescu
- Târgovișteism / Târgoviștenie / 52
George Coandă

Târgoviște

CONTINUITATE CULTURALĂ ÎN TIMP

NEAGOE BASARAB și „învățăturile” sale

Sfârșitul de secol al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea aduce în viața Țării Românești momente de referință. Este de notat mai întâi contribuția remarcabilă a lui Radu cel Mare (1495-1508) care reorganizează biserica, zidește frumoasa mănăstire din Deal, de lângă Târgoviște, comandă călugărului Macarie, adus la curtea sa de la Cetinje, din Muntenegru, prima carte tipărită pe pământ românesc „*Liturghierul*” (1508). Îl urmează la tronul Țării Românești Mihnea cel Rău (1508-1510), fiul lui Vlad Țepeș, Vlad cel Tânăr (1510-1512) și Neagoe Basarab (1512-1521), care se bucura de sprijinul unei influente familii de boieri, cea a Craioveștilor.

În timpul domniei a realizat importante acte de cultură. Dintre ele Dan Zamfirescu evidențiază „*trei dintre momentele sale fundamentale aparținând artei, creației populare și literaturii culte românești*”¹. Acestea sunt: construirea Mănăstirii de la Argeș, inspirarea motivului baladei „*Meșterului Manole*” și apariția „*Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*”, prima mare capodoperă românească, redactată în slavonește. Totodată a fost un protector al așezămintelor mănăstirești de la Muntele Sinai, Ierusalim, Asia Mică, Muntele Athos, cărora le face importante danii în bani, odoare. Patronează tipărirea de către Macarie a „*Tetraevanghelului slavon*”, continuând opera înaintașilor săi, de tipărire a unor cărți pentru românii din toate provinciile și pentru întregul Răsărit ortodox.

Pe marginea acestei remarcabile realizări care sunt „*Învățăturile*” s-au iscat numeroase controverse privind paternitatea lor, formulându-se în timp diverse ipoteze de către cercetătorii români sau străini. Nu insistăm asupra lor putând doar afirma că o asemenea capodoperă

a scrisului nu putea fi realizată decât de către o persoană cu o vastă cultură și o mare dragoste pentru frumos, acesta fiind, prin tot ceea ce a întreprins în timpul domniei, doar Neagoe Basarab.

Scrisă pe parcursul a mai multor ani, probabil la Curtea de Argeș dar și la Târgoviște, se adresa mai întâi celor doi fii ai săi, Petru și Theodosie, pentru ca după moartea celui dintâi să-i fie dedicată exclusiv lui Theodosie. Este un original manual de educație morală și politică pentru viitorul domn, moștenitorul său. El nu este singular în epocă. În „*Istoria literaturii române*”², se evidențiază și alte analogii în literatura bizantină (*Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon; De administrando imperio* a lui Constantin Porfirogenetul) și slavă (*Învățăturile cneazului rus Vladimir Monomah către fiii săi*). De subliniat că în același timp apărea și „*Principele*” de Niccolo Machiavelli.

Sunt indicate și sursele de inspirație: în primul rând „*Biblia*”, apoi unele scrieri mistico-ascetice sau hageografii și cărți populare („*Varlaam și Ioasaf*”, „*Alexandria*”, „*Fiziologul*”).

Învățăturile au două părți, cărora li s-a adăugat „*Scrisoarea către oasele Maicii sale*” și „*Rugăciunea la ieșirea sufletului*”. Prima parte, așa cum ni s-a păstrat, este o enumerare de texte religioase, rugăciuni interminabile, unele proslăvind superioritatea omului, capacitatea lui de a-și alege calea spre fericirea veșnică, nevoia „să cinstim și să slăvim pre ziditorul nostru și să mulțumim celui ce ne-a făcut și ne-a cinstit”, dându-ne „trup”, „gură”, „ochi”, „limbă”, „urechi”, „picioare”.

Se disting, de asemenea, povestea celor patru coșciuge, cea cu șarpele care-și păzește capul cu orice preț, omul care-și apără

sufletul sau porumbelul, care înainte de a înghiți grăuntele, luat în plisc, trage cu ochiul la uliul ce-l pândește”³.

Cea mai importantă parte a „Învățăturilor” sunt cele de ordin religios sau politic. Pagini elegiace de o mare frumusețe morală sunt cele prilejuite de reîngroparea mamei și a fiilor săi, dispăruți prematur: „Acum, o, maica mea și născătoarea mea, [iau] ertăciune de la părinți și de la frați, că voi să încep a grăi cătră tine cu multe lacrimi și cu gréle suspini și nenumărate. Ci te rog să mă ascuți cu dragoste, că voi să îndrăznesc să fac orație cătră oasele tale céle ostenitoare. O, maica mea și dulceța inimii méle și roaba Dumnezeului meu, Neago, câtă dosadă ai avut pentru mine, fiind multă vréme sărcinată cu mine, ziua și noaptea; și încă nu numai zioa și noaptea, ci în toată vréme și în tot ceasul ai fostu însărcinată și împovărată cu trupul meu, până în vremea céia ce-ți veni porunca lui Dumnezeu să mă naști”⁴.

Apare motivul numit „fortuna labilis”, al vieții privită ca ceva efemer, totul fiind „ca un fum”, trecător: „Spune-mi acum, ticăloase suflete, unde este domnia noastră? Unde este muma noastră? Unde sunt feciorii și fetele noastre? Unde este slova cea deșartă a lumii acesteia și bucuria ei... Unde este aurul și argintul dintr-această lume, ticăloase suflete?”. Răspunsul vine implacabil: „Acum, trupurile și sufletul meu, toată slava lumii acestia o am lăsat și mărețele și truția noastră o am părăsit și să răsipă de la noi ca un fum, când îl lovește un vânt mare și cu ploae repede”.

De o valoare deosebită sunt sfaturile politice, dintre care se remarcă cele pentru numirea în dregătorii, cinstirea boierilor și slujitorilor, orânduirea ospetelor, primirea și trimiterea solilor, purtarea războaielor, ținerea unui scaun de judecată.

Pe tineri îi sfătuiește să nu pribegască prin țări străine, oricât de greu le va fi.: „Nu faceți ca pasărea ceia ce se cheamă cucu, care-și dă oaole dă le clocescu alte păsări și-i scot puii, ci fiți ca șoimul, și vă păziți cuibul vostru”. Sfatul, de o mare actualitate și azi, era dat din propria sa experiență: „Că și eu însumi am fost pribeg, pentru-acéia vă spui că iaste trai și hrană cu nevoie pribegia, și ești de toți oamenii dosădit, încă și de copii cei mici, și de carii sunt mai răi. Pentru acéia să nu faci așa, că mai bună iaste moartea cu cinste, decât viața cu amar și cu ocară”⁵.

În vremuri de război este sfătuit să nu se înconjoare de oameni fricoși: „Și de aceasta, fătul meu te învăț să nu umbli cu oamenii cei fricoși, ca nu cumva să pierzi cînstea mea și moșia ta...”. Domnul trebuie să meargă în fața oștirii sale: „Iar tu să mergi dreptu față la față spre vrăjmașii tăi, fără nici o frică; iar căci vor fi ei mulți, nimic să nu te înfricoșezi, nici să te îndoiești. Că omul viteazu și războinic nu să sparie de cei mulți; ci cum răsipéște un leu o cireadă de cerbi, și cum omoară un lup o turmă de oi, oricât de mare [...] așa și omul viteaz și bărbat hrăbtor nu se înfricoșează de oameni mulți”⁶.

Adevărat tratat de morală creștină, *Învățăturile* se încheie cu cuvântul autorului și o rugăciune în ceasul morții: „Miluiaște-mă, Iisusul meu cel dulce și

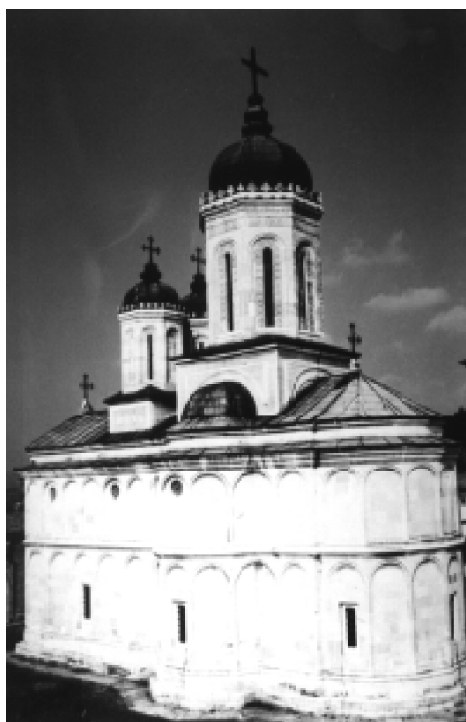
Dumnezeul meu, miluiaște-mă! Că tu ești învierea și viața mea! Că acum eu intraiu în pomenirea morții, că cu totul mă îmbrăcai în grijă, în tristăciuni și în frică, cugetând cum voi să mă întâmpin cu judecata ta cea înfricoșată și sufletul meu cel ticălos cum va trece prin vămile céle nefățarnice. Și văzuiu, Dumnezeul meu, ceasul morții méle apropiindu-se și fuiu părăsit de toți câți fuseră ai miei, și-mi fu a călători pre calea cea de întristăciune și să intru prin ușile strimțării. Și după aceea cale de întristăciune și dintr-acéle uși strimțe sau mă voi putea izbăvi, sau ba, ca să văzu și eu fața ta cea luminată, Dumnezeul meu”⁷.

O caracterizare remarcabilă a timpului și personalității domnului a făcut-o Bogdan Petriceicu Hasdeu: „Neagoie Basarab, acest Marc Aureliu al Țării Românești, principe artist și filosof, care ne face a privi cu uimire, ca o epocă excepțională de pace și cultură în mijlocul unei întunecoase furtune, de mai mulți secole, scurtul interval dintre anii 1512-1521”⁸.

Note

1. Cf. Dan Zamfirescu, *Expresia genială a vechii civilizații românești*, în *Istorie și cultură*, vol. I, București, Editura Roza vânturilor, 2003, p. 154.
2. *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Academiei Române, 1964, p. 280.
3. Ion Rotaru, *Literatura română veche*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981, p. 45.
4. *Ibidem*, p. 46.
5. *Ibidem*, p. 50.
6. *Ibidem*, p. 52.
7. *Învățăturile lui Neagoie Basarab către fiul său Theodosie*. Chișinău, Editura Litera, 1997, pp. 293-294.
8. B.P. Hasdeu. *Cuvente den bătrâni*, vol. II, București, 1879, p. 439.

dr. Victor Petrescu

TÂRGOVIȘTE – O CAPITALĂ

„IN MEDIA RES” PE EȘICHIERUL GEOSTRATEGIC EUROPEAN (secolele XIV-XVI)

Trebuie să recunoaștem că politica Țărilor Române, privită în contextul vârstei istoriei numită „Ev Mediu”, prin prismă geostrategică, nu a fost aproape deloc relevantă. Și nu este surprinzător să nu se prea fi întâmplat acest lucru - afară de câteva relații răzlețe și aleatoare la unii istorici - ținând seama de faptul că, geopolitica, abia de un secol, iar în România, preț de 45 de ani, a fost taxată ca „teorie fascistă” și azvârlită în temnița rebarbativului dogmatism materialist-istoric.

Generațiile de istorici de astăzi, descoperindu-i geopoliticii virtuțile hermeneutice și axiologice, încă tatonează prudent terenul, defrișând, pas cu pas, de reticențele moștenite, un orizont benefic de investigare și decodare a unor sensuri ale istoriei românești. Dar, pricepând comprehensiv valorile geopoliticii și aplicându-le, asemenea unui algoritm cu rezolvări multiple, unor stări istorice, cu caracter evenimential, nu va fi greu cercetătorului să descifreze și sensurile geostrategice ale acestora, prin geostrategie înțelegând acțiunea imperios manifestată a unor factori de decizie politică, militară și economică, articulată într-un sistem de implementare a unor interese stringente pe un spațiu dat geopolitic (Țările Române, în Evul Mediu, și apoi, al României, cu deosebire în spațiul geopolitic central, est și sud-est european).

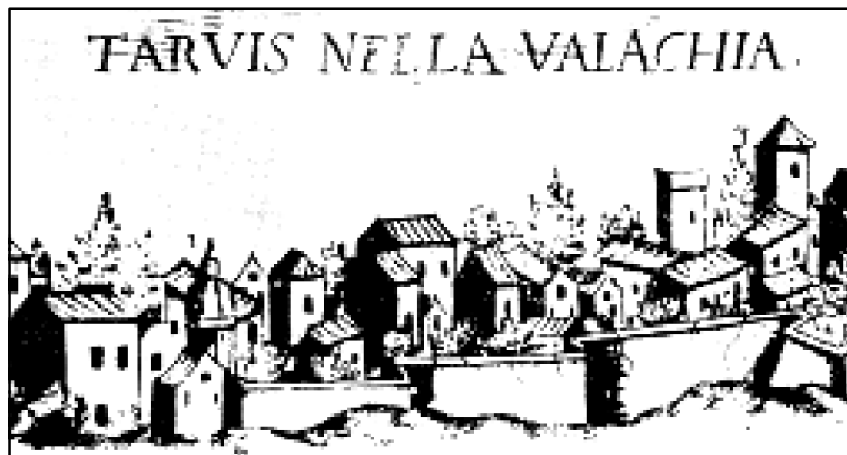
În sensul amintit, putem susține, cu toată responsabilitatea asumată, referindu-ne la acțiunea politico-diplomatică a unor „voievozi de Târgoviște”, priviți, unii dintre aceștia, ca personalități real carismatice și, ca atare, cu influență pe eșichierul european, că, prin actele întreprinse, au „pus în operă” un demers geostrategic propriu românesc influențând, într-o anumită direcție dorită, mersul evenimentelor. Și, aici, vom face trimitere la unele din jocurile lor geostrategice, adevărate și insolite „brainstorminguri” politice, relevate fie prin tratate de egalitate, fie prin documente de închinare, dar și prin solii și privilegiile comerciale care,

coroborate, ne-au îngăduit să dezvoltăm imaginea efortului unei Țări Românești eludând, nu o dată, cu succes, situații-capcană în urcușul său dramatic pe Golgota istoriei.

Astfel, Mircea cel Bătrân, la 7 martie 1395 încheie, pe picior de egalitate, un tratat cu Sigismund, regele Ungariei, în care, cu insidioasă abilitate, impune prevederi favorabile lui: „Noi Mircea, voievodul Țării Românești, ducele Făgărașului și ban al Severinului, facem cunoscut tuturor celor ce vor vedea scrisoarea de față sau vor avea știință de dânsa în alt chip că deoarece prealuminatul principe și domn, domnul Sigismund, din mila lui Dumnezeu slăvitul rege al Ungariei (...) a arătat față de noi osebita bunăvoință a maiestății sale (...) și ne-a ajutat mai ales împotriva acelor cumpliți și vicleni fii ai minciunii, vrăjmași ai numelui lui Hristos și neîmpăcați dușmani ai noștri, turcii, (...) de aceea noi, din îndemnul numai al nostru, fără a fi silți și nici strâmtorați de nimeni, sub jurământul nostru de credință și al boierilor noștri (...) am jurat și juruim zisului domn regele prin rândurile de față a păzii și a ține cu sfințenie cele mai jos scrise. Și anume mai întâi ca noi, când și de câte ori, de acum înainte, domnul regele va merge cu oștirea sa, el însuși împotriva turcilor pomeniți, sau împotriva oricăror altora ce țin cu ei, atunci să fim ținuti și datori a merge cu dânsul, de asemenea noi înșine împotriva aceluia, cu toată oștirea, cu oamenii și cu toată puterea noastră... Totodată să fim datori a da pomenitului

domn rege și oștirii lui și oamenilor pe care-i va duce cu sie la război (...) în părțile Dobrogei, sau pe orice pământuri, cetăți, ținuturi, trecători, limanuri și în orice alte locuri supuse stăpânirii noastre, slobodă, pașnică și sigură trecere și hrană totdeauna potrivită pentru banii lor (...) și cu ajutorul nostru, să ia, să pună stăpânire, să redobândească sau să aibă într-un fel oarecare, orașe pământuri, cetăți, întărituri, trecători, limanuri, ținuturi sau orice alte locuri... și în sfârșit, când va fi trebuință, de pildă când puterea dușmanului și a părții potrivnice ar fi așa de mare, noi atunci chiar și în lipsa domnului rege, să fim ținuti și datori, acolo (...) a ajuta noi înșine, cu oștirea, pe oamenii zisului domn rege și a le da sprijin și ajutor... De asemenea, când și de câte ori se va întâmpla ca pomenitul domn rege să meargă el însuși sau să trimită numai oștirea și pe oamenii lui (...) prin locuri învecinate cu țara noastră și cu Dunărea, atunci noi, când și de câte ori se va întâmpla (...) să fim ținuti și datori a trimite și a pune să li se dea peste Dunăre hrană potrivită, cu banii lor...”¹.

Voievodul român, pe temeiul acestui tratat, în privilegiul comercial acordat, la 6 august 1413, negustorilor brașoveni - iată, așadar, o intercondiționare inteligentă și profitabilă -, privilegiu în care apare integral titlul domnului, pune în valoare, cu evidență, intenția de a-și spune cuvântul în politica central europeană: „Io Mircea, mare voievod și domn, stăpânind și domnind peste întreaga

țară a Ungrovlahiei și peste părțile de dincolo de Munți și spre cele tătărăști și peste amândouă malurile Dunării întregi, până la marea cea mare, și din mila lui Dumnezeu și stăpânitor al cetății Dârstor, binevoit-a domnia mea, de bună voia mea, cu inimă curată și luminată și dăruit-am acest hrisov al domniei mele și împlinit-am rugămintea pârgarilor din Brașov, fiindcă s-au rugat de domnia mea să le înnoiesc și să le întăresc așezămintele ce le-au avut de la strămoșii domniei mele pentru vama, prin târgurile din țara domniei mele și pe drumul Brașovului până la Brăila, ca să dea de la un vilar de ipriul fertum, de la cel de Luvia-l perperă, de la cel de colonia 12 ducați, de la cel de Cehia a 6 ducați, iar de la vilarul tăiat nimic...².

Cu alte cuvinte, în tratat, **Mircea** a impus să fie „ținut” permanent la curent cu ceea ce avea de gând să întreprindă regele maghiar, el oferindu-și disponibilitatea de a interveni pe diferite teatre de operațiuni militare împotriva otomanilor, iar în privilegiu voievodul creează facilități vamale negustorilor brașoveni, deci din regatul păstorit de Sigismund, în acest fel obținând o situație geostrategică extraordinară, nu-i poate fi refuzat un anume rol în politica central și sud-est europeană și, în același timp, a devenit și un arbitru în politica economică a aceluiași spațiu geopolitic.

Urmând calea politico-economică deschisă de bunicul său, **Vlad Țepeș**, în privilegiul comercial acordat aceluiași negustori brașoveni, la 7 octombrie 1476 reiterează mai vechea prevedere: „Dă domnia mea această poruncă a domniei mele prea cinstiților și credincioșilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârğari și tuturor celorlați orășeni din marea cetate a Brașovului și tuturor prietenilor mei celor buni din toată țara Bârsei, mari și mici: ca să le fie lor după vechiul așezământ, cum a fost și în zilele de mai înainte, încă din vremea marelui Mircea voievod și până în zilele părintelui domniei mele ale marelui Vlad voievod și apoi și în zilele domniei mele. Tot așa a poruncit domnia mea să fie și de aici înainte după acel vechi așezământ: ca de acum înainte scala ce a fost să nu mai fie nicăieri în țara domniei mele, ci să fie slobod și volnic fiecare om să facă negoț și să cumpere și să vândă fără scală... și iarăși, cu privire la vama lor, cum a fost așezământul cel vechi și cum a fost în zilele domniei mele de mai înainte, tot așa să fie și de aici înainte, fie prin târgurile din țara

domniei mele, fie sub vămile de plaiuri: să plătească vamă dreaptă (...) iar vami mai mari nimeni să nu îndrăznească a le pune, sau a-i băntui...³.

Este întâmplătoare această reiterare a „vechiului așezământ”? Cu siguranță, nu. **Vlad** are în vedere, „promulgând” acest privilegiu, necesitatea imperioasă a consolidării ultimei sale domnii, după ce, cu un an mai înainte, în virtutea aceleiași necesități, vizând revendicativ îndreptățit reluarea tronului de la Târgoviște, își adjudecă, pe frontul din Bosnia, comanda trupelor lui **Matei Corvin** și, umăr la umăr cu despotul Serbiei, **Vuc Brancović**, înaintează temerar - regele maghiar retrăgându-se prudent și lăsându-l pe român să lanseze o ofensivă riscantă - spre Srebrenica, aplicându-le turcilor, după cum numai el știa s-o facă, o înfrângere răsunătoare⁴.

Or, gândind, putem spune, geostrategic, **Vlad** înțelege că, după reintrarea și reinstalarea sa în Târgoviște, la 8 noiembrie 1476, un acord comercial înlesnitor pentru brașoveni va fi fost binevenit, determinându-l pe **Matei Corvin** să-l „sponsorizeze” politic și militar în tendințele sale manifeste de neatârnaire față de înalta Poartă de la Bosfor. Nu ne spune oare Nicolae Iorga că regele de la Buda își făurise un „mare plan” de zdrobire și izgonire a turcilor din Balcani, rezervându-i voievodului român un privilegiat statut de „vârf de lance”? Cu atât mai motivat era **Vlad Țepeș** să întreprindă măsuri cu caracter geostrategic - chiar dacă timpul i-a fost potrivit în chip tragic - pentru consolidarea țării și a domniei.

Excepțională, însă, cred a fi fost gândirea geostrategică a lui **Mihai Viteazul**, care, spre deosebire de voievozii ce i-au fost înaintași, se pare că, realmente, a conștientizat raportul intercondițional dintre afirmarea pragmatică a unei concepții de apărare ofensivă a intereselor Țării Românești și ale propriei domnii, disimulată cu abilitate într-o orgolioasă obediență la un factor de putere, fapt care i-a îngăduit să pună condiții aceluia factor, acesta acceptându-i-se. Proba acestei afirmații? Actul de închinare a voievodului față de împăratul Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, **Rudolf al II-lea**, la 9 iunie 1598, la Târgoviște, care nu este altceva decât o „lovitură de maestru” în spiritul unui machiavelism pozitiv, dacă ne putem exprima astfel, adică schimba o stare de suzeranitate pe o alta, dar, în fond, asigurându-i o anumită mișcare po-

litico-militară în spațiul românesc istoric. „Noi, Mihai, voievodul părților Țării Românești, ale regatului Ungariei și sfetnic al sfintei maiestăți împărătești și regești (...), sfetnicii și slujitorii noștri, reprezentând întregă Țara Românească (...) am hotărât (...) să trecem și să ne supunem și noi și provincia noastră sub ocrotire veșnică și sub suzeranitatea sa și să cerem ajutorul și ocrotirea maiestății sale imperiale (...) și după ce ne-am înțeles asupra formei jurământului (cu trimișii lui Rudolf al II-lea - n. n.) de a sluji cu credință maiestății sale împărătești, am încheiat și ne-am înțeles, după cum urmează: întâi, maiestatea sa împărătească, câtă vreme va ține războiul acesta cu turcii (...) ne va da și se va îngriji să ni se plătească de către oamenii și vistiernicii săi, pentru a ne apăra țara și dacă soarta ne va fi binevoitoare, pentru a ataca pe dușman, plata a 5000 de ostași în bani gata (...) iar cu aceasta oaste noi ne vom strădui din toate puterile ca în orice prilej să îndepărtăm pe turci și pe alți dușmani din Transilvania, Țara Românească și din părțile Ungariei (...). Al doilea, pentru ca sa putem da acest ajutor cu cât mai mare râvnă și dragoste și pentru a putea sluji creștinătății cu toată credința, maiestatea sa ne-a dat și preainălțatului nostru fiu Țara Românească, cu toate veniturile, drepturile și hotarele sale, ca să o ținem și să o stăpânim în vecie, ca unor slujitorii supuși credincioși ai săi, precum și coborătorilor noștri în spîță dreaptă și bărbătească, fără să fim datori să plătim vreun tribut sau vreo dare, cu toate acele libertăți și privilegii cu care am stăpânit-o și am ținut-o și până acum (...). Al treilea, iar dacă s-ar întâmpla ca eu și fiul meu să murim fără urmași în linie bărbătească (...) maiestatea sa împărătească, și urmașii și moștenitorii săi vor îngădui ca Țara Românească să aibă voievod sau principe băștinaș și de aceeași lege ca și până acum (...). Al patrulea (...) maiestatea sa ne va da nouă și urmașilor noștri o cetate în Transilvania sau Ungaria cu veniturile ei, îndestulătoare pentru a trăi cinstit Al cincilea (...) fugarii care vor fi săvârșit vreo hiclenie sau altă fărădelege în Țara Românească și caută găzduire în Transilvania sau Ungaria, să nu fie primiți în cetățile și orașele Transilvaniei și ale părților învecinate (...). Al șaselea, în ceea ce privește negoțul neguțătorilor din Țara Românească, s-a hotărât ca în viitor să aibă slobodă voie să facă negoț în Transilvania (...)

neguțătorii transilvăneni, unguri sau germani, au voie slobodă de a aduce în Țara Românească sau de a scoate de acolo orice marfă vor voi, de asemenea plătind vamă dreaptă. Al șaptelea, cât privește religia, maiestatea sa dă încredințare slobodei țineri a legii noastre și făgăduiește, nici slujbele bisericesti ale episcopilor și preoților a le opri, nici a ne sili pe noi, staturile și țările noastre să treacă la altă religie...⁵.

Iată, așadar, că marele voievod a manevrat cu iscusință geostrategică - genială, am putea spune -, în beneficiul țării și al domniei, un prilej și o oportunitate, ivite în orizontul politic al Europei în acel moment, ținând la îndeplinirea unui țel pe care, e drept, pentru o clipă fulgerată în clepsidra

istoriei l-a atins: crearea unui stat românesc unitar. Și dând la o parte formulările de curtoazie protocolară, specifice epocii, vom descoperi uimiți că termenii actului diplomatic sunt gândiți de voievod într-o accepție modernă, că **Mihai** și țara au numai de câștigat și nimic de pierdut, că în fond, este un veritabil tratat între „puteri asociate și aliate” războindu-se cu un inamic de temut și perfid: Imperiul Otoman.

Și, la finalul acestor opinii personale - pe care le considerăm, de bună seamă, interpretabile - putem spune că Târgoviștea, în acele veacuri, a fost, cu adevărat, o capitală dinamică „in media res” pe eșichierul geostrategic al continentului, datorită unora dintre voievozii săi păzitori de

neam și de vatră străbună atât în pace cât și în război.

Note

1. *Crestomație pentru studiul istoriei, statului și dreptului RPR*, vol. II, Editura Științifică, București, 1958, pp. 409-410.
2. *Ibidem*, p. 411
3. *Ibidem*, p. 414
4. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 105.
5. *Crestomație pentru studiul istoriei, statului și dreptului RPR*, vol. II, pp. 419-420.

Dr. *George Coandă*

Influențe baroce europene în pictura brâncovenească

Stilul brâncovenesc s-a dezvoltat sub semnul Barocului, înscriindu-se pe plan european prin asimilarea elementelor baroce și de receptare a unor noi concepții artistice, cât și de sintetizare a unor influențe.

Ne propunem prezentarea influențelor baroce europene în pictura brâncovenească, atât în pictura murală, cât și în cea de icoane - gen artistic care a cunoscut importante realizări în arta brâncovenească.

În pictura brâncovenească, influențele occidentale, venite prin filieră balcanică, se manifestă tot mai frecvent în pictura murală a acestor ctitorii. Picturile monumentale aparținând epocii brâncovenești sunt realizate de pictori cunoscuți din menționările din pisaniile zugrăvite în bisericile ctitorite sau doar pictate în această perioadă. Dintre ei, două nume se remarcă cu deosebire Pârvu Mutu și Constantinos, primul reprezentând curentul autohton în pictură, iar cel de-al doilea reprezentând curentul grecesc, acesta introducând în pictura românească eclecticismul specific lumii balcanice de factură athonită.¹

Astfel, portretele de ctitori realizate în epoca brâncovenească sunt apropiate de model, încercându-se prezentarea personalității ctitorului. În acest sens, putem vorbi de influența occidentală în portretele votive. În picturile murale de la Filipeștii de Pădure (1692) și Măgureni (1693-1694), remarcabile sunt portretele realizate de Pârvu Mutu, ilustrativ este autoportretul pictat de artist la Bordești, unde s-a reprezentat cu penelul în mâna dreaptă, iar în mâna stângă cu vasul de culori.

Portretele votive pictate de Prâvu Mutu sunt valoroase realizări artistice, creând adevărate frize cu numeroase

personaje. Capodopera sa este tabloul votiv cu cincizeci și cinci de personaje, din pronaosul bisericii de la Filipeștii de Pădure, reprezentând familia marelui agă Matei Cantacuzino și a soției sale, Bălașa. Expresivitatea figurilor acestora este dată de trăsăturile individuale, pe care a știut să o imprime fiecărui personaj².

În cazul picturii murale din Biserica Doamnei (1683) din București, se constată preocuparea pentru monumental a zugravilor Constantinos și Ioan, autorii picturii. Compozițiile echilibrate, ordonarea lor, armonia cromatică, acuratețea execuției conferă întregului ansamblu al picturii un caracter monumental.

Deși programul iconografic al Bisericii Doamnei rămâne fidel tradiției bizantine, se remarcă în pictură prezența unor elemente de stil și de execuție care reflectă evoluția artei în ambianța specifică athonită, în cursul secolului al XVII-lea.

Spiritul nou al epocii determină un anumit interes pentru portret și pentru psihologie, lucru evident în istoriografia epocii. În acest spirit nou trebuie înțeles portretul realizat atât în compoziții, cât și tablourile votive. Edificatoare în acest sens este galeria de portrete din pronaosul Bisericii Mari de la Hurezi (1690-1693), înfățișând pe domnitorul Constantin Brâncoveanu și familia sa, de asemenea înaintașii săi, din neamul Basarabilor și Cantacuzinilor.

Tabloul votiv din fresca de la Hurezi prezintă un nou tip de istorism, fiind înfățișate plastic sentimentele genealogice ale lui Constantin Brâncoveanu, stăpânit de imaginile strămoșilor³.

Portretele meșterilor și ispravnicilor care au lucrat la

Biserica Mare a Mănăstirii Hurezi, așa cum sunt ei reprezentați în pridvor, sunt tratate liber, cu destulă îndemânare, nefiind supuse unor canoane, așa cum era în cazul tablourilor votive.

Apar frecvent semnăturile de meșteri. În anumite accente (în unele scene mici) apar elemente pitorești și accesorii variate, ce sunt influențate de gravurile și ilustrațiile de carte occidentale. Un exemplu îl oferă Biserica Mare de la Hurezi, unde pe impostele sudice, deasupra capitelor coloanelor de la pridvor, se înscriu pe fond negru motive occidentale de Renaștere, în alb și gri (cenușiu), amintind de gravurile și ilustrațiile de carte.

Un alt exemplu îl întâlnim în trapeza Mănăstirii Hurezi, în cele două timpane, la sud și la nord, pe pereții principali apar două componente deosebite față de restul picturii, prin atmosfera lor italianizantă: la sud, *Cina cea de taină*, iar la nord, *Iisus la templu*. În ambele scene compoziția se desfășoară pe un bogat edificiu al unui palat de Renaștere italiană, tratat în perspectivă cu umbre și lumini, fiind marcată adâncimea colonadei, care precede edificiul pe una din laturi.

Prezența acestor elemente baroce apare în pictura de la Biserica Mare a Mănăstirii Hurezi, în formele și decorația jilțurilor, în scenele cu *Maica Domnului*, *Iisus Christos*, *Sfinți*, la fel ca și în icoanele sau în pictura Bisericii Domnești din Târgoviște (1698-1699), sfeșnicele baroce pictate în turlele pronaosului și formele vaselor occidentale, de exemplu cele ale vaselor din scena *Cortul mărturiei*, din altar.

În paraclisul Mănăstirii Hurezi (1696-1697), preocuparea pentru decorativ este evidentă prin frizele de medalioane dezvoltate cu decorație mai bogată, înconjurată de rinceaux-uri (vrejuri). În toate bisericile sunt medalioane între rinceaux-uri, dar aici decorul este mai bogat, care încadrează zona scenelor narrative și, de asemenea, prin varietatea motivelor ornamentale, frizele de medalioane utilizează vechi motive vegetale stilizate, mai ales în calota turlei întâlnim elemente de Baroc italian⁴.

Manierismul figurilor, tratarea complicată a draperiilor marchează elemente baroce ale stilului lui Constantin, iar țesăturile costumelor ctitorilor, sfinților, împăraților, arhierilor etc., din pictura bisericii, sunt din aur, de tip italian, cu flori mari.

Ansamblul picturilor de la Mănăstirea Govora (1711) și Sărăcinești (1718), ca și de la bisericile Stavropoleos (1724-1730) și Kretzulescu (1723) din București, corespund prin manierismul din ce în ce mai accentuat al chipurilor, prin abundența exagerată a decorației florale, ca și relieful în volume pline, cu largi trăsături de penel, perioadei de maturitate din evoluția stilului brâncovenesc.

Prezența picturilor murale cu conținut istoric în interioarele palatelor brâncovenești este datorată aceleiași influențe occidentale. Apărută în Europa Occidentală încă din Renaștere, se manifestă pe teritoriul țării noastre destul de timpuriu, în fresca cu genealogia Huniazilor, în castelul de la Hunedoara (secolul XV)⁵.

Știrile documentare referitoare la scenele istorice, astăzi dispărute, din pictura murală laică a monumentelor epocii brâncovenești, relatează că la palatul de la Potlogi,

în medalioanele uneia dintre încăperile principale, existau portrete domnești, iar în marea sală a spătariei de la Mogoșoaia apar portretele strămoșilor și călătoria la Adrianopol din anul 1703⁶.

Alături de informația istorică se păstrează la unele monumente și fragmente din decorația murală. La casa Mănăstirii Dintr-un Lemn găsim o decorație pictată fragmentar în loggie și într-o stare mai bună în foișor, iar la Casa Domnească de la Hurezi, din fragmentele descoperite cu prilejul restaurărilor se poate deduce existența unor picturi cu același caracter istoric⁷.

Icoanele mai numeroase aparțin epocii brâncovenești. Stilul italo-cretan târziu, introdus de meșterii români în tratarea icoanelor brâncovenești, a dat naștere unui pronunțat manierism, exprimând accentele baroce ale unor elemente în tratarea mobilierului și arhitecturilor, îmbinate în realizarea tradițională a figurilor, altele chipurile sunt influențate de pictura occidentală, așa cum sunt zugrăvite icoanele care reprezintă pe *Maica Domnului cu Pruncul*, pe *Iisus Christos Împărat și Mare Arhieru*, pe *Sfinții Împărați Constantin și Elena*, lucrute de Athanasios zugravul⁸, provenind de la biserica Mitropoliei din Târgoviște, sau icoanele împărătești de la Biserica Mare a Mănăstirii Hurezi⁹. De remarcat la aceste icoane realismul redării chipurilor, în contrast cu reprezentarea plată, decorativă a veșmintelor, trăsătură familiară a picturii grecești a epocii, care asimilase deja unele influențe ale picturii occidentale.

Acestei perioade îi corespunde un anumit curent în pictură, evident, mai ales, în pictura icoanelor. Este ceea ce vom încerca să definim ca *Barocul bizantin*, caracteristic epocii brâncovenești. Și acest curent artistic se leagă direct de Veneția, fiind vorba, de fapt, de unii meșteri greci sau de artiști români, formați la școala picturii veneto-cretane.

Sub influența stilului Baroc, elementele de mobilier din icoane se transformă de la jilțurile având ca unice elemente de decor, baluștri, se ajunge la jilțurile cu spătarul înalt, cu decorație luxuriantă (cuprinzând frunza de acant), decorații vegetale compuse după schema decorativă a stilului sus-citat. Pe spătare sunt indicate țesături cu motive occidentale, în icoanele împărătești *Iisus Christos pe tron*, de la Biserica Domnească din Târgoviște, de la Biserica Mare a Mănăstirii Hurezi, de la biserica Mănăstirii Viforâta (jud. Dâmbovița), precum și în icoanele *Deisis*, *Maica Domnului cu Pruncul* și *Sfânta Treime*, de la Mănăstirea Surpatele.

În același sens menționăm figurarea în icoane a brocarturilor de certă influență italiană. Fondul țesăturilor este adesea roșu-vișiniu sau verde, peste care s-au trasat crengi mari de acant, care se întrunesc într-un fruct central de rodie. Din rinceaux-uri se desprind, de asemenea, flori de arun, în icoana împărătească reprezentând pe *Sfinții Împărați Constantin și Elena*, de la Biserica Mare a Mănăstirii Hurezi, sau în icoanele împărătești de la Surpatele.

Un realism mai accentuat se dezvoltă în această perioadă în tratarea figurilor personajelor sacre, a gesturilor, în redarea anatomiilor, în icoanele *Sfinții*

Împărați și *Deisis*, de la Biserica Mare a Mănăstirii Hurezi, *Deisis* și *Maica Domnului Nikopoia* (Stăpâna Îngerilor), de la Biserica Stelea, sau *Nașterea Maicii Domnului*, de la Mănăstirea Viforâta.

Prezența elementelor de peisaj și perspectivă mărturisesc aceeași influență occidentală. În genere, această tendință de apariție a unui peisaj în fundalul icoanelor exista încă din timpul lui Matei Basarab, ca o raritate, datorate influenței occidentale. Este vorba de icoana *Cuvioasa Parascheeva*, care a aparținut bisericii din Bălănești-Râmești. Aici personajele sunt plasate într-un peisaj muntos, în care se face simțită pregnant încercarea de redare a perspectivelor lineare și coloristice, cât și redarea unei atmosfere¹⁰.

Încercări de folosire a perspectivei, care mărturisesc aceeași influență în icoanele brâncovenești, întâlnim și în redarea unor interioare, în icoanele prăznicare care provin de la biserica din Corbii Mari (jud. Dâmbovița), ce înfățișează *Nașterea Domnului*, *Nașterea Maicii Domnului*, *Duminica Floriilor*.

Influența occidentală în pictura de icoane a epocii brâncovenești se manifestă chiar și în unele elemente care puteau să fie conservatoare, de exemplu în redarea modelului, atât a figurilor, cât și a anatomiilor, în multe cazuri, se observă prezența tehnicii de clar obscur, deși mult provincializat.

În icoana împărătească *Învierea Domnului* (sub forma *Coborârii la Iad*), icoana de hram a Bisericii Stelea din Târgoviște, apariția Evei cu o bonetă roșie pe cap, de sub care părul ei cade pe umeri, constituie influență venită din Occident, în timp ce la icoana împărătească *Sfântul Gheorghe tronând*, de la aceeași biserică, reprezentarea rigidă a Sfântului Gheorghe pe tron, tributară vechii tradiții, contrastează cu scenele marginale delimitate de chenare baroce, care cuprind momente din viața sa¹¹.

Influența occidentală în pictura brâncovenească se face prin mai multe căi: prin cea *grecească* (care asimilase deja influențele venite din Italia, *veneto-cretane*), prin cea *rusească* (*școala moscovită*), facilitată de circulația zugravilor ruși și operelor acestora și care promovau elemente noi occidentale, acceptate de Biserica Ortodoxă, și cea *ucraïneano-ruteană*, prin intermediul Moldovei, unde pictura fusese deja influențată de elementele picturii occidentale, în contact direct cu arta promovată de Biserica Catholică.

Influențele baroce occidentale în pictura brâncovenească se manifestă pregnant mai ales prin complicarea schemelor decorative.

În pictura de icoane din secolele XVIII-XIX, încercările de copiere a unor modele vechi sau cele de punere de acord a două modalități diferite de exprimare în arta picturii de icoane (aceea occidentală și aceea orientală) vor sfârși prin renunțarea de către zugravi la pictura tradițională și la adoptarea picturii moderne de șevalet, de sorginte occidentală.

Note

1. *Istoria artelor plastice în România*, vol. II, București, 1970, p. 66.
2. I.D. Ștefănescu, *La peinture religieuse en Valachie et Transylvanie*, Paris, 1932, p. 184; Theodora Voinescu, *Zugravu Păru Mutu*, București, 1968, p. 144-145; *Istoria artelor plastice*, vol. II, p. 67; V. Drăguț, V. Săndulescu, *Arta brâncovenească*, București, 1971, p. 25; Idem, *Arta Românească. Preistorie. Antichitate. Ev Mediu. Renaștere. Baroc*, București, 1982, p. 394; Maria Ana Musicescu, *Introduction à une étude sur le portrait des fondateurs, dans le sud-est européen. Essai de typologie*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes”, t. VII, 1969, p. 299-301.
3. Theodora Voinescu, *Școala de pictură de la Hurezi*. În *Omagiu lui George Oprescu*, București, 1961, p. 573-577; V. Drăguț, *Arta brâncovenească*, p. 26; Ana Maria Musicescu, *Étapes du langage pictural aux XV-e - XVIII-e siècles. Réflexions sur la relation entre la forme artistique et l'oeuvre, temoin*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes”, t. II, 1972, p. 186; Idem, *Autours des notions de tradition d'innovation et de Renaissance dans la peinture du sud-est européen*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes”, t. XIV, nr. 1, 1976, p. 111-118.
4. Corina Popa, *Propositions méthodologiques dans l'étude de la peinture murale, la chapelle du Monastère de Hurezi*, în „Revue des Études Sud-Est Européennes”, t. XVI, nr. 4, 1978, p. 716, 724.
5. O. Velescu, *Castelul Hunedoara*, București, 1968, p. 34.
6. Thereza Sinigalia, *Spațiu și decor în arhitectura brâncovenească*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, nr. 37, 1990, p. 23-42.
7. D.C. Giurescu, *Date asupra picturii istorice românești în epoca feudală*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, t. VII, nr. 2, 1960, p. 61-81; Corina Nicolescu, *Case, conace și palate vechi românești*, București, 1979, p. 84.
8. M. Chadzidakis, *Les debuts de l'école crétoise et la question de l'école dite italo-grecque*, Venezia, 1974, p. 169-211; Idem, *Icones de Saint-Georges des grecques et la Collection de l'Institut hellénistique de Venise*, Venezia, 1962, p. XLIV și urm.; *Byzantine and post-byzantine Art*, Catalogul expoziției *Athens, cultural capital of Europe*, Athens, 1986, p. 98-99, 116-119, 123, 133, 144-145.
9. Ana Dobjanschi, Maria Georgescu, *Icoane din Târgoviște. Secolele XVI-XIX*, București, 1999, p. 27-28; *De la Matei Basarab la Constantin Brâncoveanu. Arta secolului al XVII-lea*, Catalogul expoziției, București, 1992, cat. 1-20, p. 27-35.
10. Al. Efreinov, *Primul peisaj de concepție occidentală în pictura de icoane din Țara Românească*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente istorice și de artă”, nr. 1, 1974, p. 69.
11. Ana Dobjanschi, Maria Georgescu, *op. cit.*, cat. 59-58, p. 27-28, 118-119.

ION HELIADE RĂDULESCU: Panhimniul Ființei

Temeiul și întemeierea sunt principiile structurale suverane ale operei și personalității intelectuale ale lui Ion Heliade Rădulescu. El dă expresie ecuației absolute Operă=Creație, Poet=Creator. Această punere programatică în raport semnifică și o identificare cu Creația divină, cu „Cuvântul-Dumnezeu”. Ecuația se ramifică, prin urmare, incluzând și identificarea generalizată cu Logosul, adică verbul primordial divin creator (ca în Septuaginta). Și societatea era concepută de el ca o Sântă Cetate întemeiată pe o armonie fourieristă utopică dominată de Verb-Suveran, de Messia, de un Christ-popolul și absorbind „viaț-amor la Verbul-Soare”.

Metafora obsesivă este nunta, autorul Zburătorului anunțându-1, astfel, pe Ion Barbu și oferind acestuia un principiu mitopo(i)etic modelat de retorica „sturm-und-drangheză a romantismului” și de marile viziuni cosmicizate. Limbajul heliadesc, prin excelentă arhetipal, mimează „o rotare” cosmică, o învăluire de focuri primordiale, o mișcare cerească „din iute în mai iute”, cum se spune în Anatolida sau omul și forțele. Se proiectează, cu efecte sonore și cu o ritmare dinamică susținută de activismul energetic al verbelor, crezurilor, rimelor masculine (închise) și feminine (deschise), substantivale și verbale puse de obicei în cruciș (chiasmatic), de aliterării și repetiții, o „nuntă universală” ce cuprinde „mii de sori” și „ființe mii”: „Iar spiritele - într-însul, prin tragerea centrală, / Celebră imeneul, arzând ca mii de sori, / Ființe mii într-una în nuntă - universală, / O flăcără din flăcări, volvoare din volvori. // Al păcii spirit e una cu-al dragostii, blândetei, / Al dragostii ș-al păcii într-una se unesc / Cu al inteligenței ș-al naltei frumuseții, / Și toate iar în Domnul și cresc, și viețuiesc. // Tot este viu în ceruri și totul e viață, / Ș-o sântă armonie ș-o unitate faci; / Un plan e tras de-atunci, și totul ne învață / Că sufletele noastre tot astfel se înfac”.

Acest verb ciudat înfac, care este o creație lexicală a poetului precum multe altele, specifică anume alcătuirea sufletului conformă alcătuirii divine a universului, căci sufletul cheamă coborământul într-însul al Marelui Cuvânt. „Tragerea centrală” a spiritelor și

ființelor, alături de sori, cheamă și înfacerea asemănătoare a „sufletelor noastre” în planul contingentului. Facerea cosmică e celebrare a imeneului; facerea versului implică, în mod firesc, analogia cu facerea cosmică, cu înfacerea armoniei dintâi. Cuvântul poetic, mitopo(i)etic precum spunem astăzi, este o îngânare a Marelui Cuvânt. Poetul cântă, în unison cu nemărginirea, „Osana!”, panhimniul Ființei.

Această analogizare, romantică în esență, a creației poetice cu Creația divină, a cuvântului cu Marele Cuvânt, nu înseamnă decât conceperea textului literar ca hipotext sau chiar context al Textului cosmic, „insuflat” de Domnul.

O atare contextualizare și analogizare naște paradigma creativă heliadescă bazată pe întemeierea (=nuntirea, înfacerea) în toate domeniile:

- poezia urmărește rostirea Logosului, a panhimniului Ființei; ea este (hipo-, con-) text al Marelui Text;
- în cultură intenționează să realizeze un plan orgolios intercultural; cultura românească este un (hipo-, con-) text al Marelui Text - european și universal al valorilor; acest fapt îl călăuzește să traducă (sau să localizeze) din Dante, Biblie, Tasso, Herodot, Xenofon, Sappho, Hesiod, Lamartine și Byron (autorii preferați), Chateaubriand, Al. Dumas și să se gândească la o

„bibliotecă universală” în lista căreia Călinescu zicea că se află „tot ce e fundamental în istoria culturii”;

- societatea se cade să fie dominată de armonia fourieristică, care nu e decât un (hipo-, con-) text al textului armoniei universale;

- în filozofie, propune echilibrul între antiteze, un fel de (hipo-, con-) text al textului divin înfățișat de Dumnezeu care întrupează binele și frumosul;

- în plan ontologic pur, ființa, împărțită între Serafim și Heruvim, va fi concepută tot ca unitate, ea apărând ca un (hipo-, con-) text al Textului Unimii dumnezeiești;

- în domeniul mai concret al poeziei caută să realizeze lucrări de proporții, epopeice, concepându-și poeziile ca un (hipo-, con-) text al Marelui Text al istoriei naționale;

- sub aspect sistemic, amalgamează într-un singur context idealismul, misticismul, raționalismul, spiritualismul, empirismul, gnosticismul (valentinian), wolffianismul (legătura dintre ființă și planete);

- în domeniul limbii tindea spre un prototext, spre „o babilonie de fantazii, etimologice”.

Este, în multe privințe, un întemeietor al teatrului, opiniei publice și gazetăriei naționale. Face figură monumentală de întemeietor absolut

Mitopo(i)etica heliadescă se instituie, cu mijloace romantice și clasiciste comune dar pe bază modernă, pe conștiința acută a identității / alterității, exprimată în dicotomia Serafim / Heruvim. Evident, caută un „echilibru între antiteze”, o împăcare sub semnul Marelui Cuvânt.

Întrupare frumoasă, senină, blândă („totul ești frumusețea”) și a înseși linei luminii din lumină, cel dintâi îl duce „de-a dreptul / La fiica armoniei” și prilejuiește ființei pământeste a poetului comunicarea cu „scaunul veciei”. Prin identificarea simpatetică cu acesta obține mântuirea sufletească și revărsarea luminii lui asupra „slabu-i cuvânt”: „Cu floare se dă-n leagăn, cu iarba unduioasă; / Livedea îl arată, dumbrava-l subascunde; / În ziua și în noapte, la umbră și în rază, / Nu e năluca-mi spune, mă mângâie oriunde. // Durerea mi-o adoarme, lăcrăma el mi-o șterge, / Și pe pământ ș-în ceruri nădejdea mi-o arată. / Cu glasul conștiinței el înainte-mi merge / Blând, dulce, vesel; ș-aspru nu l-am văzut vrodată” (*Serafimul și Heruvimul*).

Cu Heruvimul se stabilesc relații de alteritate, el fiind partea demonică a ființei, nu cea serafic-dumnezeiască; dacă Serafimul zicea că „totul este frumusețea”, acum afirmă ca „Totul este vitejia / Și fulger arzător!”. Este un Polifem cosmic cu mulți ochi scânteietori, în fața căruia *se sfieste*, adică se înfricoșează, și „tremură”: „Heruvim! Mă-nfiorează / Înmulțită ta vedere, / Mulții tăi ochi priveghează / Ca singura prevedere. / Eu te văz și mă sfiesc”. Ivirea heruvimică reactualizează și reactualizează conștiința păcatului și al absolvirii de rai: „Tu-mi oprești raiul, mi-aduci aminte / A mea greșală și mă-ngrozesc! / Limba ta tace, n-auz cuvinte; / Dar îți ard ochii, ei îmi vorbesc”.

E o viziune terifiantă esențial-romantică, în care - din punctul de vedere al zilei de azi - întrevădem nu doar o dedublare psihologică identitar-alteritară, ci și un tremur existențial prevestitor al fricii protoplasmatică bacoviene: „Și când fumegă munții, vulcanul când turbează, / Când flăcări rotitoare până la ceruri zbor, / Când tremură pământul, văzduhul scânteiază, / Al meu suflet te vede în orice meteor. / Pe orice spăimântează, ș-amenință viața, / În orice loc de groază, acolo te zăresc: / Ca tunetul ți-e glasul, ca fulgerul ți-e fata! / Fulger în mine trece când ochi-mi te-întâlnesc!”.

Cele două personaje angelice antitetice reapar în *Visul*, o adevărată panoramă a „schimbărilor la față” ale visului, a iluziilor spulberate, pigmentate de „vicleana spaimă” care „din iad ieșise atât a m-auzi, / Atâta fără preget în veci mă ispiti”. Heruvim apare aici travestit în „înger negru”, făcând discursul poetic melancolic și existențial-meditativ, în continuarea meditațiilor lamartiniene de început. *Șărul* relatării baladeste, înveșmântat în formă de succesiune de sonete sau de octave și catrene înlănțuite liber, e pus sub imperiul fatalității, a păcatului viclean și al pipăirii prin întuneric. *Râpae*, în chip bacovian, „sub picioare”.

Pacea sufletească tulburată, amarul, veninul, tristețea aduc suspiciunea condamnării la osândă, la ispășirea vinei. Relațiile cu lumea, văzută și ea ca alteritate, devin dramatice: „Lumea se învățase să m-aibă pentru sine / Și orice obosire sau muncă pentru mine / Mi-era o mare vină - și aspru m-osânda! // Mi-era păcat de moarte oricare slăbiciune, / Și fapte-obicinuite oricare fapte bune; / Un rob, streini și rude, al lor mă socotea” (cap. XI).

Relațiile armonioase, „contextuale” cu Dumnezeu cedează locul relațiilor „antitextuale” cu lumea. Sentimentul claustrării în spațiul străin al casei, al întreruperii oricărui contact cu cei din afară, al înstrăinării de propriul eu potentează trăirea la limită a „chinului”: „Mă pomenii în casa-mi și visu-mi schimbă fața. / În sânul casei mele eu mă vedeam străin: / Tot nu ținea de mine și însăși a mea viață. / Rece, fierbinte-n toate, mi-era un chin”.

Aceste trăiri demonizate, „bacoviene”, marcate de groază romantic-existențială se pun și ele sub semnul echilibrului antitezei, ființa poetului considerând pe Heruvimul ca frate al „frumosului”, „blândului” și „dulcelui Serafim”: „În urmă ca o groază la față se schimbă / Și toat-asemănarea în iasmă își luase / Trufașului acela bun paznic Heruvim. // Ce groaznică ispită! Ce-ndemnuri vinovate! / Dar recunosc în ură pe-adevăratul frate / Frumosului meu blândul și dulce Serafim”.

Unda elegiacă a întoarcerii înapoi ce apasă sufletul, a vieții ca un șir de nopți structurează poezia, imprimându-i o tonalitate de lamento pe marginea „râpei” destinului.

Însuși Ion Heliade Rădulescu dă o tălmăcire „ținte morale” a poemului său: „Eu am cântat două geniuri: serafimul și heruvimul, sau mângâierea conștiinței și muștrarea cugetului”. Se face o distincție, în această tălmăcire (*Serafimul și Heruvimul și Visul*, publicat în *Gazeta Teatrului Național*, I, nr. 4, 1836; vezi Ion Heliade Rădulescu, *Opere*, ed. îngrijită de Mircea Angheliescu, București, 2002), între poetul care exprimă Dumnezeu și poetul care se pune în starea unui om deznădăjduit decât a unei Dumnezeiri.

Modelul este, bineînțeles, Lamartine, la care găsește superior poemul *Deznădăjduirea*, nu

Providența unui om: „Căci în cea dintâi poemă a descris lucruri ce a văzut și a simțit însuși și în cea de a doilea va să descrie lucruri ce și-a închipuit; căci om a fost și este și a cunoscut ale omenirii, în vreme ce pe Dumnezeu nu-l cunoaște nimeni decât prin slaba descriere a religiei sau printr-o imaginație mai mult sau mai puțin norocită” (*op. cit.*, p. 238).

În continuare mărturisește că a scris viața omului în general și că din a tuturor oamenilor am cunoscut mai bine pe a lui. Ipostazele omului sunt acelea de prunc, copil, june, bărbat „trecut în vârstă, bătrân și la marginea mormântului”. Conștiința, activă în junete, aduce imaginea serafimului mai întâi, însoțit de aproape tovarăș cu heruvimul. La senectute, însă, toate se înfățișează sub adevărata lor formă și „atunci musturarea cugetului nu e mai mult înger, e o groază, e părâul păcătosului, e Satana însuși”.

Heruvim, ca frate al lui Serafim, vine în momentele („stanțiile următoare”, se spune în text) când omul se supune cercetării de sine însuși și ajunge la „lumina adevărului”.

Este vorba de o aluzie simbolică, nu de o asemănare totală cu viața poetului care s-a proiectat cu idealul, cu închipuirea de frumos, cu „cinstirile cel mai scumpe” din care și-a făcut un „Argus al cerului creștinesc, acel privighetor cu ochi mulți și neadormit”.

Nu atât ființa serafimului și heruvimului l-a preocupat cât „iasma”, „împărăția iadului și a răului” care i-a produs mai mult amar decât dulce.

E o viziune antiutopică mai puțin obișnuită la Ion Heliade Rădulescu, cele două lumi – a transcendentului și contingentului aflate în armonie – se dispersează, arătând o fisură de nedepășit. Viziunea heliadescă armonios-utopică se mută într-o zonă dezarmonios-antiutopică, infernală, ca să ajungă într-un târâm al textualizării utopice, de tip ludic-postmodernist în *Sânta cetate*, în care primatul îl are limbajul care nu mai exprimă Dumnezeuzeia, ci pe el însuși prin prisma Verbului Suveran, a lui Crist-popolul: „Crist-popolul, lumina și puterea, / Errând, sudând, străin într-ale sale, / Producând singur viața și averea, / Nici jebă-aflând, nici munte, nici vale / Unde-or căminul, or capul a pune / (Lungă laboare! Foarte lungă cale!), / Străbate lumea, lumea să radune, / Secuții și foamea suferă și gerul, / Derâderi și bătaii, de spini cunune, / Crucea, roata, focul, plumbul și fierul, / Sclavie, glebă, clacă și uzură; / Custodul punge, punge cavalerul, / Cazacul punge, flagelă și fură; / Magnat, idalp, ciocoi despoaie, bate; / Pontefice, instructor minte, jură. / Crist-popolul suspină și străbate / Și secuții, și târâmurii, tot pământul, / Asudă, geme, suferă păcate, / Iartă, le șterge; seamănă cuvântul...”.

Identificăm, în acest poem axat pe textualizarea Verbului Suveran coborât în contingentul proletar, unul din vârfurile poeziei moderne românești, în

sensul acesta trebuie să-i dăm dreptate lui Ion Negoitescu: „Încercarea cea mai îndrăzneată a lui Heliade pe linia visului treaz și una din cele mai temerare plâsmuiri artistice din literatura noastră, desăvârșită în sine (chiar dacă eșuează în forma ei aparentă), căci nu se mulțumește să includă în limitele ei viziunea (dimensiunea) unei utopii (răscumpărând, pe plan ideal, suferințele morale și materiale ale celor oprimați), ci se realizează ca utopie a limbajului, ca textualitate utopică, este poemul *Sânta cetate* (1856), pe nedrept respins de istoricii și criticii literari – dar care, odată cu restituirea impuse de valorificarea modernă a manierismului, își cere recunoașterea. Astfel că, sintezei europene fericite, menținându-și echilibrul în lungul cânturilor *Anatolidei*, i se oferă un corespondent, ca o entelehie sau ca o monedă, în textul atât de concentrat, de solidar, de armonios *gândit*, al poemului *Sânta cetate*” (I. Negoitescu, *Istoria literaturii române*, voi. I (1800-1945), București, 1991 p. 63).

Întrezărim, astfel, în Heliade Rădulescu, arcuri îndreptate spre Eminescu (prin viziunile cosmogonice și universalitatea europeană), spre Bacovia (prin accentele de frică și sentiment al „pustiului” și însingurării), spre Ion Barbu (prin concentrarea hermetică și prin metafora *nunții*), spre Ion Luca Caragiale (prin portretele satirice acide și tabloul calităților și defectelor sau al virtuților și viciurilor din *Echilibru între antiteze*).

Acad. *Mihai Cimpoi*

ION GHICA

Scriitorul

DIN SCRISUL lui Ion Ghica interesează astăzi cu deosebire latura documentară, principiile și literatura. O bună parte a operei sale se situează în sfera științei, domeniu în care, fără a fi o competență, el rămâne totuși un pionier. Trecând peste lucrările de utilitate practică, se înscriu aici „Convorbirile economice”, apărute inițial sub forma a șase broșuri, care vor fi strânse în două volume însumând 653 de pagini numerotate în continuare, tipărite în 1879 la Editura Socec, și lucrarea „Pământul și omul” (unde sunt reluate și completate fragmente publicate de-a lungul a două decenii), scoasă în 1884, sub forma unei broșuri de 140 de pagini, la Tipografia Academiei Române.

Ghica este, în lucrările sale științifice, un autor informat, la curent cu descoperirile noi din domeniile de care se ocupă. Posesor al unei culturi eclectică, el se referă la numeroși autori, de la Anaxagoras la Darwin. Citează din Laplace, Lamarck, Linné, îi amintește pe Newton, Ampère, Cuvier, Elie de Beaumont, Humboldt, Alfred Russel, François Huber, Paul Broca și, în „Convorbiri economice”, dovedește că îi cunoaște pe Adam Smith, pe Jean Baptiste Say, pe Guizot și pe Hume și citează din fiziograful François Quesney, ori din Rossi, Adolphe Blanqui, David Ricardo sau John Stuart Mill. El nu este, cu toate acestea, un om de știință, ci un popularizator. Ion Ionescu de la Brad sesiza acest fapt chiar în calitatea sa de fost elev al lui Ghica, la Academia Mihăileană. Tot așa, Vasile Alecsandri, primind de la autor un exemplar din „Pământul și omul”, îi scria acestuia: „Mulțumesc pentru prețioasa carte *Omul și pământul*. O citisem deja la București și îmi plăcuse, ca tot ce iese de sub pana ta, căci știi să faci atrăgătoare până și

lucrurile abstracte și științifice”. Nu altfel gândește autorul, conștient de natura demersului său, după cum se observă dintr-un scurt cuvânt-înainte adresat prezumtivilor săi cititori, alcătuiți din „tinerimea studiosă”, în care speră să stârnească interesul pentru îndeletnicirile spiritului, pentru știință și adevăr: „Nu m-am suit cu prezumțiunea până a-mi închipui că vă pot da o lectură de filozofie a naturei, dar am cutezat a crede că slaba mea pană ar putea să ridice un mic colț al vălului care desparte pe profani de lumea științifică; am cutezat să cred că tinerimea studiosă, citind acest mic compendiu, va putea zări mărirea creațiunii și va înțelege mulțumirile și desfătărilor spiritului omului celui care intră cu investigările sale în regiunile înalte ale științei, ca astfel să excite în cei aleși dorința și hotărârea de a petrece o viață plăcută și glorioasă în studiile cari duc la descoperirea adevărului, singura cale pe care o națiune tânără poate intra în familia popoarelor civilizate și a urma calea progresului”. Această pedagogie discretă, marcată de conștiința că România vremii sale se află într-o prelungită „tranzițiune” și de permanenta sa dorință de a-și vedea țara înaintând pe calea civilizației, se manifestă și în prefața la „Convorbiri economice”, unde formula popularizării se încearcă a fi justificată și prin lipsa unui public interesat de scrierile abordate într-un stil științific, abstracț și conceptual: „[...] mi s-a părut că este singura formă sub care se pot prezenta asemenea chestiuni unui public mai puțin obicinuit a da o atențiune susținută unei cetiri serioase și ostenitoare prin care să poată ajunge a înțelege și a învăța adevărurile netăgăduite care rezultă dintr-o serie de raționamente; am crezut că orcât de mic ar fi meritul literar al acestii

scrieri, ca utilitate însă modul ce am adoptat va fi mai potrivit cu starea spiritelor; am preferit mai bine a tracta unele chestiuni economice sub forma de convorbiri, decât a adopta forma de un tractat sistematic în care să dezvolt una după alta, capitol cu capitol, în ordinul științific, chestiunile economice”.

FĂRĂ ÎNDOIALĂ că, sub raportul informației, fie și în stilul popularizator, scrierile lui Ghica sunt, în multe locuri, depășite. Rămân însă destule aspecte care ar putea interesa și astăzi un public care-și culege informația de acest ordin din revistele magazin. Sunt, în acest sens, multe de aflat din textele sale vag prăfuite. Numai că ele se salvează total tocmai prin ceea ce ar fi putut să fie un defect al lor: literatura. Căci Ghica este în lucrările sale științifice, și cu deosebire în „Convorbiri economice”, un scriitor, un observator atent al societății românești a vremii sale, un memorialist cu verb ascuțit, cu simț plastic și cu aptitudinea reconstituirii, un moralist sever, dar nu lipsit de umor, un critic care ajunge totuși la relaxare prin contemplarea naturii umane. Este, așadar, același scriitor ca în viitoarele scrisori către Alecsandri, un împătimit al reconstituirilor arheologice cu mai puțină erudiție ca Odobescu, dar cu mai multă culoare.

Primele șase capitole ale „Convorbirilor economice” (*Munca, Creditul, Împrumuturile statului, Proprietatea, Industria, Finanțele*), ar indica, aidoma celui de-al optulea (*Bucureștiul industrial și politic – 1876. Producțiunea, consumațiunea și schimbul*), o lucrare doctă și aridă în deducțiile ei ori în constatările statistice (care nu lipsesc totuși). În realitate, stilul este colocvial, degajat, digresiv, pigmentat cu imagini ori cu

exemple elocvente, cu dialoguri instructive din care se deduce unde bate autorul. Uneori acesta este un memorialist care creează „scene” apte de a figura într-un roman de moravuri cu caracter anecdotic. Astfel, capitolul „Proprietatea” se deschide cu rememorarea unui moment în care Ghica se află în Târgoviște, agasat de complicațiile notariale în legătură cu trecerea în proprietatea foștilor săi clăcași a șase mii de pogoane din moșia proprie, în virtutea ordonanței de la 14 august 1864, continuă cu o evocare sensibilă, dar de o clasică reținere, a trecutului, provocată de contemplarea ruinelor Curții Domnești, și ne introduce apoi în salonul doamnei Brioleanu, damă la modă, supusă de voie plăcutului chin al eleganței, al cărei portret autorul îl conturează cu minuțioasă răbdare (și într-o totală nepăsare față de titlul extrem de serios al textului său), pierdut în observații amuzate de fiziologie vestimentară: „O rochie de atlas verde, cu crângi galbene, întinsă pe un malacof din cele mai umflate, lăsa în urmă-i o coadă de trei coți, un ciupag de două degite agățat cu două panglicuțe de umerii goli și grași; o bertă de șantili de bumbac neagră încadra sânul umflat al damei; la cap împodobită cu două oca de păr legat în cordele de catifea roșie cu stelișoare de aur, cu moțuri de hurmuz și cu ciucuri de fir. Dacă pe de o parte își arăta prea mult frumusețea brațelor, a pieptului și a spinării, pe de alta își ascundea obrazul sub o tencuială groasă de prafuri albe, roșii și vinete; nu-i lipsea nici pielea de liliac pe străncene, nici risticu de la coada ochiului și sub gene, toate chichițele dresului, sulimanului și-ale repicagiului îi erau cunoscute și familiare”. Cu aceeași răbdare descrie salonul destinat etalării unei anumite opulențe, dar și ghidat către satisfacerea principalei preocupări a oaspeților, aceea care-l oripila pe Alexandrescu în cunoscuta lui satiră – jocul de cărți: „În mijlocul unui salon mare, între două odăi bogat mobilate cu stofă de brocatelă de mătase, luminate cu spermanțetă, în candelabre și în girandole, se întindea o masă lungă, rătușită oblu la capete, acoperită cu

postav verde, prins în margini în cuie de alamă; în toate colțurile camerilor câte o mescioară de wist cu lumănări în sfeșnice și cu toate instrumentele necesarii, de fiecare câte două perechi de cărți, patru condeie de credă în hârtie verde poleită și periute cu coada de bun-lemn de Fernanbuc”. Contemplăm împreună cu Ghica jocul de cărți al celor prezenți, apoi suntem introduși într-o cameră alăturată, unde vom lua parte la o discuție între personaje cu nume transparente (ca și al doamnei Brioleanu, de altfel), vrednice de comediile lui Alecsandri: madam Economeasca, tânărul Oftescu, „aspirant la subprefectură”, dl Fanaridis, fost magistrat, cocoana Zinca Limbuțeasca, tânărul Fluturescu, „diletant, fost casier de plasă”, locotenentul Spadon, al cărui nume amintește de comisarul Săbiuță, Calemgioğlu, „vechi scriitor la judecătorie”, dar cu deosebire Zamfir Toroipan, „boier de țară, podgorean hrănit cu muncă și rachiou de prune”, soi de Sandu Napoilă care respinge cu decizie, în limbajul lui de o păstoasă necioplire, învățătura și ideea progresului, în care vede sursa tuturor nenorocirilor: „De când au venit o grămadă de procopsiți după la Paris, ne-au stricat rostul, ne-au adus în țară sărăcia, nepăsarea de Dumnezeu, ruina proprietății, ne-au rădicat respectul familiei și ne-au stricat posturile; toate relele ne vin de la cărțile cele multe, de la dezvoltarea ideilor. Unde avem noi putere să ținem o grămadă de lucruri: progres, libertate, civilizațiune? Astea or fi bune la împărățiile care sunt bogate, dar nu la noi, or să ne aducă în sapă de lemn”. Autorul îl contrazice, având, fără îndoială, speranța că îl va lămuri prin opiniile sale progresiste dar moderate nu pe Toroipan, dar pe cititor. În același scop îl conturează, la polul opus, pe dascălul Vintilă, care propovăduiește într-un jargon latinizant amintind de școala pumnistă, rostind *dubităciune*, *legislăciune*, *degradăciune*, întoarcerea la natură, și-și exprimă *convicciunile* sale ferme că *religiunea*, *familia* și *proprietatea* sunt niște „institucuni feudale care nu pot conveni unei societăți june și

democratice ca iubita noastră patrie România”. Conform spiritului în care a fost abordată problema, capitolul despre proprietate se încheie nu prin formularea vreunei concluzii de principiu, ci printr-o secvență bună de pus într-o proză de Alecsandri sau chiar de Caragiale: „Ora să făcuse douăsprezece; copiii, după ce au privit la stos și au jucat loton și domino, adormiseră unul pe sofa, ceilalți doi pe o canapea; cocoana Zinca trebuia să se scoale până în ziuă să meargă să-și îngroape via, mă închinai respectuos societății și d. Vintilă avu amabilitatea să mă însoțească până la otel ca să mă apere de câini, care toți îl cunosc de om bun, fiindcă îl văd toată noaptea pe ulițe, propagând egalitatea, libertatea, naționalitatea și amorul patriei”.

CAPITOLUL dedicat Bucureștiului are un caracter de reconstituire arheologică a trecutului, fiind presărat cu elemente de fiziologie colectivă și cu observații morale și nedeosebindu-se aproape prin nimic de scrisorile către Alecsandri, considerate partea propriu-zis literară a creației lui Ghica. O expresivă imagine, asemănătoare celor din scrisoarea „Din vremea lui Caragea”, găsim în „Bucureștii acum o sută de ani”, cu episodul consacrat nebunului domn Mavrogheni, care, când nu mai găsea ce să impoziteze, chema câte un boier, îl trata cu cafea și ciubuc, îi lăuda meritele, apoi începea să plângă și să se bată cu pumnii în cap, povestindu-i că l-a visat surghiunit în Țara Turcească și cu averile confiscate de el. Vis ce devenea realitate îndată ce bietul boier cobora scările. În scrisoarea intitulată „Băltărețu”, același Mavrogheni suie un boier în clopotnița Bisericii Colțea și, punându-l să privească spre pământ îi vorbește despre un vis în care Sfântul Nicolae l-a îndemnat să-l arunce în jos. Mai mult mort decât viu, boierul aude sfatul arnăutului Sava, care-i șoptea să-i răspundă că l-a visat și el pe Sfântul Spiridon, cerând să-i aprindă o făclie de cincizeci de pungi de bani, așa că, dacă va fi aruncat, sfântul va rămâne fără lumânare. Dă banii, aprinde o lumânărică de trei parale, și scapă cu

trei săptămâni zăcute la pat, de gălbinare. Și totuși, notează moralistul Ghica, românii au memoria scurtă și-i uită repede pe cei care i-au asuprit. Discursul devine imediat fiziologie colectivă, caustică, trimiterile făcându-se și către prezent: „Un ministru ruinează finanțele, înecă țara în datorii, falsifică instituțiunile, violează constituțiunea, calcă legile în picioare, corumpe poporul și-l jăfuieste, îi este destul să cedeze locul altuia și toate s-au iertat, toate s-au uitat; ceva și mai mult, dacă o striga cât de puțin în contra celui ce i-a urmat, poate trece și de bun patriot”.

Registrele alternează, dirijate de un spirit mobil și de gustul digresiunii. După asemenea observații vine un portret grotesc, cel al odraslei decapitatului Mavrogheni, Petrache, un soi de caricatură a tatălui, bântuind străzile Iașului. Apoi, fără altă trecere, ni se vorbește extrem de documentat despre mulțimea bisericilor din București, spre a se crea în final un moment de frumoasă poezie sacră prin evocarea sunetelor de toacă și de clopot în serile deniilor de altădată: „Când după Dealul Mitropoliei, într-o seară de denie, în liniștea melancolică a apusului începea toaca la o sută de biserici, cu milioanele de sunete pe toate tonurile, care se vărsau în aer din miile de clopote mari și mici ale orașului, note care alergau din toate turlile ca să se confunde într-un huiet general și se suiau împreună la cer lățindu-și neîncetat vibrațiunile, aruncându-se în cadență ca niște talazuri împinse unele peste altele către malul nevăzut, atmosfera întreagă părea transformată într-un vârtej de armonie și sufletul coprins de o senzațiune plină de pietate se simțea atras către rugă. În mijlocul acelei vijelii de sunete, precum ochiul distinge într-o mare înfuriată pânzele corăbiilor printre spumegatul joc al valurilor, asemenea urechea deosebea în mijlocul huietului glasul plângător al Sfântului Gheorghe, repetând în cadență numele nenorocitului Brâncoveanu, sunetul jalnic și mândru al Antimului, bătaia rară și falnică a Sfântului Spiridon, îngânându-se cu Sărindaru și cu Curtea Veche, clopotul mare al Colții,

glasuri grave străbătute în toate părțile de timbrele ascuțite și argintii a o sută de clopote mai mici ale bisericilor din mahalale.”. Peste câteva pagini, însă, pasajul acesta de autentică vibrație lirică, pe care nici Mateiu I. Caragiale, nici Galaction și nici Geo Bogza nu l-ar fi scris mai bine, lasă locul unor constatări acide și la fel de expresive, în stilul lor ironic și caustic, cu privire la Bucureștiul industrial: „Bucureștii a fost nu demult un adevărat centru manufactorial, astăzi însă este un oraș exclusivamente de consumațiune și de petrecere; prăvălie de prăvălie, cârciumă de cârciumă, grădină de grădină și complet de complet; se țin lanț, toate cu table cu litere de aur de-un cot: *La Ștefan cel Mare, La Napoleon, La Mihai Bravul, La Tudor, La Franț Iosef, La Horea, La Cloșca, La Cocoșu roșu, La leul și cârnatul, La Cerbu, La Purcel* etc., etc., toate pline de marfă străină și bere nemțească; var și cărămidă, sticlă și lemn, unt și zarzavaturi ne vine de peste nouă mări și nouă țări; în casa cea mai modestă și în palatul cel mai somptuos, de la vlădică până la opincă, din dușumea până-n tavan, din tălpi până-n creștet nu poți găsi un pat, un pahar, un scaun, un șervet, o cizmă, o căciulă care să nu fie adusă gata din străinătate. În țara cânepii sacii și sfoara le cumpărăm de la nemți!”. Amestecul de registre, coroborat cu tendința digresiunii, cu anecdota și umorul care nuanțează momentele mai lirice constituie trăsătura stilului acestui scriitor, care are ceva baroc, însă fără abundență și fără obnubilarea ideii. Și dacă aceasta din urmă se mai poate discuta, expresivitatea este dincolo de orice îndoială.

PARTEA efectiv literară (dar nu neapărat cea mai expresivă) a operei lui Ion Ghica este reprezentată de „Scrisorile către Vasile Alecsandri”. Sunt texte memorialistice, redactate după vârsta de 60 de ani, cu un incontestabil har al povestirii și al descrierii plastice, cu umor și cu spirit satiric, cu tentația niciodată înfrânată a digresiunii și a anecdotei, cu simțul limbii și plăcerea cuvântului, dar mai ales cu înclinația de a face observații morale din perspectiva unei vieți

bogate, care i-a prilejuit cunoașterea oamenilor și a lumii.

Primul text („Clucerul Alecu Gheorghescu”), redactat în mai 1879, îi este prezentat de către Alecsandri lui Iacob Negruzzi și se va tipări cu titlul „Din vremea lui Grigorie Ghica”, în aprilie 1880 în revista „Convorbiri literare”, unde vor apărea și celelalte, unele redactate la București, altele la reședința din Ghergani iar cele de după 1881, în Anglia. Două ediții ale acestora apar în 1884, la Tipografia Academiei Române, și în 1887, la Sococ.

Scrisorile lui Ghica, deși redactate târziu, într-o perioadă când în literatura noastră apăruseră Eminescu, Slavici, Creangă și Caragiale, ilustrează apartenența autorului lor la stilul și la întreaga problematică a epocii pașoptiste. Ca și proza lui Alecsandri, a lui Russo, a lui Eliade, ele ezită în fața ficțiunii propriu-zise. Ca formulă el i se alătură lui Negruzzi, întemeietor al genului epistolar la noi prin cele treizeci și două de texte din „Negru pe alb”. Într-un fel, scrisorile fixează secvențele mai semnificative din romanul unei vieți marcate de obârșia dintr-o familie de vechi boieri și de domni a unui intelectual și om politic născut în vremea lui Caragea, martor și actor al tranziției către civilizația europeană, implicat în revoluția de la 1848, agent al Principatelor la Poartă și bei de Samos, rămas în istoria insulei prin reformele făcute acolo, partizan al Unirii, prim-ministru și ministru în mai multe rânduri, aflat între cei care l-au înlăturat pe Cuza de la domnie, prim-ministru și în vremea lui Carol, apoi academician, președinte al Academiei, director general al teatrelor și, în sfârșit, ministru plenipotențiar al țării la Londra. Această condiție de martor și actor al unui veac de schimbări esențiale pentru existența României este subliniată, de altfel, în „Introduțiunea” care însoțește scrisorile din ediția tipărită în 1887, scrisă cu luciditate dublată de melancolia vârstei, tradusă într-o butadă: „Omul la tinerețe trăiește cu speranțe și la bătrânețe trăiește cu suvenirii”.

Spiritul „Scrisorilor” este anecdotic, lucru subliniat de

Alecsandri într-un text care însoțea ediția din 1884, unde Ghica era considerat apt de a lăsa o „mică bibliotecă de anecdote, de schițe ușoare, de memorii istorice și de portrete bine colorate, care formau un soi de muzeu demn de a fi vizitat”. Perioada de după 1820 îi furniza scriitorului un bogat material, fixat îndeosebi în schițele sale din „Convorbiri economice”. „Scrisorile” sunt mai preocupate de epoca fanariotă și de cea de tranziție de până la 1848, sau se raportează la unele momente mai aparte din existența autorului lor, cum a fost perioada când a fost bei de Samos, evocată în cele două episoade cu titlul „Căpitanul Laurent”. Unele sunt mici povestiri, puse pe seama unor personaje, precum cea spusă în tren de Niculae Păunel, edeciu pe la 1824, ajuns la o bătrânețe bine conservată, care povestește cum l-a pus în fiare din dispoziția lui Grigorie Ghica Vodă pe clucerul Alecu Gheorghescu, tovarășul necinstit de isprăvnicie la Focșani al cuconului Tache, tatăl autorului. Povestirea e întreruptă de digresiuni care aparțin mai curând autorului decât naratorului și se încheie cu observația că pe la 1829 fostul ispravnic, eliberat de muscali, se afla în Craiova și cheltuia mii de galbeni la cărți, deoarece era mai mare peste serviciul de aprovizionare al oștirii.

COPILĂRIA memorialistului a stat, desigur, sub semnul amintirilor familiei despre vremea lui Mavrogheni și a lui Caragea. Evocarea domniei acestuia din urmă în scrisoarea „Din vremea lui Caragea” îi prilejuiește realizarea unui tablou sumbru al ciumei, cu imaginea câmpului ciumaților, a jafurilor și a carelor de morți, a dezumanizării, dar și observații de moralist: „Deasupra orașului se ridica un fum galben și

acru, fumul băligarului care ardea în curțile boierești, și orașul răsuna de urlatul jalnic al câinilor rămași fără stăpân.[...]

Cioclii, când treceau pe lângă o casă bogată, nu lipseau de-a arunca zdrențe rupte de la ciumați, ca să răspândească contagiunea. Ei nu se temeau de molipsirea boalei, căci mai toți erau dintre cei cari zăcuseră de

câte două-trei ori de acea grozavă epidemie. Ciuma, ca mai toate boalele mortale și lipicioase, ca vărsatul, ca tifosul, ca lungoarea neagră, foarte periculoasă întâia oară, devine puțin violentă la cei cari au mai fost loviți de ea.

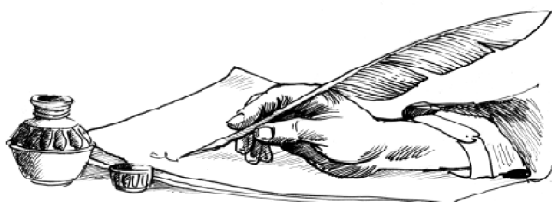
Jafurile și tâlhăriile oamenilor, direct sau indirect prepuși la serviciul ciumaților, au fost nemaipomenite. Multe averi și case mari s-au ridicat în București după ciuma lui Caragea din banii și sculele bieților bolnavi”.

În spiritul anecdotic care-l ghidează pe moralist, el observă că după fiecare epidemie sau război, omenirea caută să-și regăsească energiile, așa că după încetarea ciumei n-a urmat o nesfârșită jale după cei pieriți, ci au început nunțile. Nunți asupra ritualului cărora autorul insistă cu minuție voluptoasă, nu fără să observe că pe fondul veseliei generale domnul își desfășura mai bine jafurile

sale, sau organiza un extrem de profitabil negoț cu caftanele. Dar toate acestea nu-l împiedică să sesizeze lucrurile bune, cum ar fi începuturile artei dramatice, datorate domniței Ralu, fiica voievodului, impusă prin Filimon ca un exemplu de desfrânare, dar apreciată de Ghica pentru natura ei aleasă, pentru simțul frumosului și pentru cultura muzicală și literară.

PLINE de informații variate despre viața unei epoci în care se amestecau noul și vechiul, sărăcia și bogăția, cinstea și necinstea, luxul și mizeria cea mai cruntă, digresive până la a-și uita subiectul, dar mereu interesante, scrisorile conturează cu mult talent și cu economie de mijloace, numeroase portrete, nu o dată în formula fiziologiei clasice. Așa este cel al dascălului Chiosea, „bătrân cu antereu de calemcheriu, la cap cu cauc de taclit vârgat cu cearșaf alb”, sever cu elevii dar bun la suflet și devotat meseriei, de la care au învățat a scrie românește Văcăreștii, Anton Pann, Nănescu, Paris Mumuleanu și alții. În același text, intitulat „Școala de acum 50 de ani”, este evocat Filimon vorbindu-se despre cronicile sale dramatice, despre critica hoților de tot felul din romanul „Ciocoi vechi și noi”, dar și despre pitorescul autorului, care a fost un mare gurmand, despre caracterul blând și vesel și despre moartea sa neașteptată, care, după opinia lui Ghica, a răpit literaturii române pe unul dintre luferii ei. Remarcabile sunt, de asemenea, chipurile lui Grigore Alexandrescu și Nicu Bălcescu, evocați în câte un text de o mare importanță documentară. Este o latură care nu trebuie omisă, pentru că dacă unele idei politice și sociale ale lui Ghica se mai pot discuta, expresivitatea tablourilor și a portretelor, limba elegantă și adecvată, îmbinând arhaismul bine așezat cu neologismul, meditația asupra vieții și asupra naturii umane și bogăția de informații privitoare la un întreg secol de mari frământări fac din el un autor încă viu.

Prof. Tudor Cristea

Din viața bibliotecilor

ANIMAȚIA CULTURALĂ ÎN BIBLIOTECI

ZILELE BIBLIOTECII JUDEȚENE „ION HELIADE RĂDULESCU” DÂMBOVIȚA

Anual, în luna aprilie, au loc Zilele Bibliotecii „Ion Heliade Rădulescu”. Manifestările s-au desfășurat în zilele de 11-14, deschiderea fiind realizată de prof. dr. Victor Petrescu, directorul bibliotecii. Au rostit alocuțiuni din partea: Prefecturii Județului Dâmbovița, Consiliului Județean Dâmbovița, Primăriei Municipiului Târgoviște, Direcției de Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a Județului Dâmbovița. Dintre manifestările culturale și profesionale evidențiem:

- **Simpozionul: „Biblioteca și societatea informațională și comunicațională”**, susținut de: prof. dr. Victor Petrescu; lect. univ. dr. Agnes Erich, Universitatea „Valahia” Târgoviște; lect. univ. drd. Viorica Arghir, director, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a Județului Dâmbovița; lect. univ. dr. Gheorghe Buluță, director, Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București; prof. dr. Octavian Mihail Sachelarie, director, Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu” Argeș; prof. Emil Vasilescu, redactor șef, Revista Biblioteca.

- **Consfătuirea metodică** pe tema: „*Informarea și documentarea în bibliotecă*” – cu prilejul sărbătorii „Zilei bibliotecarului din România”. Au participat bibliotecari din centrele metodice Târgoviște și Pucioasa. Activitățile au fost coordonate de jr. Vlăduț Andreescu, metodistul Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”, Letiția Guță, Elena Sima, Daniela Dicu și Luminița Gogoiu, bibliotecari.

- **Medalionul plastic: „Nicolae Tonitza”** la Secția de artă „Nicolae Grigorescu”.

- **Expoziția de carte: „Ziua mondială a sănătății”** la Secția de carte tehnică „Nicolae Ciurănescu”.

- **Simpozion: „Ion Heliade Rădulescu – personalitate complexă a spiritualetății românești”**, cu participarea: prof. Mircea Petrescu, Liceul „Ion Heliade Rădulescu” din Târgoviște.

- **Vernisajul expoziției de fotografii „Mozaic de „A”-uri a d-rei Alexandra Văcăroiu, elevă la Colegiul Național „Constantin Cantacuzino” din Târgoviște.**

- **Prezentarea volumelor:** George Coandă. *Destinul românilor pe Golgota istoriei*; Mihai Gabriel Popescu. *Pagini la istoria bisericilor din satele Râu Alb și Runcu*, apărute la Editura „Bibliotheca” din Târgoviște în anul 2006.

- **Masa rotundă: „Dâmbovița și monumentele sale”**. Moderatori: prof. Alexandru Ștefănescu, bibliotecar Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița; prof. dr. George Coandă; prof. Gheorghe Bulei, director Complexul Muzeal Național „Curtea Domnească” Târgoviște.

- **Vernisajul expozițiilor de carte: „Târgoviște. Istorie și cultură.”; „Lumea lui Andersen”; „Tradiție și actualitate în bibliotecile românești”**.

Au mai avut loc:

- **Dezbaterea: „Matei Alexandrescu în lirica târgovișteană”**, cu prilejul centenarului nașterii scriitorului.

- **Microsesiune de comunicări și referate „Tradiție și actualitate în biblioteconomie”** cu participarea studenților secției Biblioteconomie din cadrul Universității „Valahia” din Târgoviște.

I.L. CARAGIALE (29-30 MAI 2006, bibliotecar Maria Butcă).

Constituindu-se într-un eveniment important al spiritualității locale și nu numai „Zilele Bibliotecii Comunale I. L. Caragiale” au fost dedicate sărbătorii zilei de naștere a celui al cărui nume îl poartă – Ion Luca Caragiale.

În alocuțiunile prilejuite de deschiderea manifestărilor, Adrian Năstase, primarul localității; prof. dr. Victor Petrescu, director Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița; lect. univ. drd. Viorica Arghir, director, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a Județului Dâmbovița au exprimat necesitatea dezvoltării vieții culturale în această localitate, perfecționarea actului de lectură în vederea satisfacerii intereselor de cultură, informare, educație și de recreere a membrilor comunității.

Au avut loc: un Pelerinaj cu depunere de flori la monumentul care marchează locul unde a existat casa în care s-a născut scriitorul; un moment evocator „I. L. Caragiale – viața și opera”. De asemenea, un moment artistic susținut de elevii școlii din localitate, precum și premiera

câștigătorilor concursului „I. L. Caragiale – viața și opera”; o expoziție tematică „I. L. Caragiale – omul și opera”; dezbateră „Actualitatea lui I. L. Caragiale” și vizitarea Muzeului Scriitorilor Dâmbovițeni.

MORENI (17-18 MAI 2006, bibliotecar responsabil Diana Beldiman).

Cea de a VIII-a ediție a „Zilelor Bibliotecii” Moreni a fost dedicată aniversării a 250 de ani de la nașterea compozitorului austriac Wolfgang Amadeus Mozart.

Au rostit alocuțiuni: primarul localității, Vasile Goran, metodistul Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, jr. Vlăduț

Andreescu, și bibliotecara responsabilă. S-au desfășurat: simpozion „Wolfgang Amadeus Mozart un Orfeu pe pământ”; medalion literar-artistic „Pe urmele lui George Topârceanu” (cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la naștere); moment de pantomimă „Primăvara – un boboc al dragostei și-al libertății”; întâlnire cu scriitorii dâmbovițeni, precum și prezentarea unor recente apariții: Victor Petrescu. *Scriitori și publiciști dâmbovițeni: 1900-2004*. Târgoviște: Editura Bibliotheca, 2005; Christian Crăciun. *Intrări în labirint*. București: Editura Fundației Culturale Libra, 2005; Maria Petroșanu. *Poezii pentru copii*. București: Editura Ars Docendi, 2006; Arabela Nenciu. *Ghiozdănelul cu surprize*. Târgoviște: Editura Sfinx 2000, 2006; Loredana Brezeanu. *Din suflet*. București, 2006. De asemenea, au mai avut loc: medalionul literar-aniversar „George Coșbuc și condiția poeziei”; moment dramatic „O noapte furtunoasă – I. L. Caragiale”; expoziția de carte și materiale documentare „George Coșbuc – o blândă și frumoasă licărire de lumină”; medalionul literar-artistic „Ion Minulescu și conștiința

simbolismului românesc"; „Bună dimineața copii!” audiția basmului „Cenușăreasa” de Charles Perrault; montajul literar artistic „Luceafărul – de Mihai Eminescu”; vernisajul expoziției de artă populară românească „Sunt suflul din suflul neamului meu”.

DOICEȘTI (13 APRILIE 2006, bibliotecar Gabriela Cristea).

„Zilele Bibliotecii Comunale Nicolae Neagu Doicești” au fost dedicate *Zilei Bibliotecarilor din România*. Cuvântul de deschidere a fost rostit de Cristea Gabriela, bibliotecara responsabilă. Au avut loc: un recital de versuri din creațiile elevilor de la Școala nr. 1 Doicești; simpozionul „Biblioteca – școală – parteneriat în slujba comunității; dezbateră „Biblioteca Doicești între două generații”; un dialog cu scriitori dâmbovițeni.

ULMI (14 APRILIE 2006, bibliotecar Letiția Guță).

Cu sprijinul Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”, Primăriei, Consiliului Local Ulmi a fost organizată ediția din acest an a „Zilelor Bibliotecii Căpitan Andreescu” din localitate. Cuvântul de deschidere a fost rostit de primarul comunei, ing. Nicolae Vărzaru. Din program amintim: simpozionul „Bibliotecarul – un semănător de credințe și un semănător de biruințe”; expoziție de documente achiziționate recent „Noutăți editoriale”; „Întâlnire cu scriitorii dâmbovițeni în așteptarea Sărbătorilor pascale”; dezbateră „Despre Biblie în sistem automatizat”; „Expoziție de desene și ouă încondeiate cu prilejul sărbătorilor pascale”.

RUNCU (24-25 MAI 2006, bibliotecar Daniela Istrătescu).

În prezența primarului, Gheorghe Brebeanu, a metodistului Bibliotecii Județene, Vlăduț Andreescu, bibliotecara a rostit cuvântul de deschidere. Această primă ediție a „Zilelor Bibliotecii Runcu” a fost

consacrată comemorării a 50 de ani de la moartea poetului Nicolae Labiș.

Au fost prezenți bibliotecari din: Fieni, Bezdead, Brănești, Moțăieni, Glodeni, Vulcana Pandlele, Moroieni, Pietroșița, utilizatori ai bibliotecii, oameni de cultură. Dintre manifestări amintim: medaalionul literar „Sunt spiritul adâncurilor”; expoziția de carte „Donatori fideli – opere ale scriitorilor runceni – general (r) Victor Negulescu și prof. Mihai Gabriel Popescu”; prezentarea de carte Arabela Nenciu. *Ghiozdănelul cu surprize*. Târgoviște: Editura Sfinx 2000, 2006; Victor Petrescu. *Scriitori și publiciști dâmbovițeni: 1900-2004*. Târgoviște: Editura Bibliotheca, 2005; audiție pe CD „Poveștile copilăriei”.

CENTRE METODICE

În primul semestru al acestui an, schimburile de experiență din centrele metodice Găești, Moreni, Pucioasa, Titu și Târgoviște în care sunt grupate bibliotecile publice din județul Dâmbovița s-au desfășurat după următorul program:

- „Planificarea în bibliotecă – etapă a managementului performant” – prof. dr. Victor Petrescu, director, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița.

- Dialogul profesional: „Informarea și documentarea în bibliotecă”.

- Dezbateră: „Statistica de bibliotecă – punct de plecare în îmbunătățirea activității profesionale I” – Cornel Albuleț.

- „Conservarea colecțiilor” – Vlăduț Andreescu, metodist, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița.

MORENI (6 aprilie 2006, bibliotecar responsabil Diana Beldiman). Bibliotecarii din acest centru au participat la vernisajul expoziției de desene „Ziua cărții pentru copii”.

PUCIOASA (13 aprilie 2006, bibliotecar responsabil, Luminița Gogoiu). Bibliotecarii din localitățile situate în apropierea orașului Pucioasa au luat parte la vernisajul expozițiilor: de modelaj „De vorbă cu primăvara” și de material informativ.

GĂEȘTI (27 aprilie 2006, bibliotecar responsabil, Maria Dumitru). Bibliotecarii din comunele Cobia, Crângurile, Dragodana, Gura Foi, Hulubești, Ludești, Mătăsaru, Mogoșani, Morteni, Petrești, Șelaru, Uliești, Valea Mare, Vișina au participat la lansarea volumelor *Chipul și oglinda*. Tudor Cristea. București: Editura Adam, 2005; *Celesta Tian-Azalea: poezii*. Corin Bianu. București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2006.

TITU (26 mai 2006, bibliotecar responsabil, Doina Marin). Bibliotecarii din comunele: Braniște, Brezoaietele, Ciocănești, Conțești, Corbii Mari, Costești Vale, Gura Șuții, Lungulețu, Odobești, Poiana, Potlogi, Produlești, Răcari, Sălcioara, Slobozia Moară, Tărtășești au luat parte la vernisajul expoziției de carte „Al. Cazaban – 40 de ani de la moartea prozatorului”.

TÂRGOVIȘTE (12 aprilie 2006). Bibliotecarii din localitățile: Aninoasa, Băleni,

Bărbulețu, Bilciurești, Butimanu, Căndești, Cojasca, Comișani, Cornățelu, Cornești, Crevedia, Dobra, Doicești, Finta, Lucieni, Malu cu Flori, Mănești, Niculești, Nucet, Pucheni, Șotânga, Tătărani, Ulmi, Văcărești, Văleni Dâmbovița, Voinești au participat la simpozionul organizat cu prilejul „Zilelor Bibliotecii Județene Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița – „Biblioteca în societatea informațională și comunicațională”.

ANIVERSĂRI BIBLIOTECI

BRĂNEȘTI (14-15 FEBRUARIE 2006, bibliotecar Maria Oproiu).

Documentele din arhiva școlii atestă existența în satul Brănești încă din anul 1900 a unei biblioteci școlare care avea 30 de volume. În anul 1921 se înființează „Casa de sfat și cetire”. În acest lăcaș de cultură intelectualii satului, remarcându-se preotul Corneliu Cercel, citeau sătenilor analfabeți din autori renumiți și împrumutau cărți celor care erau cunoscători de slovă.

În 1934 biblioteca dispunea de câteva sute de volume, după cum arată preotul Corneliu Cercel. În 1954 are loc separarea activității bibliotecii de Căminul Cultural.

În 1965 biblioteca a fost mutată în noul local al Căminului cultural Brănești. După revoluția din 1989 sediul bibliotecii se mută în clădirea școlii vechi, unde a funcționat până în 1998, an în care revine în incinta Căminului cultural. Odată cu înființarea comunei Vulcana Pandlele, au fost transferate la biblioteca noii unități administrative peste 2.000 de volume.

Din 4 noiembrie 1997 biblioteca poartă numele „Teodor Balș”.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de Neacșu Ion, primarul comunei. Mesaje de felicitare au fost transmise din partea: Vlăduț Andreescu, metodist Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, prof. Ana Veronica, director și inv. Vasile Oproiu, Școala „Spiru Haret” Brănești și de câteva biblioteci comunale. S-a desfășurat: un recital de poezie „Din opera lui Teodor Balș”; o întâlnire cu scriitorii dâmbovițeni; vernisaje ale expozițiilor: de fotografie dedicată aniversării a 130 de ani de la nașterea sculptorului Constantin Brâncuși; de carte „Scriitori dâmbovițeni în timp”.

În conformitate cu Graficul privind pregătirea profesională și aniversările culturale ce se vor desfășura în anul 2006 au mai avut loc: dialoguri profesionale, expoziții de carte și întâlniri cu scriitorii în biblioteci publice din județ ca: Biblioteca Orășenească „Gh. N. Costescu” Pucioasa, Biblioteca Comunală „Nicolae Neagu” Doicești, Biblioteca Comunală „Căpitan Andreescu” Ulmi, Biblioteca Comunală „Constantin Manolescu” Aninoasa etc.

jr. *Vlăduț Andreescu*

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ MORENI CENTRU DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE ÎN COMUNITATEA LOCALĂ

Sintetizând, „Manifestul UNESCO pentru biblioteca publică”, promovat în 1994 de IFLA, subliniază că: „biblioteca publică, poarta locală de acces la cunoaștere, îndeplinește condițiile fundamentale necesare învățării la toate vârstele vieții, la luarea deciziilor în deplină independență și la dezvoltarea culturală a indivizilor și grupurilor sociale”.

Biblioteca Municipală Moreni este dotată și deschisă spre utilizatorii ei, cu o bogăție informativă puternică, pe care se poate clădi o cultură generală armonioasă și deopotrivă o cultură profesională de adâncime.

În localitatea noastră biblioteca a devenit un real punct de atracție, un suport cultural pentru mulți oameni, spațiu de învățatură pentru copii și tineri.

Principala noastră preocupare este, însă, referirea la carte, ca la un mijloc de a adânci procesul de cunoaștere a vieții în ansamblul ei sau chiar și a aspectelor ei cele mai banale.

Cartea este unul din elementele indispensabile acțiunii culturale ce pregătește demersul dificil de a-l atrage pe individ la bibliotecă, numai dacă ea va fi prezentă totdeauna, în mod firesc și fără ostentație, la toate momentele trăite de comunitate.

Ne străduim să oferim utilizatorilor informații cât mai eficiente, convinși fiind totodată că biblioteca trebuie să răspundă prompt unor comandamente ca: saltul de la instrucție la educație; conștientizarea utilizatorilor despre necesitatea cunoașterii; utilizarea informației cât mai creativ, pentru a face față provocărilor societății, într-o permanentă dezvoltare și schimbare.

Biblioteca Municipală Moreni care are obiectiv prioritar atragerea în sfera lecturii a unui număr cât mai mare de locuitori ai municipiului, cărora le distribuie spre studiu lucrări din toate domeniile cunoașterii, pentru satisfacerea cerințelor de lectură, informare și documentare.

Vizitarea în mod organizat, a bibliotecii noastre de către grupuri de elevi, studenți și alte categorii de viitori beneficiari este una dintre cele mai eficiente metode de a face cunoscută biblioteca în rândurile populației.

Dorim să continuăm și să accentuăm colaborarea cu cadrele didactice din localitate programând periodic aceste vizite, în urma cărora viitorii utilizatori vor afla despre avantajele serviciilor de bibliotecă, despre condițiile în care pot deveni parteneri ai bibliotecii.

Dorim un rol de impulsione, care să vizeze stabilirea unor legături umane pentru activități care pornesc de la carte și favorizează dialogul.

Astfel, dimensiunea noastră se realizează și prin

programele de animație culturală.

În acest an am organizat – pe baza „Calendarului evenimentelor socio-culturale”, elaborat de Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” – activități de comunicare a colecțiilor sub formă de expoziții, dezbateri, întâlniri cu autori, simpozioane și alte asemenea reuniuni culturale.

Încercăm ca aceste activități de animație culturală să le concepem nu după metode obligatorii ci stabilind un schimb liber de opinii, un dialog permanent între bibliotecă și utilizatori, prin reliefarea rolului important al documentelor pe care le deținem.

Cea mai prolifică lună din an în privința activităților de animație culturală este luna mai când – cu sprijinul Consiliului Local și al Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” – organizăm „Zilele Bibliotecii”; au fost două zile de manifestări culturale cu un program divers și inedit care au reunit majoritatea persoanelor cu preocupări culturale din localitate. Din program menționăm: simpozionul „Wolfgang Amadeus Mozart un Orfeu pe pământ”; momentul de pantomimă „Primăvara – un boboc al dragostei și-al libertății”; medalionul literar-aniversar „George Coșbuc și condiția poeziei”; evocarea „O noapte furtunoasă” – I.L. Caragiale; întâlnirea cu scriitori dâmbovițeni; vernisajul expoziției de artă populară românească „Sunt suflet din sufletul neamului meu” etc.

O altă latură a bibliotecii publice este cea educațională. Pentru anumite categorii ale populației, biblioteca face mai mult decât îndrumarea lecturii și satisfacerea cerințelor de informare. Astfel, în ceea ce privește vârsta școlară, ne corelăm demersul cu activitatea de instrucție și educație, pentru că biblioteca este o instituție ajutătoare formelor de învățământ de toate gradele.

Integrarea bibliotecii în viața comunității se face atât prin acțiuni organizate în interiorul ei cât, mai ales, în afara ei. Toate au însă ca numitor comun cartea, competența și seriozitatea.

Dorim ca activitățile noastre să folosească la descoperirea cărții ca un mijloc de a-i ajuta pe oameni să se cunoască, să trăiască și să comunice mai bine.

Oamenii nu-și pot concepe astăzi existența fără carte, decât riscând să se situeze în afara timpului, de aceea biblioteca trebuie să se afle și la propriu și la figurat – în inima comunității.

Diana-Ancuța Beldiman,
Bibliotecar responsabil

ANIMAȚIA CULTURALĂ –

factor important în atragerea către lectură a membrilor comunității

CARTEA este cel mai bun prieten al omului. Ea nu face deosebire între cititorii buni și răi, ci îi bucură și îi luminează și pe unii și pe alții. Te servește cu credință și loialitate. Cartea învață, îndrumă, fascinează, consolează, inspiră, oferă idei și modele.

Se pare ca noi românii am preluat îndemnul bătrânului cronicar școlit pe la înaltele curți ale apusului și ne aplecăm, generație, după generație, asupra „buchilor” cărții cum spunea și făcea de altfel, autorul celebrelor „Amintiri din copilărie” Ion Creangă.

Și unde găsim acea atmosfera cu parfum de carte veche și rară, dacă nu în bibliotecă?

Activitatea bibliotecii comunale Pietroșița, stă sub semnul sintagmei: „*Deschide cartea ca să înveți ce au gândit alții, închide cartea ca să gândești tu însuși*” după cum ne învață marele nostru istoric, Nicolae Iorga.

Spre aceiași plăcută și folositoare îndeletnicire ne îndeamnă și poetul „Cuvintelor potrivite”, Tudor Arghezi, în poezia „Ex librix”: „*Carte frumoasă cinste cui te-a scris / Încet gândită, gingaș cumpănită; Ești ca o floare, anume înflorită / Mâinilor mele care te-am deschis*”.

Pe ușa de la intrare se poate citi: „BIBLIOTECA - poarta deschisă spre univers! Deschide-o! și vei deveni mai bogat, mai înțelept și mai bun fără să cheltuiești nici un ban; invitații de a vizita biblioteca și lista cu noutăți editoriale”. Este un afiș care conține cărțile noi achiziționate sau primite ca donație. Pentru a atrage atenția afișul este scris cu caractere mari, pe coală colorată și cuprinde un text introductiv de tipul:

AM CUMPĂRAT PENTRU DUMNEAVOASTRĂ!

urmat de titlurile cărților noi. La sfârșit am adăugat:

AICI SUNT BANII DUMNEAVOASTRĂ!

Deschizi ușa bibliotecii și poți face cunoștință cu fondul de publicații variat și atractiv amenajat pe măsura cerințelor de lectură ale utilizatorilor. Este un cadru intim, primitiv, ordonat - ghivece cu flori, panouri, citate, expoziții de carte, lucrări artistice - care formează fațada esențială a problemei atragerii către lectură a cititorilor.

De la începutul anului au trecut prin biblioteca peste 250 de cititori, iar fondul de carte, ușor învechit, cuprinde 7200 documente. Acesta este completat periodic prin donații sau achiziții atât cu titluri care lipsesc cât și cu noutăți editoriale.

Biblioteca comunală Pietroșița a obținut prin sponsorizare un calculator: dotat cu programele: ISIS P, WINDOWS XP, ceea ce a făcut posibilă implementarea unui program dedicat activității de bibliotecă și constituirea bazei de date a bibliotecii: descrieri bibliografice, evidență a cărților din bibliotecă.

Am constituit și un mic punct de informare și documentare care conține pe lângă ziare, reviste, pliantele informative despre Uniunea Europeană și un pachet cu CD educative despre: dinozauri, păsări, campionatul mondial de fotbal, anatomie, fizica distractivă, teste de lb. română, geografie pentru examenul de capacitate.

Efectul constituirii acestui punct de informare și documentare a fost neașteptat. Au început să vină la biblioteca oameni de vârste și profesii diferite, copii care abia și-au lămurit tainele literelor, elevi care se pregătesc pentru capacitate și bacalaureat, toți sub imperiul aceleiași dorințe: de a ști cât mai mult, de a fi la curent cu tot ce e nou.

Am permis accesul liber la raft și la punctul de documentare. Astfel utilizatorul este dominat de sentimentul absolut al libertății în alegerea lecturilor sale și este încercat de tentația și plăcerea de a răsfoi un document, dar în același timp simte nevoia de

ajutor din partea bibliotecarului pentru a-l orienta în mulțimea publicațiilor din jurul său.

Pentru o rodnică și buna colaborare am afișat un regulament intern pentru toți utilizatorii bibliotecii, folosind verbe la imperativ, conceput ca un:

DECALOG

1. Consultă lista cu noutăți și cere cartea care te interesează!
2. Citește cartea cu răbdare!
3. Nu îndoi foile și nu mototoli colturile!
4. Nu scrie pe carte!
5. Înapoiază la timp cartea!
6. Solicita cărțile potrivite vârstei!
7. Cere sfatul bibliotecarului!
8. Comportă-te civilizată în incinta bibliotecii!
9. Răspunde corect și clar întrebărilor bibliotecarului!
10. Notează-ți în „*Jurnalul de lectură*” ce ți-a plăcut mai mult!

La început eram puțin sceptică în privința respectării acestui regulament. Dar cu timpul m-am lămurit: atunci când utilizatorii intra și ies din biblioteca le urmăresc privirile, se opresc o clipă și studiază regulamentul bibliotecii.

Revenind la modalitățile de atragere către lectura acestea sunt multiple și variate. Amintesc aici despre festivitățile care se desfășoară în biblioteca, fie ca vorbim de nașterea poetului național Eminescu, de sărbătoarea mărțișorului, ziua eroilor, ziua internațională a copilului, zilele bibliotecii sau ora de basm, ghicitori și poezie.

Un factor important pentru semnalarea evenimentelor organizate în biblioteca este animația culturală (publicitatea): afișe, pliante, invitații personalizate, etc.

În grafica publicitară folosesc o serie de mijloace specifice: scrisul cu caractere mari și culori diferite, coli de hârtie colorate în tonuri liniștitoare, când este cazul folosesc și desene. Pentru eficienta metodelor publicitare am în vedere patru reguli: Ideea, Grafica, Imaginile, Coloritul. Sunt reguli care aplicate așa cum trebuie constituie o buna ocazie de a impune biblioteca în conștiința publică. Ca sa fii sigura de reușită aleg acele metode publicitare care îmi servesc cel mai bine scopurile, în funcție de condițiile și specificul local în care îmi desfășor activitatea.

La capătul acestor rânduri despre carte și biblioteca scrise cu intenția de a face prin intermediul unei discuții prietenești o introducere în lumea aceasta atât de frumoasă, necesară și intimă civilizației actuale se cuvin câteva considerații concludive.

Animația culturala este mai mult decât o simplă valorificare a unui fond de publicații, ea își definește bine scopurile: inserarea bibliotecii în comunitatea locală; oferirea unei imagini complete despre bibliotecă; stimularea interesului membrilor comunității față de evenimentele culturale care se desfășoară în mediul lor de viață.

Ținând seama de faptul ca nu se pot pretinde formule și soluții definitive, aplicabile oriunde și oricum, am ținut să împărtășesc câte ceva din experiența proprie din domeniul cărții și al lecturii.

Să nu uităm că oamenii care iubesc cărțile sunt oameni cu sentimente nobile, că ei se deprind, odată cu cartea, să iubească oamenii care le-au creat, că înțelepciunea poporului român a sintetizat legătura dintre carte și om, conform dictonului:

„**Cartea face omul om și altoiul pomul pom.**”

Lili Nequlescu

Biblioteca comunală Pietroșița

DEPOZITUL LEGAL

1.1 Scurt istoric. Depozitul legal este o prevedere instituționalizată ce reglementează trimiterea obligatorie și definitivă, administrației, a unui anumit număr de exemplare reprezentând întreaga producție editorială tipărită, fotografiată sau înregistrată. El este o colecție completă, exhaustivă a tuturor cărților, periodicelor și altor documente audio - vizuale și multimedia cu excepția cărților de vizită, diferitelor tipuri de invitații, tipizatele administrative (formulare, acte, registre) și documente comerciale (etichete, tarife).

Expresia de „*depozit legal*” datează din timpul revoluției franceze, depunerea tipăriturilor garantând proprietatea literară și marca proprietății comerciale.

Începuturile istorice ale depozitului legal urcă până în epoca în care tipografiile încep să cunoască o mai mare răspândire cum ar fi începutul secolului al XVI-lea. Majoritatea țărilor au adoptat depozitul legal ca pe un principiu fecund cu urmări din cele mai generoase.

Depozitul legal a fost creat de către Francisc I în 1537 (ordonanța de la Montpellier din 28 decembrie 1537). Ea cumula două intenții: cuprinderea în colecțiile regale a câte unui exemplar din toate lucrările publicate în regat și supravegherea publicațiilor protestante. Mai târziu, respectivei ordonanțe i s-a asociat sistemul privilegiilor, implicit deci protecția proprietății literare. Pentru a se asigura împotriva pirateriei, librării (echivalentul editorilor actuali) au solicitat acordarea unui privilegiu, adică autorizația exclusivă pentru tipărituri, acordată de către suveran. Acest „Privilegiu Regal”, menționează care figura la începutul sau la sfârșitul unei cărți, apărea pe o singură lucrare și acorda librarului dreptul exclusiv în tipărirea acelei lucrări. În timp, interesele s-au diversificat, iar accentul a fost pus, în privința depozitului legal când pe un aspect, când pe altul. Legea libertății presei din 29 iulie 1881 i-a fixat funcția actuală, preponderent culturală: creșterea colecțiilor naționale și conservarea patrimoniului intelectual al Franței.

1.2 Depozitul legal în alte țări. Numeroase țări au urmat exemplul Franței instituind depozitul legal.

În Statele Unite el se efectuează în două exemplare la Biblioteca Congresului din Washington, dar nu este obligatoriu. Condiționează totuși protecția proprietății literare care este atestată pe lucrare, chiar prin mențiunea de copyright sau drept de autor.

În Rusia, Biblioteca Rusă de Stat din Moscova primește trei exemplare din orice lucrare tipărită în republicele foste sovietice.

În Europa, depozitul legal există în numeroase țări. În Belgia, el se efectuează numai pentru lucrările cu prețul sub 1000 F. B. Peste această sumă, depozitul nu mai este obligatoriu și Biblioteca Regală din Bruxelles trebuie să procedeze la cumpărarea lucrărilor.

Unele din țările Lumii a Treia, care de câțiva ani posedă o producție editorială proprie, au decis instituirea depozitului legal: Kenia în 1960, Tanganyika în 1962.

1.3. Depozitul legal în România. În cadrul procesului istoric de evoluție a depozitului legal, țara noastră se înscrie în ordinea apariției ca a cincea țară din lume care a legiferat depunerea obligatorie a tipăriturilor naționale, fapt consemnat de Beaudiquet, în lucrarea „*Les services bibliographiques le monde*” apărută în 1975 sub egida UNESCO.

Încă din secolul al XVIII-lea, depozitul legal a constituit o preocupare continuă atât în Muntenia, cât și în Moldova.

Primele noastre tipografii au funcționat pe lângă mănăstiri și tot pe lângă acestea au luat ființă primele școli și biblioteci. În mod obișnuit, tipografiile dăruiau cărți bibliotecilor atât pentru îmbogățirea fondurilor, cât și pentru uzul școlărilor. Deci, „obiceiul pământului” a constituit în țara noastră primul impuls de a constitui și îmbogăți fondul bibliotecilor domnești pe lângă mănăstiri.

Biblioteca Domnească de la Horezu a beneficiat pentru prima dată în țara noastră de o anumită formă de depozit legal.

La data de 12 august 1714, tipograful Mitrofan amintea patriarhului Hrisant Notaras de un vechi obicei al pământului de a se da câte un exemplar din fiecare carte tipărită în țara domnitorului „*Numai să știi că numai o carte s-a dat după obicei Domnului*”.

Un an mai târziu (26 august 1715), Mitrofan întărește mărturia dând socoteală patriarhului Notaras de tirajul unei lucrări tipărite în Tara Românească: „*e nevoie ca printr-unul din casnicii Tăi să se numere cărțile, iar pe urmă să se amintească și de ce s-a dat prea-înaltului Domn, fiind una din cele cinci sute, cum știm noi*”.

În anul 1793, mitropolitul Iacob Stamate a supus spre aprobare domnitorului Alexandru M. Moruzi „*Anaforaua de reforme școlare*”, care reprezintă o nouă încercare de organizare a depozitului legal, considerată de unii specialiști ca fiind adevăratul început al depozitului legal în țara noastră.

Capitolul VIII al acestei legi prevede:

„*iar spre împodobirea și bunul nume al acestei biblioteci, nici unul din negustori nu va aduce în pământul acesta carte nouă de curând ieșită la lumină, până nu va da dintr-însele să se puie, în biblioteka aceasta de obștie, iar de va fi carte mare și de mult preț i se va da prețul jumătate*”.

După unii specialiști acest moment este situat cu aproximație în jurul anului 1800.

Depozit legal a avut și biblioteca Mavrocordaților, de vreme ce catalogul cărților din manuscrisul 603, înregistrează pentru fiecare tipăritură din Țara Românească, între două și douăsprezece exemplare.

Cu timpul tipografiile se desprind de mănăstiri și devin întreprinderi particulare independente, iar în contractele de concesiune ale acestora este prevăzută predarea exemplarelor obligatorii.

1.4. Reglementări în legătură cu Depozitul legal. De-a lungul timpului, o serie de legi și prevederi au conferit depozitului legal diferite funcții precum: dotarea bibliotecilor

privilegiate, controlul presei, protejarea dreptului de autor, asigurarea conservării producției de tipar a țării, întocmirea bibliografiei naționale.

După evenimentele din 1989 amploarea fără precedent a activității editoriale (prin apariția a peste 2000 de edituri particulare) și proliferarea impetuoasă a publicațiilor periodice au făcut inoperante Dispozițiile 391/1979 (pentru periodice), 342/1979 (pentru discuri și casete), 245/1982 (pentru carte).

Se intră acum într-o nouă etapă ce impune apariția unei legi care să clarifice și să reglementeze problemele în materie de depozit legal. Ea trebuie să rezolve global problemele privind depozitul legal, stabilind în mod clar contribuțiile pentru beneficiari și în același timp, obligațiile producătorilor.

Apare astfel Ordinul nr. 66 emis de Ministerul Culturii la 29 aprilie 1991 în temeiul Decretului nr. 12/1989 al Consiliului Frontului Salvării Naționale și al Hotărârii Guvernului României nr. 942/1990 privind organizarea și funcționarea Ministerului Culturii, în scopul conservării fondului național de tipărituri și alte materiale grafice și audio-vizuale și al întocmirii statisticii naționale asupra acestora.

În cele 6 articole ale sale Ordinul nr. 66 stabilește tipurile de documente ce constituie obligația de trimitere cu titlu de depozit legal și de semnalară statistică (cărți, publicații periodice, calendare, albume, hărți, atlase, cărți poștale ilustrate, discuri, casete), ca și numărul de exemplare din fiecare tip de document; hotărăște ce categorii de materiale nu fac obiectul depozitului legal (cărți de vizită, ferpare, plicuri de corespondență, formulare cu caracter administrativ-contabil, documente de valoare: bancnote, cecuri, timbre, dispoziții de plată); nominalizează beneficiarii de depozit legal.

Articolul 3 al Ordinului conține, pentru prima dată în lunga istorie a subiectului, noțiunea de depozit legal local.

Ordinul este deficitar prin aceea că nu prevede sancțiuni în caz de nerespectare a prevederilor lui, nu are autoritatea unei legi și, în consecință, nu este respectat de agenții producători.

Ultima reglementare în materie este Legea nr. 594/15 decembrie 2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 111/1995 privind constituirea, organizarea și funcționarea Depozitului legal de tipărituri și alte documente grafice și audiovizuale (promulgată prin Decretul nr. 1141/13 dec. 2004), republicată în Monitorul Oficial al României nr. 119/7 fev. 2005.

1.5 Depozitul legal local. Beneficiară de depozit legal local este biblioteca județeană. Ea are obligația să-și constituie fonduri (și să le conserve) din publicațiile agenților producători de pe raza județului respectiv.

În organizarea depozitelor legale locale se poate folosi experiența acumulată în timp de beneficiarii tradiționali de depozit legal și mai ales de către depozitul legal central.

Bibliotecile județene vor pune bazele fondului local de publicații printr-o perpetuă activitate de informare în legătură cu producția editorială și tipografică de pe plan local. În acest sens, vor putea colabora cu depozitul legal central în acțiunea de urmărire a depunerii exemplarelor de către tipografii și instituții editoriale.

Depozitul legal primește, prelucrează, gestionează și conservă câte un exemplar din tot ceea ce se tipărește pe plan local.

Prin colaborarea cu depozitul legal central el poate să-și completeze fondurile cu lucrări din județul propriu publicate și tipărite în alte județe ale țării.

Modul de așezare a documentelor de depozit legal rămâne la latitudinea fiecărei biblioteci județene în funcție de spațiul pe care îl posedă și de cât din acest spațiu poate afecta depozitului legal. Fiecare bibliotecă județeană poate decide și dacă va pune exemplarul de depozit legal local la dispoziția cititorului în vederea lecturii la sală, având în vedere că fondul de depozit legal se păstrează, de regulă, intangibil, și se conservă separat.

Depozitul legal de publicații ale tipografiilor și editurilor dâmbovițene s-a constituit conform legislației în vigoare, fiecare dintre acestea fiind obligată să ofere spre conservare câte un exemplar din producția editorială pentru Biblioteca Județeană "Ion Heliade Rădulescu".

Publicațiile sunt păstrate într-o cameră special amenajată și nu pot fi împrumutate la domiciliu. În acest moment Biblioteca Județeană "Ion Heliade Rădulescu" deține un număr de 1759 de cărți, 630 de publicații periodice, prelucrate în sistem informatizat. De asemenea s-a constituit și colecția de efemeride a bibliotecii, prelucrată în sistem informatizat. În prezent se lucrează la prelucrarea retroactivă a efemeridelor de până în anii 2000.

Legea 111/1995 menită să clarifice și să reglementeze problemele legate de depozitul legal era necesară în condițiile dezvoltării sectorului privat de tipărituri, când numărul agenților economici din domeniul editorial este din ce în ce mai mare. Legea a fost gândită astfel încât să rezolve global și integral problemele privind depozitul legal, stabilind atribuțiile și competențele pentru beneficiari și, în același timp, obligațiile producătorilor.

Fiind destinat să constituie în timp mărturia cu valoare patrimonială a spiritualității românești, depozitul legal beneficiază de autoritatea necesară pentru o funcționare normală.

În acest scop trebuie urmărit modul în care persoanele fizice și juridice, desemnate să efectueze trimiteri de depozit legal se conformează acestei obligații și dispune în consecință.

Propun astfel, ca o dată pe săptămână, într-o zi stabilită de comun acord cu conducerea bibliotecii, să operăm un control la producătorii și editorii din oraș și de pe raza județului Dâmbovița, pentru a-i sesiza cu privire la neîndeplinirea obligației de depunere a documentelor care fac obiectul Depozitului legal, fapt care constituie contravenție și se sancționează cu amendă contravențională conf. art. 15 alin. (1) din Lege.

Sperăm, că prin aplicarea acestor măsuri, Depozitul legal al Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” să-și îmbogățească colecțiile de carte și periodice, deoarece pe baza exemplarului de Depozit legal se întocmește bibliografia locală.

Bibliografie

1. Legea 111/1995 - republicată: Monitorul Oficial al României, partea I: nr. 119/7.02.2005.
2. Olteanu, Cornelia. Depozitul Legal. În *Caietele bibliotecarului*, București, 2000.
3. Regneală, Mircea. *Studii de biblioteconomie*. Constanța: Ex Ponto, 2001.
4. Richter, Brigitte. *Ghid de Biblioteconomie*. București: Grafoart, 1995.

Cristina Papoe

Bibliotecar, Depozitul Legal

Demers bibliotecar modern

Provocări actuale în profesia de bibliotecar

Meseria de bibliotecar este departe de a avea o imagine bună în România. Ea nu este atractivă sub aspectul financiar, salariile sunt mici sau foarte mici, iar vizibilitatea redusă. Într-o societate în care televiziunile și „ziarele people” induc ideea că succesul social nu are nici o legătură cu cartea, bibliotecarul nu este perceput ca un profesionist interesant. Sondaje de opinie au evidențiat că marele public consideră „personalități culturale” oameni foarte mediatizați care, în unele cazuri, nu au studii și care dau dovezi publice de ignoranță. În mentalitatea tinerilor, adolescenților și chiar a copiilor din clasele primare cel căruia îi place să citească este cumva un „ciudat”, un excentric mai curând disprețuit decât admirat. Iată un context mental care nu încurajează tineretul să opteze din interes, pasiune sau plăcere pentru cariera de bibliotecar. Faptul că de curând științele informării, din care face parte și bibliologia, nu fac obiect de doctorat arată că nici Ministerul Educației și Cercetării nu are o viziunea de natură să ridice prestigiul omului de bibliotecă.

Pe de altă parte, judecând după ceea ce se publică în edituri și reviste străine, meseria de bibliotecar devine tot mai complexă, cerând tot mai multe competențe nu doar strict biblioteconomice, nu doar legate de noile tehnologii ale informării și comunicării, ci și de misiunea bibliotecarului în comunitate, cu dimensiunile ei sociologice, psihologice, educaționale, comunicaționale ș.a.

În condițiile respectării principiilor libertății accesului la informații prin Internet, în situația când, în afara resurselor de valoare, sunt disponibile pe Internet și informații și date incorecte, inexacte și chiar șocante, se dorește ca *bibliotecarii să-i pregătească pe utilizatorii lor pentru a folosi eficient și corect Internetul și resursele electronice* (Anexa 5).

Unei asemenea diversificări și creșteri în complexitate ar trebui să i se asocieze specializarea bibliotecarilor. Sunt țări, de exemplu, în care există specializare universitară pentru lucrul în bibliotecile sau secțiile pentru copii, în timp ce la noi specializarea se face din mers, la locul de muncă, unde bibliotecarul „nimereste” aleatoriu, fără a avea o opțiune personală, legată de aspirațiile și aptitudinile sale.

Trebuie spus că nici în alte țări europene salariile

bibliotecarilor nu sunt mari – dacă asta consolează pe cineva. În schimb, cerințele cresc. Merită să prezentăm aceste cerințe din ofertele de serviciu pentru bibliotecari, de exemplu în Franța, după revistele de profil (*BIBLIOTHÈQUE(s). Revue de l'Association des Bibliothécaires Français*).

Orașul cu 11500 de locuitori (din care 1100 cititori înscriși, deci 10 la 100) Saint André les Vergers, cu 40000 împrumuturi pe an și 36000 de documente în colecții caută un bibliotecar. Ce i se cere acestuia?

- să administreze colecțiile (protecție, inventar, catalogare, dezvoltarea unei politici de achiziție);
- să încadreze personalul (3 persoane);
- să asigure gestiunea administrativă și financiară, secretariatul și taxele;
- să elaboreze bugetul;
- să organizeze comunicarea (relații cu presa, publicitatea, publicațiile bibliotecii, expozițiile);
- să organizeze acțiuni de animație culturală;
- să dezvolte noile tehnologii ce privesc cultura scrisă;
- să asigure funcționarea bibliotecii de marți până sâmbătă inclusiv.

Iată un salariu pe deplin meritat și un statut care ocupă în mod cert tot timpul de lucru. În continuare iată ce se așteaptă de la profilul personal al candidatului:

- capacitatea de a se încadra și de a conduce o echipă;
- aptitudini pentru întâmpinarea publicului;
- simțul responsabilității, al relațiilor și al inițiativei;
- practică în informatică;
- capacitate organizatorică, interes pentru inițiere și promovare a manifestărilor culturale;
- experiență într-un post similar.

În orașul Saint-Louis, se caută un bibliotecar care să conducă secția pentru adulți a mediatecii, ca adjunct al directorului. Ce obligații de serviciu urmează să aibă?

- gestionarea achiziționării de documente, în colaborare cu directorul;
- evaluarea, promovarea colecțiilor și programarea de noi servicii;
- organizarea activităților de animație și comunicare (conferințe, acces la Internet și multimedia);
- informare și schimb în rețeaua bibliotecilor din Alsacia;
- pregătire și participare la Târgul de carte din Saint-Louis.

Ce calități i se cer?

- formație universitară în domeniul literatură;
- capacitatea de a anima o echipă și de a conduce proiecte;
- experiență în domeniul cărții și bibliotecii;
- limba germană (în Alsacia se vorbesc două limbi:

franceza și germana).

Iată așadar o multitudine de atribuții și de aptitudini cerute bibliotecarului contemporan, la care se adaugă prevederile codului deontologic al profesiei pe care se angajează să le respecte.

El este deopotrivă un tehnician, un formator, un comunicator, un organizator, capabil de gestiune, relații inter-umane, cu imaginație în dezvoltarea de proiecte, capabil să lucreze în echipă, să coordoneze, să evalueze.

Este și tehnician, și intelectual cu orizont cultural și capabil de reflecție, și asistent social, și prezență publică în comunitate, adică i se cere să însușească performanțe multe și diverse. Este considerat, ca specialist în informare-comunicare, coleg cu muzeograful, documentaristul și jurnalistul. Are mai multe sarcini decât primii doi, dar un statut mai puțin vizibil și respectabil decât al treilea. Publicul nu-l consideră de obicei un partener și o autoritate, iar autoritățile nu-i înțeleg problemele, misiunea și însemnătatea socială.

În aceste condiții, dacă un tânăr se decide să se dedice carierei în bibliotecă, va urmări să se formeze cunoscând dilemele (la care nu avem răspunsuri) profesiei. Vom relua deci afirmații pe care le-am mai susținut în altă parte, pentru că încă soluțiile nu se întrevăd.

Cum formăm profesioniștii secolului XXI, mai ales în condițiile în care profesia presupune diversificări și reconfigurări majore? Ce trebuie să știe un bibliotecar român, ce competențe îi sunt necesare și mai ales cum le dobândește? Ce competențe știm, căci există un *Euroreferențial I&D*, tradus și la noi (ediția I, 2000 și ediția a II-a revăzută integral, 2006). Cum se obțin și cum se folosesc, aceasta este întrebarea.

Programele de studiu s-au schimbat frecvent în ultimii ani, uneori de la un an la altul și promoții la rând s-au format diferit. S-a introdus, de exemplu, la Universitatea București, la Secția de Bibliologie și Știința Informării, un curs despre animație culturală, pentru a fi suprimat după un an, deși exista și suportul tipărit. De altfel, problema cursurilor tipărite a rămas spinoasă, lipsa lor fiind fără îndoială o chestiune ce trebuie rezolvată.

Apar numeroase dileme: mai trebuie studiată istoria cărții, istoria bibliotecilor mai este importantă? O tendință de respingere a istorismului se lovește de alta, care cere să se facă legătura cu fenomene mai vechi, dar care pot explica stări de fapt actuale. Altă dilemă: bibliotecarul trebuie să fie doar un tehnician stăpânind noile instrumente metodologice și tehnice, sau și un umanist? Are nevoie de o solidă cultură generală, sau aceasta este desuetă? Este el un „inginer social” un asistent pentru comunitate, un educator, sau un simplu intermediar impersonal între document și cetățean? Ce discipline trebuie să studieze un tânăr care dorește să lucreze în bibliotecă? Nici o reuniune la nivel național – dar nici local – nu s-a organizat la noi pentru a se discuta toate aceste chestiuni și multe altele pe care nu le-am formulat aici. Nici o consultare între cadrele didactice din țară - și uneori nici chiar în cadrul aceleiași catedre – nu a fost

organizată pentru a se identifica disfuncțiile și soluțiile lor. Și, de fapt, avem nevoie de modele. Ele există în bibliografia de specialitate. Dar trebuie să vedem ce anume se potrivește la noi, să analizăm unde suntem și unde vrem să ajungem, pentru a ști cum. Lucrând separat, fiecare mai mult improvizând decât urmând principii clare, în raport cu nevoile de acum și de aici ale formării bibliotecarilor și cu presiunile integrării în lumea bibliotecilor mileniului III, nu vom realiza un învățământ eficient. Simt și candidații acest lucru, și iată că în ultimii ani numărul lor a scăzut semnificativ la secțiile de profil. Nici cei care vin nu sunt motivați: vin pentru că nu au fost admiși în altă parte. Vin, dar speră că vor lucra în alte locuri decât în biblioteci, unde, când totuși ajung, au senzația că eșuează, nu că se împlinesc.

Dar nu toți bibliotecarii au studii de specialitate, bunele cum sunt ele. Așa confuz cum este, acest învățământ superior, el tot îi pregătește măcar pentru anumite activități de bibliotecă. Avem însă angajați în bibliotecile școlare și publice, dar și specializate, foarte mulți oameni care nu au nici o formație bibliologică. Trimiși la stagiile organizate de Centrul de Pregătire Profesională în Cultură, ei dobândesc cunoștințe indispensabile. În ultimii ani programele acestei instituții s-au modernizat și s-au diversificat. Dar unii participanți ar avea nevoie de mai mult, iar autoritățile locale nu sunt conștiente de necesitatea formării lor continue. Mai mult, a apărut și ideea ca instituția nu ar fi utilă pentru că în alte țări nu mai există structuri similare. Dar în alte țări există alte sisteme și alt nivel de pregătire, care la noi încă nu a apărut. Până la eventuala înlocuire cu ceva funcțional, ea rămâne necesară. Ar fi mai ușor de ameliorat ceva existent, dacă se consideră că nu este suficient de bun, decât de desființat înainte de a se fi creat și experimentat altceva. Starea lucrurilor din economie a dovedit acest lucru.

La ambele niveluri – formare inițială/formare continuă, nu vom parveni la soluții viabile fără consultări efective. Acest lucru înseamnă că, dacă se organizează reuniuni reprezentative, fiecare să nu vină decis să-și impună cu orgoliu (aroganță - opacitate – autism) propriile puncte de vedere, ci să fie dispus să admită că și alții pot avea opinii utile, fiecare să lase la o parte interesele mărunte și micile (sau marile) vanități, și să se simtă partener la o comunicare reală. O asemenea consultare ar trebui încheiată cu stabilirea unor principii, nu multe, dar clare, aplicate apoi coerent, pe termen mediu și lung, ținând seama și de condițiile din biblioteci (de acum și viitoare), de tendințele socio-culturale și materiale, dar și de psihologia și nivelul de la care pornesc persoanele în curs de formare. Numai identificând carențele, punând un diagnostic corect (chiar dacă dureros), admitând erorile și confuziile, putem remedia starea de lucruri.

Lect. univ. dr. *Gheorghe Buluță*
Director, Biblioteca Universității de Medicină
și Farmacie „Carol Davila” București

Publicul – consumator în bibliotecă

„Consumerismul cultural lovește și bibliotecile”, „Utilizatorul se comportă tot mai mult ca un consumator, ca un client”, iată două citate din revista BIBLIOTHÉQUE(s) a Asociației Bibliotecarilor Francezi, într-un dosar anume consacrat comportamentului publicului care nu mai caută ceea ce în mod tradițional numeam Cultură (literatură înaltă, eseu, poezie, filozofie, album de artă ș.a.) ci *loisir*, informație utilă, eventual comunicare.

Bibliotecarii francezi consideră logic să ofere publicului fonduri de publicații și servicii adaptate acestei atitudini și acestor așteptări, fără a se teme că prin aceasta coboară condiția bibliotecii. Ei studiază practicile consumatoriste ale publicului (utilizatori și non-utilizatori) prin anchete sociologice și recunosc că „datorită democratizării reale, biblioteca trăiește, ca și universitatea și liceul, un fenomen de masificare, element prezent în peisajul cotidian”.

Problema bibliotecarilor este aceea de a primi și a satisface acest nou public și de a conserva în același timp obiectivele culturale tradiționale ale instituției. Aceasta înseamnă a lua publicul așa cum este el, a-i oferi ceea ce așteaptă, a-l fideliza și apoi, eventual, odată captat, a-l educa și al-l tenta și cu oferte culturale de altă calitate decât cele propuse de cultură de masă.

De unde provine atitudinea consumeristă? De la influența mass-media, în special a televiziunilor comerciale, de la efectele publicității. În Franța, fenomenul aduce în mediateci un public nou, interesat de comunicarea audio-vizuală, de jocuri, de informația electronică ușor de accesat. Mediatecele captează publicul care abandonase bibliotecile motivându-se dezertarea prin faptul că atmosfera de liniște le displăcea, prin faptul că documentele cu nivel cultural ridicat nu-i atrăgeau, iar ideea de cultură nu le mai era așa familiară.

Așa cum presa scrisă se „tabloidizează”, oferind infotainment, fotografii incitante, bârfe despre vedete și detalii picante, și biblioteca vine cu oferte adaptate superficialității pe care media o generează la utilizatori.

O vizită într-o bibliotecă urbană de acest fel, la Innsbruck arată că fenomenul nu este tipic francez. Biblioteca publică a stațiunii de sporturi de iarnă și de turism care este orașul austriac Innsbruck, aflată la poalele Alpilor, în Tirol, splendidă regiune turistică cu servicii pe măsură servește locuitorilor așezării și eventual și turiștilor în trecere. Nu și studenților, orașul este și centru universitar, aceasta dispunând, în campus, de bibliotecă universitară, cu profil de cercetare.

Nu mare, dar modernă, cu acces liber la raft, cu spații confortabile, cu zone pentru copii, cu măsuțe pe terasă, unde se poate citi la o cafea, primitoare și luminoasă, biblioteca este un loc pentru marele public consumator. La vedere, în rafturi, sunt numeroase benzi desenate și albume pentru copii, literatură de consum (*thrillere*, cărți pentru femei, texte facile între coperte foarte colorate și lucioase, reviste pentru adolescenți, femei, gurmanzi, amatori de sport și de automobile, ghiduri ale orașului, repertorii ale instituțiilor, volume de tipul *Who's who*). Din punctul de vedere al unui intelectual exigent, biblioteca nu are nici o valoare și pare că infantilizează publicul. Dar acesta este „acroșat” de ofertă și o folosește. Au abdicat bibliotecarii (în cazul de față austrieci) de la misiunea lor? Oferă ei, ca televiziunile, ce se presupune ori se constată că vrea publicul? În parte da, dar compromisul (rămâne totuși de văzut dacă este un compromis, tactică de supraviețuire, repliere strategică, sau pur și simplu realism pragmatic) ține publicul în interiorul său în jurul instituției. Abia de aici se poate porni la recucerirea treptată, abilă, insidioasă, a publicului și pentru oferta culturală.

De exemplu, în același număr din noiembrie 2002 al revistei *BIBLIOTHÉQUE(s)*, din care am citat la început, aflăm că tinerii au posibilitatea de a folosi biblioteca în trei registre complementare: informare și lectură școlară, formare personală liberă de constrângerile școlare și socializare. Totul este să perceapă biblioteca drept un spațiu familiar, mergându-se uneori chiar până la sărbătorirea unei aniversări personale în bibliotecă. Odată ce se simt ca acasă, ei vin uneori și pentru a se izola când nu le mai este bine în familie.

Bibliotecarii îl acceptă pe acest consumator de servicii și caută să-i ofere o ospitalitate simbolică prin amenajarea spațiilor, foarte primitoare, o ospitalitate funcțională, prin adaptarea achizițiilor și serviciilor, o „ospitalitate politică”, atrăgând categorii sociale defavorizate pentru a le socializa. Ei îl tratează pe acest consumator ca pe un partener, dar și ca pe clientul care va deveni, conformându-se astfel intereselor lui.

Conf. univ. dr. *Sultana Craia*
Universitatea „Spiru Haret”, București

Biblioteca fără frontiere în ajutorul politicii educaționale

Noile Tehnologii de Informare și Comunicare, în care Internet-ul devine un punct de referință, sunt prezente în toate domeniile de activitate ale omului contemporan: petrecerea timpului liber, cercetarea științifică etc. Generalizarea schimburilor electronice de informații și documente, caracterul universal al acestei noi comunicări globale, rapiditatea și caracterul spectaculos al mutațiilor produse de această „evoluție” este un moment cheie în istoria umanității.

Caracterul său universal, global este evident, manifestând noi comportamente ale oamenilor și grupurilor umane, modificându-le modul de a gândi, de a învăța, de a lucra, de a coopera. Această societate a informației, despre care se mai spune că este societatea cunoașterii și a inteligenței, se dezvoltă pe baza unei noi culturi a informației.

Noul mediu, global, mondial este caracteristic tuturor grupelor umane, dar mai mult influențează comunitățile profesionale care intervin în domeniul bibliotecilor și al documentării. Noi imperative de dezvoltare a cunoștințelor și competențelor par să fie indispensabile practicilor de solidaritate profesională și aceasta, la scară mondială.

De asemenea, Societatea informației deschide perspective noi în materie de educație și formare, oferind un acces facil la informație, la documentare, la cunoaștere (învățământul la distanță, auto-formarea, bibliotecă și universități virtuale). Se oficializează noi modalități de organizare a muncii, de cooperare și de dezvoltare, de mobilizare a competențelor. Punctul central al dezvoltării societății informației constă în voința comună de a reda circuitului informațional o mai mare fluiditate, de a spori accesul universal.

Societatea informației înlătură

noțiunea de frontieră, este incompatibilă cu practicile de închidere și refuz de comunicare. Nu mai sunt frontiere între țări sau comunități, apărând instituțiile de educație virtuale care pot fi definite ca:

-Instituții implicate în activități de tip educativ care își promovează programele și cursurile direct celor interesați prin intermediul noilor tehnologii de informare și comunicare, furnizând și suport tutorial.

-Organizații create prin parteneriat pentru a facilita predarea și învățarea fără implicare directă ca furnizor de programe educative.

Un **sistem de eLearning** (de formare la distanță sau educație virtuală) constă astfel, într-o experiență planificată de predare-învățare, organizată de o instituție ce furnizează mediat materiale într-o ordine secvențială și logică pentru a fi asimilate de studenți în manieră proprie, fără a constrânge agenții activității la coprezență sau sincronitate. Mediarea se realizează prin modalități diverse, de la material pe dischetă sau CD (eventual prin corespondență), la tehnologii de transmitere a conținuturilor prin Internet.¹

Exemple de instituții de educație virtuale pot proveni atât din sectorul public cât și privat, la nivel elementar, secundar, liceal, universitar etc., ca și forme de educație non-formală, educație permanentă, educație vocațională de perfecționare. Astfel putem avea în vedere:

-Instituții care au fost implicate în educația deschisă și la distanță.

-Instituții tradiționale, de la școli la universități, care nu au mai fost implicate în educația la distanță. Aceste instituții încep să aplice noile tehnologii ca suport pentru un plus de calitate, cu o productivitate și flexibilitate crescute, având premisa

că astfel reduc costurile și cresc veniturile prin atragerea de noi studenți.

-Sectorul corporațiilor sau al organizațiilor mari care dezvoltă programe de pregătire pentru uz intern având ca suport și mijloc de distribuire tehnologiile de informare și de comunicare și purtând eticheta de virtual.

-Persoane individuale care, din varii motive folosesc tehnologiile pentru a crea oportunități de învățare pentru oricine este interesat.

Analizând exemplele deja existente în lume putem conchide că:

-Termenul de virtual este folosit în sens larg în toată lumea, interschimbabil cu alți termeni cum ar fi: învățare deschisă la distanță, învățare distribuită (**distributed learning**), învățare în rețea, învățare prin Web (Web-based learning). Mai mult, uneori termenul este folosit cu referire la sisteme care combină tehnologii TV și teleconferințe interactive în timp real.

-În ciuda folosirii din ce în ce mai frecvente a termenului virtual, sunt foarte puține exemple de instituții care utilizează tehnologiile de informare și comunicare pentru a acoperi toate funcțiile incluse în definiția educației virtuale. Cele mai multe aplicații ale noilor tehnologii se regăsesc în administrarea, pregătirea și distribuirea materialelor suport și, acolo unde există posibilitatea, activități de tutoriat în forma interacțiunilor student-student și student-profesor.

Aspectul „oricând, oriunde” al învățământului la distanță a avut un puternic impact asupra tuturor persoanelor al căror acces la sursele tradiționale de informare era destul de limitat: persoane care nu beneficiază de existența unor instituții educaționale în regiunile lor, angajați care nu pot călători pentru absolvirea unor cursuri de perfecționare sau toate

acele persoane al căror orar nu le permite să frecventeze în mod normal programul unor ore de curs.

Trebuie specificat că, cursurile virtuale nu se bazează doar pe aspectele de predare, ci implică și legătura directă utilizând noile tehnologii de comunicație, aspecte de interacțiune și de administrare a corectitudinii formei de examinare.

Este cert că în privința cursurilor la distanță percepția comună este tributară multor prejudecăți. Revine practicienilor educației rolul de a îmbunătăți imaginea programelor de formare la distanță printr-un efort susținut de clarificare teoretică pe de o parte, iar pe de altă parte de ridicare a standardelor în practica curentă. Cu atât mai mult cu cât, prin eliminarea obstacolelor de ordin spațial, temporal sau a impunerii unui ritm de învățare, se asigură astfel posibilități de studiu unor categorii sociale largi, fără întreruperea activității lor profesionale. Aceasta este de fapt și caracteristica principală, care face ca sistemul să fie deosebit de viabil pentru ciclurile superioare, pentru educația permanentă, pentru educația vocațională și îl situează potențial printre cele mai solicitate tipuri de sisteme de educație ale viitorului.

Efectele sunt evidente în timp relativ scurt - o universitate înscriind de zeci de ori mai mulți studenți decât pot încapa în sălile sale de curs - dar efectele pe termen lung sunt cele vizate, instituțiile cu tradiție ocupând un loc în spațiul educativ de mâine, spațiul virtual, către un viitor al „universităților fără sedii, legate (mai întâi) de oameni și de idei”.

În această lume în continuă schimbare biblioteca trece printr-un proces de adaptare la cerințele societății informaționale, asumându-și noi competențe și responsabilități. Noile Tehnologii de Informare și Comunicare (NTIC), redefinesc și meseriile practicate în bibliotecă, le redimensionează, creând *Biblioteca fără frontiere*.

Instituția bibliotecară, în contextul actual suportă o desacralizare, nemaifiind văzută ca un templu, ci este concepută ca un organism viu, în continuă prefacere. Pentru a putea supraviețui biblioteca este obligată să excludă anacronismul, adoptând

modele noi și flexibile.

Serviciile de bibliotecă reprezintă un element esențial în procesul educativ și pe care învățământul la distanță trebuie să-l ofere. Chiar instituțiile de învățământ tradiționale au făcut deja un pas în acest sens oferind de exemplu, periodice și cărți de referință care sunt deja larg răspândite în format digital. Tendința actuală este de diversificare și de adecvare a serviciilor de bibliotecă, în vederea găsirii de noi soluții, ținându-se cont de criteriile de adresabilitate, accesibilitate și disponibilitate a informației. O trăsătură definitorie a epocii electronice este extinderea colecțiilor de materiale informaționale care pun împreună documente ce nu aparțin aceluiași loc. Colecțiile fizice care sunt transformate în format digital și amplasate pe o rețea devin parte componentă a unei colecții aparținând așa numitei *biblioteci virtuale*. Aspectele legate de accesul fizic încep să se diminueze, în timp ce volumul de informație digitală crește.

În mod tradițional accesul la informație presupune două aspecte: unul fizic și unul intelectual. Utilizatorul care are nevoie de informație trebuie să se deplaseze fizic până la locul unde își poate găsi documentul dorit. Accesul intelectual presupune procesul de folosire a informației, în acest caz existând diferite bariere legate de necunoașterea limbii în care este redactat documentul, neînțelegerea conținutului acestuia etc. Apariția noilor tehnologii a determinat o schimbare esențială în ceea ce privește modalitatea în care oamenii au acces la informație. Aspectele legate de accesul fizic și-au pierdut importanța în momentul în care necesitatea se răsfrânge asupra detaliilor electronice. Astfel, funcția bibliotecii de a oferi acces la informație a fost preluată de activitatea rețelelor electronice.

Biblioteca va avea nevoie de: o nouă spațialitate; un nou mod de organizare și conservare a colecțiilor; un nou flux informațional; noi servicii oferite utilizatorilor; un nou mod de lucru (în echipă); formarea permanentă a întregului personal pentru a putea coopera la nivel național/ european/ mondial.

În prezent, noțiunea de bibliotecă

virtuală și chiar cea de bibliotecă electronică începe să fie utilizată pentru un alt concept: colecție e- book. Din punctul de vedere al utilizatorilor, colecțiile de e- book oferă:

- reducerea distanței și a numărului de verigi intermediare între consumatorul de informație și producător;
- accesul la informația electronică prin diverse criterii, dorite de utilizator;
- cercetarea, în timpul lecturii, a unui dicționar sau crearea de note personale.

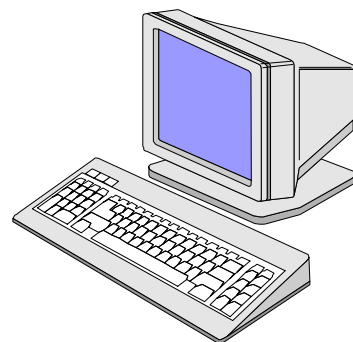
Paradigma nouă este strâns legată de efectele depășirii culturii tiparului, într-o societate a comunicării generalizate. Internetul devine, pe zi ce trece, arbitru accesului la educație și cultură, iar formele cele mai potrivite de a veni în întâmpinarea nevoilor de cunoaștere și formare continuă sunt **eLearning** și bibliotecile virtuale.

Bibliografie

1. O'Leary, Mick. E-global Library Advances the Virtual Library. In: „Information Today”, Medford, 2002, Vol.19, Iss. 3, p. 19-24.
2. Mason, Julie; Mitchell, Steve. Promising Directions in Virtual Library Development. In: „Teacher Librarian”, Seattle, 2001, Vol 21, Iss.3, p. 8-25

Lect.univ. dr. *Agnes Erich*
Universitatea „Valahia”
Târgoviște

Ing. *Neana Faur*
Biblioteca Județeană „Ion Heliade
Rădulescu” Dâmbovița

Bibliotecile și noile paradigme de instruire profesională

Secolul 21 este numit secolul cunoștințelor, nu al muncii, al capitalului, dar al cunoașterii și al informației, care acționează ca resurse importante în dezvoltarea socio-economică a lumii. Generarea (crearea), procesarea și utilizarea/aplicarea cunoștințelor va fi marca noului secol. Angajați în aceste trei obiective primare ale „ciclului cunoștințelor” bibliotecarii trebuie să joace un rol mult mai pro-activ (nici de cum pasiv) ca parteneri egali cu cei care învață, studiază, se interesează, caută, solicită. În aceste condiții conceptul de competență capătă proeminență pentru că este legat/asociat/raportat la/de performanță, individuală și organizațională. Mediul de muncă al bibliotecii este expus unor schimbări rapide și constante, eficiența organizațională este legată de abilitatea indivizilor/angajaților de a dezvolta și aplica cunoștințe noi. Aceasta cere personalului să fie orientat pe obiective, adaptabil, flexibil. Aceasta reclamă personalului să continue să-și actualizeze competențele profesionale și personale.

Competența este capacitatea de acțiune eficace față de diferite situații prin mobilizarea cunoștințelor necesare, în timpul oportun, în scopul identificării și rezolvării problemelor la locul de muncă. Să fii competent înseamnă să poți rezolva, chiar identifica și anticipa problemele. Iar „a ști să rezolvi” nu poate fi posibil decât via „a vrea să înveți”.

Formele, metodele, tehnicile de instruire practicate de bibliotecii sunt variate, dar fiecare activitate (formă, tehnică) de instruire programată are drept scop să ilustreze și să faciliteze instruirea cu privire la o calitate, capacitate sau o abilitate reclamată de mediul competitiv al Societății Informației.

În domeniul bibliotecar se identifică tot mai mult trei modele de formare continuă:

(1) Modelul „Competențe”, care este considerat o soluție rapidă pentru a pregăti personalul bibliotecii înzestrându-i cu abilități necesare bibliotecii – este apropiat ca metodologie de *basic training*, dar are ca scop satisfacerea necesităților de instruire a personalului pentru a face față problemelor nefamiliare, și ajută bibliotecarilor la dobândirea abilităților.

(2) Modelul „Dezvoltare profesională”, care este abordat și acceptat de cele mai multe biblioteci și manageri – este modelul care dezvoltă personalului capabilități pentru a putea aplica abilitățile tehnologice, cunoștințe pentru rolurile în schimbare. Personalul este ajutat să înțeleagă rolurile sale noi și competențele sunt dezvoltate mai holistic. În general personalul trebuie să aibă experiență anterioară pentru a obține mai mult din acest model.

(3) Modelul „Capabilitate organizatorică” – acest model este abordat de mai puține biblioteci, utilizează trainingul ca instrument de menajare a schimbării culturale și stimulează angajamentul obiectiv – organizație. Este conceput să ajute dezvoltarea mai mult a muncii în echipă a personalului strategic, operațional și furnizare a serviciilor. Scopul trainingului nu este numai dezvoltarea abilităților, capacității dar și construirea unei noi identități profesionale și unei noi mentalități.

Dar să disecăm mai amănunțit caracteristicile acestor trei modele.

Particularitățile și caracteristicile modelului „competențe”:

Scop	Calificare funcțională, abilități funcționale – învățarea ca remediu de a diminua deficitul performanței
Obiectul instruirii	Bibliotecari/individuali
Orientare	Dezvoltarea abilităților, cunoștințelor (și atitudinilor) în baza abilităților existente, pentru aplicare imediată la locul de muncă
Obiectivele instruirii	Aplicarea abilităților într-un context stabilizat, predictibil, sau în confruntarea cu probleme de rutină
Rolul instructorului	Instructorul ca tutore, abordare centrată pe predare
Pedagogie	Bibliotecarii sunt conduși printr-un set foarte organizat și structurat de obiective de învățare, progresând într-o serie de forme, exemple pentru a fi practicate mai apoi
Metode de predare	Introduceri, demonstrații, exerciții, forme, paterne, întrebări
Interactivitate	Mai mult calculatorul
Viziune asupra competenței	Atomizată, statică sau minimalizată – decupată din alte arii de activitate a bibliotecii
Viziune asupra învățării	Învățarea ca mediu, învățare superficială
Viziune asupra cunoștințelor	A înțelege cum să înveți

Modelul *competențe* de instruire presupune o serie de activități de instruire care urmăresc instruirea rapidă a personalului pentru a face față unei probleme, de exemplu utilizarea computerelor. Timpul pentru instruire în aulă este scurt, de la o jumătate de zi până la două zile în cazul unui rol, serviciu, activitate mai avansate. Mulți bibliotecari acceptă acest model de instruire în expectanța de a învăța antrenându-se, exersând. Experiența individuală depinde mult de modul desfășurării

procesului de instruire, (față-n față, de la distanță sau combinată), de calitatea formatorului, competența și experiența lui, astfel ca învățarea să devină mai socială, emoțională, motivațională.

Nu toate activitățile de instruire bazate pe competențe sunt concepute îngust, minuțios, strict, riguros. Multe biblioteci abordează mai holistic modelul combinând instruirea riguroasă, minuțioasă de dobândire a abilităților cu abilități mai ușoare de comunicare și sociale.

Particularitățile și caracteristicile modelului *dezvoltare profesională*:

Scop	Integrarea abilităților de muncă reclamate de rolurile noi (anticipatorii)
Obiectul instruirii	Bibliotecari/indivizi, grupuri
Orientare	Dezvoltarea unui ansamblu de abilități, conceptual legate între ele (abilități fundamentale și abilități mai superficiale)
Obiectivele instruirii	Înțelegerea că abilitățile, cunoștințele, dobândite pot fi adaptate la obiective nefamiliare sau la problemele non-rutină
Rolul instructorului	Învățător și facilitator
Pedagogie	Implicarea formatorilor în acțiunile de instruire, raportate la contextul de muncă, elaborând produse, prototipuri și programe de instruire. Bibliotecarii pot singuri să treacă programul de instruire în acord cu formatorul, timpul acordat, cadrul de desfășurare.
Metode de predare	Concentrate pe discuții, dezbateri în jurul abilităților, utilizând sarcini colective
Interactivitate	Dialog, facilitarea ajutorului pentru a construi o înțelegere împărtășită printre participanții la instruire
Viziune asupra competenței	Holistică, de dezvoltare
Viziune asupra învățării	Învățarea ca/prin înțelegere, învățare profundă
Viziune asupra cunoștințelor	„A învăța despre” ca „a învăța cum”

Modelul *dezvoltării profesionale* este favorizat de bibliotecile care văd în dezvoltarea capabilităților personalului aplicarea abilităților obținute în schimbarea rolurilor bibliotecii, rolurilor bibliotecarului, nu depășirea unei probleme imediate. Această abordare este în general articulată unei filosofii educaționale foarte clare, susținută de practici și principii de calitate.

Dacă modelul competițional începe și se bazează pe un „pachet” de abilități prestabilite de formator, modelul dezvoltării profesionale începe de la rolurile și activitățile personalului bibliotecii, și trece la abilitățile necesare noilor

arii, roluri, servicii, tipuri de produse. Învățarea este mult mai contextualizată și relevantă. Se mai numește „învățare prin acțiune”. Aceasta implică personalul din bibliotecii care, se unesc în perechi, echipe și lucrează asupra dezvoltării și elaborării produsului, serviciului planificat pentru a fi utilizat în activitatea bibliotecii.

Modelul reclamă mai multă responsabilitate dinspre cel „care învață pe” spre „cel care învață de la”, adică de la cel calificat la cel începător.

Particularitățile și caracteristicile modelului *capacitate organizațională*:

Scop	Abordarea încurajează noi forme de organizare a muncii ca parte a schimbării proceselor de management. Instruirea este văzută ca un instrument de menajare a schimbărilor culturale contribuind la realizarea angajamentelor, obiectivelor organizaționale.
Obiectul instruirii	Dezvoltarea muncii bazate pe echipe de personal la nivelul managementului strategic, managementului operațional, și al serviciilor.
Orientare	Construirea unor identități sociale noi și alte feluri de gândire, incluzând soluționarea în grup/echipă a problemelor.
Rolul instructorului	Crearea unui mediu în care bibliotecarii pot fi stimulați să gândească și acționeze dincolo de nivelul curent al competențelor lor.
Pedagogie	Auto studiu, auto învățare alături de un context care susține învățarea în echipă, trecând prin diferențe, roluri și poziții. Activitățile se diferențiază prin obiective și rezultate care iau în considerație diferențele existente în competențele și experiența deținute. Formarea unui grup de sprijin pentru furnizarea oportunităților personalului pentru a-și dezvolta abilitățile lor de mentoring și sprijin.
Metode de predare	Accentele pe activități raportate la munca și/sau roluri. Cerințele avansate de instruire sunt considerate probleme prioritare și necesități a întregii bibliotecii ori a unor sectoare.
Interactivitate	Dezvoltarea muncii în echipe și susținere mutuală prin mecanisme și activități de grup.
Viziune asupra competenței	Exersarea capabilității colective
Viziune asupra învățării	Învățarea implică mult mai mult decât cunoștințe și abilități. Învățând în echipă ei devin membri unei comunități practice.
Viziune asupra cunoștințelor	Inteligență colectivă

Acest model poate fi considerat o extensie a modelului *dezvoltare profesională*. Este utilizat ca instrument în managementul schimbării și urmărește angajamentele față de scopurile organizaționale. Adică dezvoltarea capacității organizaționale a serviciilor informaționale pentru a susține instruirea viitoare, susține abilități viitoare pentru personalul bibliotecii.

Scopul instruirii acestui model nu doar urmărește dobândirea abilităților și capacităților, dar construiește o nouă

identitate socială și noi feluri de gândire. Susținut pe echipe de învățare, acțiune, acest model dezvoltă susținerea reciprocă, autoînvățarea, fiecare membru are oportunități de a-și dezvolta și susține abilități de mentoring.

Modelul *capacitate organizațională* este pentru servicii de bibliotecă progresive cu angajament ideal de „organizație care învață” și are trăsături forte de performanță. Specialiștii susțin că aceste modele sunt de fapt trei abordări distincte de instruire pe

care le-au întitulat *competențe, dezvoltare profesională, și capacitate organizațională*. Unele programe, strategii de instruire practicate de către bibliotecile noastre asigură în egală măsură unele sau altele din modele numite, altele împărtășesc elemente din diferite modele, sau le combină foarte organic.

Instruirea are în general coerență dacă se iau în considerare următoarele:

- Ce fel de instruire se programează și pentru cine este gândită,
- Dacă se evidențiază conceptele de competență, învățare și cunoștințe și cum acestea sunt reperate la performanța așteptată de bibliotecă și bibliotecar,

- Dacă metodele de predare sunt reperate la dimensiunea strategiei educaționale a bibliotecii.

Toate trei modele de instruire (s-a utilizat termenul *model* pentru a exprima un tablou mai holistic) sunt gândite, proiectate pentru a atinge rezultatele așteptate la diferite nivele așadar, toate pleacă de la competențe, dar diferă în orientarea lor de bază spre scopuri.

Parcurgând descrierea de mai sus ale acestor modele urmărim cum instruirea își schimbă și orientează metodologia de la competențe (*bibliotecarul în mediul său de muncă*) la performanță personală (*dezvoltare profesională*), de la performanță personală la bibliotecar ca actor al cadrului organizațional (*capacitate organizațională*).

Pentru a-și îndeplini misiunea în societatea cunoașterii bibliotecile publice, în special, trebuie să ofere servicii/activități noi și inovatoare care ar permite cetățenilor să beneficieze de educația permanentă, astfel contribuind la sporirea numărului de persoane calificate, *competente și realizate*. Aici, bibliotecile din Republica Moldova au mult de dovedit pentru că încă nu sunt acceptate ca parte a procesului de predare și învățare. Bibliotecile au nevoie de *competențe de negociere* a acestui rol, de convingere a decidenților, responsabililor de procesul de edificare a Societății Informației în RM, că de fapt sunt factori importanți în contextul învățării pe durata vieții. Bibliotecarii și decidenții din domeniu (Consiliul Biblioteconomic Național, ABRM, Ministerul Culturii și Turismului, Catedra de Biblioteconomie și Asistență Informațională) trebuie să lanseze și să contribuie la modelarea

discuțiilor profesionale și politice despre rolul bibliotecii în acest proces. În profesiile unde funcționează *competențe incontestabile*, afirma I. Stoica, oamenii se implică, acționează și produc efecte care nu pot fi ignorate la nesfârșit.

Bibliotecile sunt centre dotate cu importante resurse de educație reprezentându-se ca așezăminte de instruire pe plan local cât și loc ideal pentru instruirea autodidacților oferind facilități pentru instruirea formală și autodirecționată. Bibliotecile trebuie să realizeze și să ofere pachete educaționale, să asigure acces la pachete educaționale cu un conținut instructiv divers, de calitate, relevant, atractiv, oferindu-le în medii bazate pe tehnologie.

Problema este că astăzi nu toți bibliotecarii sunt destul de *calificați și competenți* pentru a oferi servicii de educare permanentă. Bibliotecarii au nevoie de o instruire extensivă – tehnologie, conținut. Spunem aceasta pentru că în scenariile de viitor prognozate pentru bibliotecii de societate, biblioteca este aproape peste tot *centru de învățare sau centrul comunității; centrul comunitar de informații; centrul comunitar de învățare; centrul de informații; centrul comunității care învață; centrul multimedia; centrul de acces la informație și cunoaștere*, etc.

Sunt paradigme curente și emergente. Cele curente – sunt caracterizate prin orientare pe transmitere de informații în care utilizatorul este considerat „consumator”. Învățarea este planificată, intențională și formală.

Paradigma nouă este social orientată. Tehnologia este utilizată pentru transmiterea, furnizarea informațiilor, cunoștințelor și de asemenea pentru producerea și diseminarea conținuturilor locale. Tehnologiile sunt apreciate ca instrumente de învățare și împărtășire a cunoștințelor și nu numai pentru consum, cerere, cheltuieli.

Învățarea este activitate socială în care oamenii studiază, învață informal prin participare, colaborare, schimb. Majoritatea bibliotecilor acceptă și activează sub paradigma curentă și numai prin tendințe și imperative politice se mișcă în direcția noii paradigme – paradigmei sociale, care prezintă biblioteca publică cu noi oportunități și cerințe, parteneriate cu societatea civilă, inițiative de învățare pe tot parcursul vieții.

Grafic această mișcare-schimbare o putem urmări mai jos:

paradigma curentă		paradigma emergentă
de la învățare individuală	la învățare socială	la edificarea comunităților care învață
De la învățarea formală		La învățarea neformală
De la extramuros ca strategie la a lucra în comunitate	La activitatea cu comunitatea pentru a identifica necesitățile	La animare locală și dezvoltare comunitară
De la impunerea, influențarea externă		La influențarea comunității
De la indicații de planificare a serviciilor		La abordarea participativă a bibliotecii la agenda locală, la inițiativă comunitară
De la utilizarea tehnologiei digitale pentru susținerea unor interacțiuni	De la unele la mai multe	La mult mai multe
De la acces care permite cetățenilor să primească și să consume informația		La acces care să le permită cetățenilor să producă și să distribuie
De la accentul pe transmiterea de informații		La co-creare a cunoștințelor
De la managementul conținuturilor		La crearea conținuturilor

Schimbarea paradigmelor creează întotdeauna dezorientare. Ele reclamă asumare, însușire a valorilor de bază, schimbă sensul de individual și identitate. Ele reclamă noi

înțelegeri, noi dispoziții, noi căi de realizare a lucrurilor. Ele reclamă personalului să găsească noi posibilități, să fie deschis spre inovări. Serviciile bibliotecare au nevoie de flexibilitate ca

să opereze între aceste două paradigme – pentru ca să fie o instituție informațională eficientă în Societatea Informației. Aceasta plasează cerințe grele bibliotecii în termeni de leadership, management și capacitățile personalului și reclamă începutul procesului de schimbări organizaționale profunde pentru biblioteci și personalul lor.

Ca domeniul biblioteconomic să evolueze în continuare, bibliotecile și bibliotecarii recunosc că trebuie să (1) elaboreze servicii care vor face față și vor depăși așteptările publicului, (2) poziționeze, comercializeze, promoveze aceste servicii în corespundere cu necesitățile comunității, utilizatorilor potențiali, (3) livreze aceste servicii într-un mod inteligent și flexibil, (4) maximizeze rezultatele eforturilor deja depuse. Vom reuși doar dacă vom concepe instruirea ca prioritate a progresului nostru, pentru că dezvoltarea capacității organizaționale nu-i doar *training* ori *dezvoltare profesională*, va fi cheia de transformare a bibliotecilor în anii următori.

Concluzii:

Educația continuă e esențială pentru a modifica abilitățile și cunoștințele și a integra noi tehnici și metodologii în practica de fiecare zi. Specialiștii în domeniu recunosc ca bibliotecile din RM conștientizând și promovând schimbarea generată de conceptul Societății Informației se confruntă cu unele probleme de ordin managerial, tehnologic, financiar. Autorii proiectului „Școala de vară” și participanții acestui proiect (50 de bibliotecari) au identificat următoarele probleme: (1) lipsa cunoștințelor în domeniul informatic, (2) lipsa instruirii și a oportunităților de dezvoltare profesională, (3) atitudinea neschimbată a personalului încadrat în sfera de servire a utilizatorilor și (4) nesiguranța privind formularea strategiilor și alegerea soluțiilor adecvate.

Concluzia Școlii de Vară este că problemele menționate sunt cauzate de: (1) lipsa și necunoașterea instrumentelor manageriale, (2) utilizarea neadecvată a echipamentelor și a resurselor, (3) insuficiența cunoștințelor și deprinderilor de fundraising, (4) lipsa deprinderilor de manipulare a echipamentelor, (5) lipsa cunoștințelor de valorificare a tehnologiei informaționale, (6) lipsa activităților de promovare a serviciilor informaționale bazate pe tehnologie, (7) lipsa unui sistem de orientare și instruire a utilizatorului.

Elaborarea și utilizarea modelelor de instruire bazate pe competențe sunt necesare dar pot fi abordate și implementate doar în urma analizei, identificării necesităților de instruire și dezvoltare profesională. Astăzi, în RM, acest exercițiu se practică restrâns de un număr mic de biblioteci. Restul hotărâsc ad-hoc necesitățile de instruire sau intuitiv, sau pentru că este o ocazie să participe la o activitate de instruire. Deci, bibliotecile merg în urma apariției necesităților de instruire (am achiziționat calculatoare – trebuie să ne instruiți). „O profesie care nu-și realizează un cadru autoformativ adecvat riscă distanțe și inadecvări față de evoluția reală a câmpului profesional. Formele de autocalificare, de perfecționare, de dezvoltare trebuie să se nască mereu, ca expresie a unei necesare tensiunii pozitive a domeniului. Numai astfel profesia poate rămâne atractivă, competițională, creativă” (I.Stoica, 1997).

Impetuos necesar este inițierea unui studiu, susținut de forurile bibliotecare naționale, - Consiliul Biblioteconomic, Asociația Bibliotecarilor din RM, Ministerul Culturii, și catedra de Biblioteconomie și asistență informațională care ar avea ca obiective: (1) Explorarea direcțiilor strategice ale

bibliotecilor și cum ele se vor adapta schimbărilor, noilor roluri, (2) Înțelegerea rolului în schimbare a personalului bibliotecii și ce competențe, abilități și capacități vor fi cerute în viitor, (3) Identificarea rolului potențial pe care instruirea îl poate juca în dezvoltarea noilor competențe profesionale, (4) Explorarea contribuției decidenților de nivel național în domeniul biblioteconomic în dezvoltarea modelelor anticipatorii de dezvoltare a personalului.

Cuvintele „succes” sau „insucces” asemeni cuvântului „frumos” sunt în ochii și urechile utilizatorului nostru. În contextul managementului bibliotecar, cuvântul „succes” definește atingerea anumitor deziderate planificate, funcționalitatea cărora să se potrivească misiunii, obiectivelor și scopurilor actuale ale bibliotecii. Identificând competențele curente, adică competențelor aducătoare de succes, biblioteca trebuie să evalueze cu grijă viabilitatea posibilă a acestora pe viitor.

P.S. Considerentele expuse în acest articol s-au bazat pe: Studiul literaturii; Analiza formularelor de evaluare a activităților de instruire (ȘBM, BM „B.P.Hasdeu”, în teritoriu); Studii de caz; Programe de instruire; Participarea ca formator, expert, moderator în abordarea acestor subiecte la diverse nivele și foruri, în elaborarea de planuri de instruire, de studiere a necesităților de instruire, de proiecte de instruire; Participarea la pregătirea profesională universitară a bibliotecarilor.

Bibliografie

1. Brown, M.S. Building Managerial Competencies. Staff Development: A Practical Guide. Chicago: American Library Association, 2001. pp. 63-69.
2. Giesecke, J. McNeil, B. Core competencies and the Learning Organization // Library Administration & Management 13.3 (1999): 158-166.
3. Naylor, R. Core Competencies: What They Are and How to Use Them // Public Libraries 39.2 (2000): 108-14.
4. Gulati, A. Roshan, R. Professional Competencies among Libraries and Information Professionals in the Knowledge Era // World Libraries 10.1/2 Spring/Fall 2000: 11-12.
5. McNeil, B., Giesecke, J. Core Competencies for Libraries and Library Staff // Staff Development: A practical Guide. Chicago: American Library Association, 2001. 63-69.
6. Kulikovski, Lidia. Bibliotecarul universitar în contextul integrării în spațiul educațional european. Provocări și competențe // Symposia Professorum. Seria Biblioteconomie. Informarea. Documentare: Materialele sesiunii șt. din 8-9 octombrie 2004.- / Univ. Liberă Int. din Moldova.- Ch., 2005.- P.17-23.
7. Kulikovski, Lidia. Tendințe de instruire, abilități necesare bibliotecarilor // Buletin trimestrial / Școala de Biblioteconomie din Moldova.- 2004. Nr-3-4.- P.12-16.
8. Wilson, Paula. Tehnology Competencies> What Every Librarian Needs to Know. // Public Libraries (2002): 267, 70.
9. Sherrer, J. Thriving in Changing Times: Competencies for Today,s Reference Librarians. //The Reference Librarian 54 1996: 11-20.
10. Pluse, J.M. Human Resources: Time to Take Stock? Competencies for Public Librarians // Public Library Journal 14.2 (1999): 40-1.
11. Stoica, Ion. Criza în structurile infodocumentare. Sensuri și semnificații.- Ex Ponto. -2001.- p.
12. Stoica, Ion. Structuri și relații informaționale în dezvoltarea învățământului și a cercetării românești. – B. – 1997. – 143 p.
13. Thorhauge, J. New demand – old skills. A strategy for bridging the competence gap. Building competencies in a daily working context. – IFLA 70, - 2004: <http://www.ifla.org/IV/ifla70/prog04.htm>
14. Creative and Cultural Skills Sector Council: <http://www.ccskills.org.uk>
15. Lifelong Learning Skills Sector Council: <http://www.ssd.org.uk>

Conf. univ.dr. *Lidia Kulikovski*
Director general, Biblioteca Municipală
„B.P.Hasdeu” Chișinău

EXTINDEREA SERVICIILOR ELECTRONICE: RECONSIDERĂRI ÎN SERVIREA UTILIZATORILOR BIBLIOTECII

Procesele de informatizare a societății au schimbat natura cererii utilizatorului serviciilor infodocumentare. Necesitățile informaționale ale utilizatorilor sunt influențate și de factorii ce țin de reformarea sistemului de învățământ. Acest sistem determină cererea pentru servicii de asigurare informațională a proceselor de instruire. Unde observăm schimbarea nevoilor informaționale ale utilizatorului bibliotecii universitare? Ce noi necesități înregistrăm în ultimii ani? Chiar dacă cererea are specificul său pentru deferite tipuri de biblioteci și pentru o bibliotecă concretă, putem evidenția schimbări caracteristice pentru toate bibliotecile.

Dacă încercăm o analiză a beneficiarilor, observăm că utilizatorul ca și înainte vine în bibliotecă pentru a consulta și împrumuta cărți, reviste, ziare, a beneficia de servicii de fotocopiere. Dar tot mai frecvent cititorul solicită o casetă, un CD-ROM sau o copie a documentelor pe dischetă. Bibliotecile ca și altă dată oferă asistența bibliografică, dar putem constata că a crescut cererea pentru referințe tematice și factice. În toate bibliotecile a crescut cererea pentru informația din sferele de economie, drept, business. Biblioteca nu mai poate răspunde la acest volum de cereri bazându-se pe produsele informaționale proprii (tradiționale sau electronice) fără utilizarea bazelor de date full text. Un sprijin considerabil în asigurarea informațională a beneficiarilor îl constituie CD-ROM-ul și accesul on-line la baze de date.

Necesități specifice au și noile categorii de beneficiari care vin astăzi în bibliotecă: deputați,

administrația publică locală, antreprenori, fermieri, șomeri etc.

În toate bibliotecile crește numărul utilizatorilor - studenți. Situația actuală este caracterizată de apariția noilor instituții de învățământ privat fără biblioteci bine asigurate. Aprecierea de ansamblu asupra activității bibliotecii universitare se poate face numai în funcție de modul în care colecția de publicații se integrează în procesele lecturii și informării în instituție. Bibliotecarii acționează ca mediatori între resursele bibliotecii și beneficiar încercând să stabilească echilibrul necesar între colecții și circulația lor. Colecțiile bibliotecii au valoare doar în măsura în care sunt introduse în circuitul informațional, în sfera de atenție și activitate a beneficiarilor.

Regimul de lucru al bibliotecilor universitare nu este comod pentru utilizatori și ei pledează pentru bibliotecă publică, care este deschisă până la ora 20.00. Majoritatea celor care nu sunt satisfăcuți propun ca programul să fie extins cel puțin în perioada sesiunilor.

Cele mai solicitate teme sunt: business, democrație, istorie, underground, filosofia, etica, sociologia, ecologia, limbile străine. Interesele pentru istoria și cultura unor popoare stimulează cererea pentru literatură în limbile minorităților naționale.

Tehnologiile informaționale schimbă modul de utilizare a serviciilor bibliotecare. Pe lângă faptul că beneficiarul se află fizic în sfera reală a servirii bibliotecare, bibliotecă este accesată prin rețelele locale sau Internet. Bibliotecarul nu-l cunoaște pe acest utilizator virtual, având doar datele de adresă pe serverele proprii. Dar, totodată, putem afirma

că acest utilizator virtual nu mai este o noutate pentru majoritatea bibliotecilor din capitală.

Astăzi observăm tendința creșterii numărului utilizatorilor îndepărtați de bibliotecă, care recurg la serviciile virtuale ale bibliotecii (informare, împrumut, livrarea electronică de documente), ca urmare se lărgeste accesul la informația stocată în bibliotecă.

O particularitate caracteristică a acestei categorii de utilizatori este cultura informațională înaltă, ceea ce demonstrează noile posibilități în relațiile bibliotecă-utilizator.

Modul în care biblioteca reacționează la schimbarea nevoilor utilizatorilor este introducerea noilor servicii însoțită de schimbările tehnologice, schimbările în structura și organizarea servirii, schimbările în mediul intern al bibliotecii.

Deciziile manageriale cu privire la specializarea servirii trebuie să se conformeze dinamicii schimbărilor și volumului de cereri: odată cu scăderea numărului lor pot fi reduse și punctele de servire, să fie schimbată structura de servire. O reacție rapidă a bibliotecilor la schimbarea mediului asigură sectoarele de marketing care se creează la momentul actual în mai multe biblioteci.

Deciziile manageriale sunt influențate și de caracterul relațiilor bibliotecii cu utilizatorul (real și potențial). În legătură cu faptul că mulți utilizatori se vor adresa bibliotecilor prin canalele de telecomunicații de acasă, de la serviciu putem adopta două abordări manageriale. În primul caz, bibliotecă se va orienta în mod prioritar nu la propriile resurse, ci la primirea informației din alte biblioteci prin canalele de legătură și va păstra numai torențele

specializate de documente. A doua abordare presupune îmbinarea dezvoltării resurselor informaționale proprii cu utilizarea posibilităților de recepționare a informației prin canalele de telecomunicații.

În ultima perioadă bibliotecarii nu se mai limitează la observarea și constituirea, modificarea cererilor, ci recurg tot mai des la cercetarea de marketing. Se cercetează opinia publicului despre serviciile prestate, refuzurile, nivelul de confort, regimul de lucru, cerințe pentru bibliotecar totodată studiindu-se piața informațională în totalitate. Deci, în acest fel, biblioteca capătă mecanismul schimbării permanente.

În baza acestor cercetări biblioteca determină noi servicii posibile, legate de tehnologii informaționale și nivelului tehnic contemporan. Bibliotecile propun utilizatorului catalogul electronic, bazele de date (bibliografie, referative, full-text), livrează copii direct pe calculatorul clientului, realizează copii pe dischetă sau CD, copii audio - video, scanare, servicii Internet etc. Internet-ul oferă posibilitatea de a folosi tehnologiile multimedia care ne propune organizarea tridimensională a informațiilor (vizuală, verbală, animație).

Se lărgeste spectrul serviciilor informaționale care sunt efective numai atunci când se folosesc tehnologiile computerizate. Este vorba de servicii faptice, analitice, de traducere cu ajutorul Internet-ului. Totodată, realizând aceste servicii, activitatea bibliotecarului capătă un nivel intelectual ridicat.

Unele biblioteci încheie contracte pentru servirea complexă informațională a organizațiilor și instituțiilor. Se introduc servicii de instruire: cursuri, seminare privind utilizarea Internetului, cultura informațională, studierea limbilor etc. Altele realizează servicii editoriale (indici bibliografici, digest-uri, cărți de vizită, avize, formulare etc.). Tot mai frecvent bibliotecarii recurg la prestarea unor servicii contra plată.

Evoluția necesităților

informaționale a influențat și schimbările de structură în sistemul servirii bibliotecare. În legătură cu creșterea cererii pentru informație juridică, economică, business multe biblioteci au format structuri noi: centre de informații de afaceri, biblioteca de drept, biblioteca de economie, biblioteca APL, biblioteca pentru persoanele dezavantajate, centre cu servicii de instruire, săli multimedia, Internet – clase, săli specializate în limbi moderne.

Noile tehnologii facilitează colaborarea între biblioteci pentru folosirea în comun a unor documente, publicații electronice, cataloagele comune, completare în coordonare. Biblioteca tradițională a format un tip autoritar de relații cu utilizatorul. Biblioteca contemporană trebuie să asigure accesul beneficiarului la informație, fără a diminua funcțiile de păstrare a patrimoniului tipărit.

Noile relații cu utilizatorul ne obligă la schimbări organizaționale: accesul liber, apropierea și comoditatea de acces pentru utilizator, organizarea sălilor specializate prin adaptarea spațiilor existente. Biblioteca trebuie să devină flexibilă ca spațiu, transparentă ca informație. Noile tehnologii informaționale produc schimbări esențiale în procesul tehnologic al utilizării lucrărilor specifice pentru bibliotecă. Procesul de servire devine invizibil pentru utilizatori (putem spune virtual). Într-o măsură oarecare acest proces tehnologic depersonalizează procesul servirii (mai puțin depinde de calitățile personale al bibliotecarului). Constatăm că utilizatorul serviciilor bibliotecare optează pentru autoservire.

Informatizarea este procesul cel mai important care a schimbat profesia de bibliotecar. Este evident că bibliotecarul astăzi este un specialist în tehnologii informaționale. Analiza activității serviciilor angajate în servirea publică impune următoarele: existența unui personal specializat și eficient, receptiv la nevoile

beneficiarului și organizarea logică și clară a accesului la informație în bibliotecă.

Sub impactul schimbărilor tehnologice din ultimii ani, fenomenul lecturii înregistrează schimbări de esență. Diversificarea cerințelor de informare impune o cercetare serioasă a nevoilor informaționale ale publicului cititor. În acest sens, biblioteca are obligația de a răspunde tuturor solicitărilor. Pentru atingerea acestor obiective bibliotecarii au nevoie de informații exhaustive despre publicul țintă. Datele obținute din statistici, rapoarte, anchete sociologice le vor permite să prefigureze tendințele principale ale lecturii. Rezultatele obținute ne obligă să diversificăm serviciile prestate în bibliotecă, precum și să ridicăm nivelul de servire a utilizatorilor. Nevoia de informare și documentare, atât de stringentă la ora actuală, face ca să fie realizat un dublu efort: înțelegerea utilizatorilor serviți și adaptarea informației la nevoile exprimate, și mai mult chiar, la nevoile potențiale.

Dacă încercăm să determinăm servirea bibliotecară contemporană putem spune că ea este caracterizată de: tehnicizare, tehnologizare, transparență, dezvoltare pe orizontală, creștere a nivelului profesional al bibliotecarului, schimbare, management, marketing, democratizare.

Toate succesele în viitor depind de capacitățile noastre de a ne raporta rapid la schimbările ce se produc pe piața serviciilor info-documentare. Eforturile noastre în continuare trebuie să sprijine ameliorarea activității de servire a utilizatorilor. Această interacțiune a dezvoltării bibliotecii cu schimbările în stilul de muncă al beneficiarilor săi implică o nouă perspectivă responsabililor de servicii de bibliotecă.

Conf. univ. dr. *Nelly Turcan*
Natalia Cheradi
Universitatea de Stat Chișinău

ANALIZA DOCUMENTARĂ DE CONȚINUT: ABORDĂRI TEORETICE

Pentru a stabili originea istorică a analizei documentare e necesar să pornim de la Știința Documentării, în cadrul căreia a luat naștere și se dezvoltă această noțiune. Analiza documentară reprezintă o fază a procesului integral de documentare și constituie o parte componentă a documentării. Documentarea este o disciplină relativ tânără, mai cu seamă în ceea ce privește formularea științifică ca disciplină academică; ea s-a afirmat la sfârșitul secolului al XIX-lea, grație profesorului și bibliografului Paul Otlet, care în 1895 a întemeiat la Bruxelles Institutul Internațional de Bibliografie. El a fost savantul care a organizat activitatea documentară la nivel internațional. Crearea Științei Documentării ca disciplină academică a precedat necesitățile științei secolului al XX-lea, condiționate, cauzate în mare măsură de creșterea rapidă a torentelor de documente.

Pentru rezolvarea tuturor problemelor, Paul Otlet își dădea bine seama că mijloacele de ordonare a torentelor de documente la acea vreme nu erau suficiente. Secolul XX a văzut apariția noilor mijloace tehnice de informare. Având o viziune largă, un spirit universal, P. Otlet a constatat că mijloacele existente pentru a obține un control științific argumentat asupra exploziei documentare ar fi un sistem întreg, o concepție, numită mai târziu – Știința Documentării.

În 1934, P. Otlet publică faimosul său „Tratat de Documentare”, considerat primul document de așa natură. Cu trei ani înainte, Institutul de Bibliografie, fondat de el, își schimbă numele în Institutul Internațional de Documentare. Referindu-ne la acest tratat observăm, că în unul din capitole autorul vorbește deja despre „operații, funcții, activități, care ne permit stabilirea punctelor de acces al documentului.” În această lucrare autorul specifică un ansamblu de operații, procese, la care trebuie să fie supus fiecare document; printre ele se evidențiază: achiziționarea, descrierea, difuzarea, circulația, cât și conservarea documentului. Tot aici, autorul vorbește despre una din etapele documentării, și anume cea de descriere, fără a numi termenul „analiză documentară”. Am putea, deci, concepe analiza documentară ca un ansamblu de operații, care prezintă caracteristicile unui document. Aceste operații au o funcție intermediară între producătorul și utilizatorul informației.

Pentru a înțelege mai profund sensul vast al Analizei documentare, e necesar să facem trimiteri la unele definiții și interpretări existente până acum. Îndrumarul metodologic ne prezintă Analiza documentară ca „examinarea unui document și extragerea datelor bibliografice și a caracteristicilor de conținut ale acestuia”. Mai târziu, această noțiune o găsim și în alte lucrări de specialitate, unde Analiza documentară este o „operație destinată prezentării, sub o formă concisă și exactă, a datelor care caracterizează conținutul unui document”.

Studiind diverse puncte de vedere privind noțiunea „Analiză documentară”, putem afirma că există două curente teoretice diferite promovate de specialiști:

1. Cei ce concep „Analiza documentară” ca pe un ansamblu de operații ce se efectuează atât după formă (analiză formală), cât și după conținut.

2. Cei ce concep „Analiza documentară” ca o caracteristică doar a conținutului documentului.

Principalele dicționare în știința informării întăresc acest punct de vedere.

Pia Atanasiu și Natalia Greco, punând în relief principalele aspecte în tratarea „analizei documentare” o prezintă ca „examinarea unui document și extragerea datelor bibliografice și a caracteristicilor de conținut ale acestuia”. Mai sunt și alte opinii, conform cărora analiza documentară se consideră ca o etapă în funcționarea sistemului de informare, care începe cu colectarea documentelor primare și se termină cu înmagazinarea informațiilor.

Analizând diferitele puncte de vedere asupra noțiunii de *analiză documentară* putem concluziona că nici unul dintre autori nu echivalează analiza documentară numai cu caracteristica formală a documentului, dar și cu caracteristica conținutului acestuia.

Până nu de mult, centrele documentare pledau mai mult pentru acumularea documentelor, precum și pentru căutarea soluțiilor de gestionare a proceselor de acumulare, de multe ori în detrimentul proceselor de selectare a informației.

Și atunci e necesar să situăm analiza documentară de conținut în sensul tradițional acceptat de documentariști și lingviști, puțin diferit de concepțiile teoreticienilor în domeniul comunicării, care tratează analiza documentară ca „analiza frecvențelor în conținutul manifest al unui mesaj, folosind identificarea și numărarea unităților-cheie de conținut ca bază a metodei ei”. Putem considera că analiza documentară de conținut se polarizează între două universuri de referință, cel al autorului și cel al documentaristului și se încheie pe o unitate text-contextuală determinată. Ținând cont de faptul, că punctul de plecare (autor-text-context) este inamovibil, putem pătrunde doar în alegerea documentaristului, al cărui nivel de cunoștințe va condiționa sensibil rezultatele.

Deoarece obiectivele documentare constituie un fapt real, un punct de plecare în procesul analizei documentare sunt cinci variabile ce definesc cadrul conceptului de referință al analizei documentare de conținut: *textul, contextul, orizontul, viziunea documentaristului, obiectivele documentare și procedura de validare a rezultatelor*.

Dacă admitem pluralismul interpretărilor la care se prestează un document textual (în funcție de cine îl solicită, de ce și pentru ce), este necesar să stabilim

diferența între doi termeni polisemantici: conținut și semnificație. Pentru a simplifica panorama complexă în jurul conceptului de conținut, cu un astfel de cuvânt ne referim la materia intrinsecă a documentului, care este într-o măsură oarecare independentă de uzul său temporal. În Dicționarul Explicativ Uzual conținutul este tratat ca „latura conceptuală a unei lucrări artistice sau conținutul unei cărți”. Toate documentele au un conținut relativ permanent, dar un număr variabil de semnificații, în funcție de utilizarea concretă a acestui conținut substanțial într-un moment determinat. Evident că există o relație directă între conținutul substanțial al unui document și semnificațiile sale potențiale pentru utilizatori. După Pia Atanasiu și Natalia Grecu, conceptul *semnificație* este „înțeles (conținut semantic) al unui cuvânt”. În Dicționarul explicativ al limbii române, această noțiune, *semnificația*, este tratată drept conținutul semantic al unui cuvânt; înțeles, sens, accepție...

Vom distinge în conținut cel puțin trei dimensiuni:

- Informativă, care ne trimite la sensul (semnificatul, forma fizică) semantic pragmatic al documentelor, la caracterul său descriptiv conform căruia semnificația unei expresii este aceea la care se referă sau o reprezintă.

- Enunțiativă, care prezintă o situație discursivă, fiind determinante contextele emițător (locutorul care emite mesajele) și, mai cu seamă, receptor (sau destinatarul, cel care primește mesajul transmis).

- Documentară, care se delimitează adaptând conținutul enunțiativ la o situație documentară determinată, implicând atribuirea de proprietăți unui document în scopul descrierii sale.

În urma acestor explicații, concepem analiza documentară de conținut ca pe un proces cognitiv de recunoaștere, descriere și reprezentare a conținutului documentar.

Analiza documentară de conținut se fundamentează pe un ansamblu de paradigme-bază înglobate în diferite domenii științifice: psihologie cognitivă, sociologie, logică, lingvistică textuală și semiotică discursivă, teoria comunicării, documentare. Paradigma psihologiei cognitive este un domeniu relativ tânăr, care concepe omul ca pe o ființă capabilă să producă informație în termeni ce depășesc fizicul pur pentru a atinge niveluri superioare. Una din variantele sale, procesarea informației, încearcă să explice procesele mintale și structurile implicate în dobândirea, înțelegerea, procesarea și folosirea informației.

Logica contribuie, de asemenea, într-un mod esențial la investigarea și dezvoltarea proceselor de analiză a conținutului, mai ales la nivel structural sau sintactico-semantic, folosind două tipuri de raționamente: deductiv și inductiv. Una din variantele cele mai eficiente este logica formală, care s-a transformat într-un auxiliar inestimabil al analizei conținutului, deoarece ne permite să operăm în mod logic cu diferite unități semantice de comunicare și argumente cu unicul scop de a le atribui o categorie sintactică specifică. Transformările care derivă din aceste operații logice asupra unităților logico-pragmatice garantează integritatea textului ca unitate de conținut.

O limbă este un sistem de semne sau uniuni inseparabile din două componente, constituite în mod

reciproc ca structuri și dependente una de alta, fiind ambele de natură convențională. Lingvistul elvețian F. de Saussure le numea semnificat și semnificant. În lingvistica saussuriană, limba este un sistem abstract de semne și convenții care stă la baza actelor individuale de enunțare. Astfel, lingvistica se constituie ca un domeniu special în cadrul unei teorii generale a semnelor, în care se evidențiază lingvistica textuală, cele mai interesante atribuții ale căreia se centrează în două fronturi-cheie pentru cercetarea documentelor: structuri și tipologii textuale. În realitate, analiza documentară de conținut utilizează lingvistica ca univers teoretic capabil să subsiडेze activitatea sa practică.

Fără îndoială că diferitele teorii ale comunicării contribuie la configurarea unei doctrine a analizei documentare de conținut. Înțelegem prin comunicare întregul proces de transmitere a informației care are loc prin intermediul emisie, transportării și recepționării unui mesaj.

Termenul *comunicare*, fiind utilizat din secolul 14, pe parcurs își schimbă sensul. „În contextul noilor mijloace de comunicare - radio, cinema, televiziunea - termenul adecvat ar fi cel de „comunicare – difuzare”. Făcând o trecere în revistă a opiniilor diferitor autori, în continuare Ion Drăgan scrie că „Apariția comunicării tehnice, pe lângă cea naturală, implică deci o schimbare a sensului termenului: ideea de „împărtășire”, „împărtășire” (a unor mesaje) va fi dublată de cea de „transmitere” (comunicare instrumentală)”.

Există două mari tipuri de definiții ale comunicării. Prima vede comunicarea ca fiind un proces prin care A trimite un mesaj lui B, mesaj ce are un efect asupra celui din urmă. A doua definiție vede comunicarea drept negocierea și schimbul de semnificație, proces în care mesajele, persoanele determinate cultural și „realitatea” interacționează astfel încât să ajute înțelesul ca să fie produs, iar înțelegerea - să apară. Dacă prima abordare are ca scop identificarea etapelor prin care trece comunicarea fixată de Lasswell (1948) prin modelul său „Cine spune ce / pe ce canal / cui / și cu ce efect?”, a doua abordare este cea structuralistă, care accentuează relația dintre elementele constitutive necesare pentru ca înțelesul să apară. Aceste elemente se pot încadra în trei mari categorii: textul, semnele și codurile lui;

1. persoanele care „citesc” textul, experiența socială și culturală care i-a format atât pe ei, cât și semnele / codurile pe care le folosesc;

2. conștiința unei „realități externe” la care se referă atât textul, cât și oamenii.

Această, ultimă, abordare se adaptează în întregime la interesele noastre, în analiza documentară de conținut, deoarece se sprijină pe semiotică, pe teoria enunțării, pe pragmatică și pe teoria textului.

Unele autorități în domeniu, cum ar fi F. de Saussure, pun în prim - plan gruparea elementelor care alcătuiesc un „text” (semne / coduri / limbaj). Dar bazele interdisciplinare ale analizei documentare includ, de asemenea, aspecte matematice (modelul Shannon și Weaver), statistice (legile Zipf, Bradford etc.) și, în cele din urmă toate acestea relaționate cu științele umanistice și sociale, în sânul cărora se întâlnesc sociologia și toate ramurile psihologiei, fără a uita de alte domenii adiacente

precum sunt informatica, cibernetica, inteligența artificială și sistemele experte.

Procesul unitar al analizei documentare de conținut poate fi fragmentat în anumite secvențe, și anume: *lectură, analiză, sinteză*. Ținând cont de problema în cauză, putem afirma că *lectura este unica formă posibilă de acces la conținutul documentului*.

Lectura este tratată de Lazăr Șăineanu ca „faptul de a citi, citire, citit; text citit”. Lectura este un proces de natură interactivă care depinde atât de text, cât și de persoana care citește. Lectura constă într-un șir de procedee coordonate care includ operațiuni perceptuale lingvistice și conceptuale. Înțelegerea unui pasaj scris implică o inserare continuă a unei doze mari de cunoștințe prealabile. Un rol important în procesul lecturii îi revine viziunii (persoana care citește construiește în minte tablouri de înțelegere); acțiunii duble ale memoriei (pentru a putea mobiliza tablourile, punând în relație cunoscutul și necunoscutul); intervenția rațiunii (de analiză și sinteză). Deci, putem afirma că lectura implică nu numai semne vizuale care compun textul ci și aspecte cognitive în strânsă relație cu cunoștințele depozitate în memoria cititorului.

Odată înțeles, textul trebuie analizat, analiză ca metodă de investigare constând în descompunerea subiectului cercetat în elementele lui componente, fiecare din acestea din urmă putând constitui ulterior un obiect de studiu separat¹. Analizând textul trebuie să luăm în considerare că sunt procese care se interpătrund: în timpul lecturii documentaristul decodifică, interpretează structurile, reprezintă informația. Fără memorie n-am putea nici cel puțin să integrăm informația în sistemul nostru de cunoștințe, chiar pentru un timp foarte scurt.

În procesul analizei documentare e important să ținem cont de două operații: *selectarea și interpretarea*.

Selectarea este procesul fizic consecutiv comparării unei cereri de informare cu un masiv de informații, respectiv, separarea din masiv a acelor informații care *corespund caracteristicii de regăsire a cererii*. Referindu-ne la cazul concret, anume, la analiza documentară de conținut, selectarea constă în eliminarea unităților de înțeles – fraze și cuvinte care sunt considerate irelevante pentru analiză.

Din punctul de vedere al conținutului documentelor, selectarea trebuie să aibă în vedere actualitatea informațiilor, cât și semnificația lor. La fel de importante sunt personalitatea analistului, calificarea lui pentru a trata subiectul dat. Textul trebuie supus în primul rând, procesului de comprimare (condensare). Condensarea textului (comprimarea textului) constituie un proces de reducere a textului printr-o nouă redactare sau prin prelucrarea documentară, astfel urmărindu-se păstrarea celor mai importante informații. Gradul de reducere poate fi diferit în funcție de scopul pe care-l urmărim.

Interpretarea textului depinde, în mare măsură, de orizontul documentaristului, de context și de alte obiective documentare. Din aceste motive interpretarea textului poate fi subiectivă. După ce textul a fost interpretat, este necesară elaborarea unor materiale de informare care să redea concentrat toate informațiile cuprinse în document. Acest rol îi revine procesului de sinteză documentară.

Sintezele documentare prezintă sub o formă generalizată informațiile cuprinse în documentele primare apărute pe un anumit interval de timp, pentru o tematică prestabilită. Ele au ca scop să orienteze pe specialiști în fluxul de informații, să-i dea o imagine clară asupra stadiului atins și a perspectivelor de dezvoltare în temele tratate, eliminând detaliile secundare. Sinteza este pasul cel mai delicat și dificil căci, deși activitățile analitice prealabile se pot supune unor tehnici mai mult sau mai puțin variate, este practic imposibil de a stabili tehnici de sinteză care să fie valide pentru toate tipurile de documente și de documentariști.

Analiza documentară de conținut poate fi efectuată prin intermediul diferitor operații analitico-sintetice și anume: *clasificarea, indexarea, procesul de rezumare*. Aceste operații sunt tratate în diferite dicționare de specialitate, de către diferiți autori. Unii autori caracterizează *clasificarea* ca “transformarea sau reprezentarea datelor prin aplicarea unui cod”. Alții¹ tratează clasificarea ca pe un „proces de încadrare a unui subiect într-o subdiviziune a unui sistem de clasificare, pe baza existenței sau lipsei unor anumite caracteristici sau gruparea noțiunilor în clase și subclase cu caracteristici identice sau similare evidențiind relațiile semantice dintre ele.

Indexarea este „reprezentarea cu ajutorul limbajului documentar sau natural a datelor care rezultă din analiza conținutului unui document sau a unei părți dintr-un document în vederea regăsirii acestuia”.

Rezumat (documentar) este „redarea pe scurt a principalelor idei și concluzii cuprinse într-un document”.

În continuare, ne vom referi la *clasificările de bibliotecă*.

Clasificarea este un ansamblu ordonat de concepte distribuite în mod sistematic în clase, formând o structură bine determinată. De regulă, clasificările sunt compuse din: *tabele principale; tabele auxiliare; index alfabetic pe materii*.

Tabelul principal conține clasele care ne prezintă universul cunoașterii umane, diviziunile și subdiviziunile în care se descompune fiecare clasă, divizate ierarhic de la general la particular.

Tabelul auxiliar îmbină o serie de concepte suplimentare, necesare pentru a evidenția (oglinzi) forma de prezentare a documentului, punctul geografic, limitele cronologice, limba în care este scris documentul etc., care urmează să fie alăturate conform anumitor reguli de alte concepte din tabelul principal.

Indexul alfabetic pe materii este o listă de termeni aranjați în ordine alfabetică. Fiecare termen este urmat de o notație corespunzătoare care ne trimite la clasa, diviziunea, subdiviziunea respectivă din tabelul principal.

Cuvântul *clasificare* este polisemantic și poate fi interpretat în sens dublu: a) ca proces de ordonare și repartizare în clase a obiectelor, ținând seama de anumite caracteristici; b) ca un sistem propriu de clase, dinainte prestabilit, în care aceste obiecte se ordonează. Înțelegem clasificarea ca pe o operație intelectuală proprie cunoașterii umane, care încearcă să dezvăluie conținutul documentelor pentru a-l formaliza și reprezenta cu ajutorul unui limbaj prestabilit. Obiectivul principal al clasificării

constă în a permite gruparea materiilor în clase cu scopul de a depozita și recupera ulterior informația. Clasificarea afectează, de asemenea, conținutul necesităților informaționale ale utilizatorilor, pentru că în același mod determină în ce clase și subclase ale uneia sau alteia clasificări s-a situat informația care poate satisface aceste necesități. Procesul de clasificare este supus anumitor reguli formale de logică, deoarece materiile trebuie divizate de fiecare dată doar în corespundere cu o caracteristică de divizare, iar clasele și subclasele rezultante trebuie să se excludă reciproc și simultan. Divizionarea în clase trebuie să fie continuă, fără salturi.

Spre deosebire de indexare, care este o operație de natură analitică, clasificarea cere un efort notabil de sinteză orientat spre detectarea și izolarea temei principale și nu a cuvintelor, prin care se prezintă documentul. Pentru a stabili o tipizare a limbajelor de clasificare trebuie să ținem cont de componența lor lexicală și de structura lor.

Așadar, *clasificările pot fi deosebite după conținut și după structură.*

După conținut, deosebim *clasificări enciclopedice și clasificări specializate.*

Clasificările enciclopedice se prezintă sub formă de liste de termeni normalizați din toate domeniile cunoașterii. De tip enciclopedic, putem numi, sistemele mari de clasificare: CDD, CZU.

Clasificările specializate se prezintă sub formă de liste de termeni normalizați într-un anumit domeniu. Clasificările specializate se concentrează pe o singură temă, urmată de alte subteme dependente de tema principală. Printre cele mai cunoscute clasificări speciale putem numi Clasificarea zecimală în domeniul astronauticii (CDA), Clasificarea în domeniul medicinei a Bibliotecii Naționale de Medicină (National Library of Medicine) etc.

Din punctul de vedere al structurii, deosebim *clasificări enumerative, clasificări pe fațete și clasificări mixte.* Cele enumerative sunt sistemele tradiționale de clasificare bibliotecar-bibliografice, ele enumără sau introduc în liste toți termenii necesari pentru tratarea unei teme aparte (clasificările specializate) ori încearcă să cuprindă tot universul cunoașterii - în cazul clasificărilor enciclopedice. După structură putem numi: CZU, CDD, Clasificarea Bibliotecii Congresului (LCC) etc.

Clasificările pot fi, de asemenea, *științifice* - sistematizând fenomenele lumii naturale, ca un ajutor la studiul și considerarea lor logică - sau *documentare*, ajutând la organizarea documentelor în scopul facilitării găsirii informației. CZD și CZU sunt clasificări documentare. Clasificările de bibliotecă tind a fi ori *de bibliotecă* - pentru aranjarea fizică a colecțiilor ca atare și ca un ghid pentru cuprinderea acestora - ori *bibliografice*, pentru indexarea și descrierea detaliată a documentelor, fără referință la o anumită colecție. CZD s-a format ca o clasificare de bibliotecă, iar CZU ca una bibliografică.

Metodica tradițională de prezentare a acestor clasificări constă în divizarea domeniilor cunoașterii umane în clase, clasele în subclase etc., se divid de atâtea ori, de cât este

nevoie de detaliere în procesul de clasificare. Unele clasificări ierarhice au și particularitatea de a prezenta universul informației în grupe, care se împart în zece clase, iar acestea, divizează la rândul lor, în alte zece subclase, fiecare subclasă în alte zece etc. până la atingerea unei mari precizii, reducând extensiunea unui concept la limite foarte precise.

Un element caracteristic pentru toate sistemele de clasificare este *notația*. Notația reprezintă un sistem de simboluri, numere sau combinații de simboluri și numere care sunt atribuite termenilor de clasificare și sunt capabile să reprezinte clasele, diviziunile, subdiviziunile. Scopul principal al notației este de a determina succint conceptele cât și relațiile dintre ele. Când se utilizează un singur tip de simboluri, este o notație pură. Ca exemplu poate servi CDD, în care indicii de clasificare sunt exprimați prin cifre arabe. Un sistem care utilizează mai mult de un tip de simboluri se numește *sistem de notație mixtă*. Clasificarea Colon are o notație mixtă de tip alfa-numerică, în exprimarea căreia sunt utilizate literele alfabetului latin, literele alfabetului grecesc și numere (cifre).

Un interes deosebit, astăzi, îl prezintă discuțiile despre o altă clasificare care nu prea este abordată în Republica Moldova. Este vorba de o „*clasificare în interesul cititorului*”. „Clasificarea pe interesul cititorului” este o clasificare simplă care își propune să reflecte mai degrabă interesele speciale ale utilizatorului, decât conținutul cărții. Plasând utilizatorul în centrul preocupărilor, clasificarea în interesul cititorului încurajează și promovează accesul la colecții.

Referințe bibliografice:

1. Atanasiu, P. *Termeni din domeniul informării și documentării: Îndrumar metodologic* / Pia Atanasiu, Natalia Grecu. - București, 1988. - 482 p.
2. *Clasificarea Zecimală Universală: Ediție medie internațională în limba română: În 2 părți. P.1 Tabele sistematice* / Ediție îngrijită de G. Clinca. - București, 1998. - 368 p.
3. *Concepte fundamentale din științele comunicării și studiile culturale* / Tim O'Sullivan, John Hartley, Danny Saunders.... / București: Polirom, 2001
4. *Dicționarul explicativ al limbii române*. - Ediția a 2-a. - București: Univers Enciclopedic, 1996. - 1192p.
5. Drăgan, Ion. *Paradigme ale comunicării de masă: Orizontul societății mediatice*: Partea 1 / Drăgan Ion. - București, 1996. - 303 p.
6. Regneală, Mircea. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* / Mircea Regneală. - București: FABR, 2001. - 425 p.
7. Sapiie, J. *O clasificare în interesul cititorului: scheme ușor accesibile utilizatorului // Biblioteconomie: culegere de traduceri prelucrate*. - 1997. - V. 33. - Nr. 4. - P. 77-83.
8. Șăineanu, Lazăr. *Dicționar universal al limbii române: 77.000 de articole* / Lazăr Șăineanu; Coordonator: A. Dobrescu. - Chișinău: Litera, 1998. - 1362 p.

Conf. univ. dr. *Natalia Goian*
Universitatea de Stat Chișinău

PATRIMONIUM

DIMITRIE CANTEMIR

– marginalii la cartea cărților „*Descriptio Moldaviae*”

Primul uriaș al culturii române - dacă admitem existența mitică a unor asemenea personalități - o natură enciclopedică pe măsura timpului în care a trăit, deopotrivă literat, istoric, orientalist, geograf, muzicolog, Dimitrie Cantemir ne apare în perspectiva timpului și ca primul scriitor dedicat unei profesii atât de rare la noi în acea vreme. În studiul introductiv la *Divanul* (E. p. L., 1969), Virgil Cândea observă nu fără surprindere că aceasta primă tipăritură cantemiriană s-a făcut din voința de a avea o carte editată spre folosul propriei imagini de cărturar poliglot, dar care înțelegea să fie cunoscut mai întâi la el acasă. De aici, cu propriile resurse, mai împrumutând de la alții, a dat la lumină o carte filozofico-morală puțin utilă altora, dar extrem de folositoare sieși.

După un asemenea început trecut repede din română și în greacă pentru a fi cunoscută totuși inteligenței orientale concentrată în capitala Imperiului Otoman, Dimitrie Cantemir nu uită că este un om politic, fost domnitor pentru două luni, decăzut prin intrigi brâncovenești și nevoit, mazi fiind, să se întoarcă la Înalta Poartă deopotrivă ca ostatic și ambasador al fratelui său Antioh. În această ipostază scrie prima opera satirică românească, *Istoria ieroglifică* (1705) cu o neașteptată forță portretistică și o corosivitate ce au stărnit valuri de replici printre partidele adverse dinlăuntru și din vecinătăți.

“Programul” său scriitoricesc se dovedește a fi deosebit de încărcat și, în ciuda multor altor obligații de persoană publică și om de societate, abordează problematici vaste de natură istorică, logico-filozofică sau de religie orientală. Un intermezzo scurt de domnie, 1710-1711, îi răpește mai tot timpul cu politica și administrarea țării prinsă în vârtejul dramatic al schimbărilor echilibrului de forță. La fruntariile celor două țări românești apar noi imperii, cu pretenții de a prelua teritoriile aflate sub suzeranitate otomană. Începutul îl face imperiul austriac, după despresurarea Vienei (1683) “rostogolește” neîntrerupt hotarele spre Răsărit, cu Ungaria, Croația, apoi după o nouă confruntare la Zenta (1697), Eugeniu de Savoia, mareșalul imperiului, se stabilește pe

Carpați și începe să-și trimită trupele prin trecătorile acestora în țările românești. La dezastrul turcesc de la Zenta participă și Dimitrie Cantemir, mintea scrutătoare de om politic și savant îl încredințează de iminenta comprimare a Imperiului Otoman.

Cu imaginea decăderii puterii suzerane în minte, în calitate de proaspăt domnitor adus pe tron ca om de încredere al turcilor, nu ezită să se alăture celui alt vector de putere apărut în Est: imperiul țarist. Sub Petru cel Mare, după ce i-a spulberat pe suedezi la Poltava, Petru își adaugă la coroană aureola de apărător al ortodoxiei și de unica posibilitate pentru neatârarea Moldovei față de imperiile din Apus și din Sud. La Luțk încheie un tratat cu Rusia, pe cât de promițător pe atât de vicelan și se alătură cu oastea sa celei rusești. Cu visul de neatârare în fața ochilor parcurge simbolic distanța de 800 km de la Zenta pe Tisa la Stănilești pe Prut, în 1711. Sorții sunt nefavorabili, turcii se dovedesc a nu fi deloc neputincioși, aliații vecini fiind nevoiți să scape cum pot pentru a încheia o pace ce curmă domnia lui Cantemir și-l trimite pentru tot restul vieții în pribegie.

Stănilești a fost decizia politică cea mai importantă a scurtei domnii și, din perspectivă istorică, fundamental eronată. Dimitrie Cantemir a dat un stăpân asupritor, feroce dar cunoscut, pe unul proaspăt, însă la fel de vorace în expansiunea lui. Dacă decăderea Imperiului Otoman a agonizat două secole, năvala cazaclor s-a dovedit tot mai insistență în drumul lor spre Țarigrad, luând de fiecare dată în copitele cailor țările românești, provocând distrugerii și chiar reușind să smulgă o parte din Moldova, rămasă până în ziua de azi rana deschisă a poporului român.

Dinspre București, Constantin Brâncoveanu, și el la fel de animat de idealul eliberării de turci, a văzut mai limpede, n-a aderat la alianța lui Cantemir, doar spătarul Toma Cantacuzino trecând cu o parte din oastea munteană în tabăra rusească, scăpând țara și propriul scaun de la un iminent dezastru. Este adevărat că pentru scurt timp, după trei ani, mereu suspectat că a pactizat cu inamicul, capul său, alături de al fiilor săi cade în țărâna Stambulului.

Moldova după Stănilești a însemnat înlăturarea ultimelor rudimente de autonomie, domniile pământene, înlocuite cu funcționari fanarioți. Un secol de deznaționalizare și cufundare în orientul medieval, biruri îngrozitoare și sărăcire totală. Și fără gestul domnitorului moldovean poate evoluția istorică ar fi fost similară, dar ea a fost indiscutabil grăbită de o evaluare politică pretimpurie. Domnitorul în exil a înțeles în adâncul sufletului pasul greșit și a continuat să-și ajute țara cu operele sale scrise. Lucrările cele mai importante sunt gândite și scrise în exil și privesc în principal țara sa și vecinătățile ce-o definesc. Așa au apărut: *Istoria Imperiului Otoman*, *Sistemele religiei mahomedane*, *Hronicul româno-moldo-vlahilor* și *Descrierea Moldovei*, care definesc și încununează contribuția cantemirescă la constituirea și evoluția spiritualității românești. Scrise în aceeași alternanță: limbi de circulație - română, de data aceasta alege latina pentru a se adresa evident Occidentului spre mai buna cunoaștere a țării sale și în română, spre știința conaționalilor săi.

Seria marilor opere ale exilului le începe cu *Descriptio Moldaviae*, operă de sinteză fundamentală, singulară până la el și mult după aceea, oferă monografia unei țări, cu teritoriul, istoria, administrarea, religia, cultura și relațiile cu străinătatea. Destinul cărții nu a fost deloc unul firesc, manuscrisul rămânând printre bagajele fiului său Antioh Cantemir până după moartea acestuia, descoperite întâmplător la o licitație de un neamț, Büsching care va alcătui prima ediție în limba germană în traducerea lui Johann Ludwig Redlob. În țară, prima traducere românească apare târziu, în 1825, prin grija lui Vasile Vârnav, dar o ediție cu adevărat științifică, bilingvă latină-română oferă Papiu Ilarian, viciată în partea română de scrierea etimologizantă și de latinismul forțat. Toate acestea fac din *Descrierea Moldovei* o descoperire tardivă și un succes postum, prin dificultatea cu care lucrarea, operele cantemiriene în ansamblu au ajuns la îndemâna publicului. Cu toate acestea, puține sunt cărțile culturii românești, și mai puține din cele ale

anilor de început, atât de împământenite în obișnuința noastră, a tuturor, așa cum este *Descrierea Moldovei*. Oricare ar fi întinderea cunoștințelor noastre despre viața domnitorului moldovean - teritoriu spiritual insuficient conturat și poate încă puțin proiectat pe fondul cunoașterii publice - s-a reținut cu siguranță, înaintea altor opere, *Descrierea Moldovei*. Nu știm dacă virtuțile interne ale lucrării, numeroase și definitorii pentru ansamblul operei cantemirești sau dacă numai acestea au impus-o înaintea altor lucrări ale savantului, unele neîndoielnic mai rigurose și ample realizate (*Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor sau Creșterea și descreșterea curții otomane*); avem însă convingerea că o asemenea carte destinată în special folosirii în afara țării a fost „simțită” încă din titlu (doar în aparență de domenii științelor exacte) ca o patetică chemare patriotică adresată prin veac de ilustrul cărturar și domn. *Descrierea Moldovei* este, așadar, o carte populară a tezaurului fundamental al culturii românești, un unicat plin de învățăminte, o carte pe care o prețuim pentru tot ce ne aduce din trecut, cu slova ei încărcată de înțelesuri.

Înainte de a fi apreciată cartea trebuia, desigur, cunoscută, și să recunoaștem, eforturile generațiilor succesive de a pune la îndemâna cititorilor o lucrare de calitate au marcat un curs ascendent. O incursiune succintă în evoluția apariției acestei lucrări ne apare deosebit de interesantă pentru destinul cărții.

Lucrarea a fost redactată în limba latină (după aprecierile majorității cercetătorilor - în 1716), deci pe când autorul se afla departe de țară. Ea constituie una din lucrările științifice promise Academiei din Berlin, al cărui membru Dimitrie Cantemir devenise din 1714.

Apare limpede că lucrarea nu a fost avansată ca o condiție a primirii în Academie, ci o consecință a acesteia.

Preluând sugestia Academiei berlineze prin care i se solicita o simplă mărturie asupra granițelor țărilor românești, destul de încurcate de cartografi europeni ai timpului, Dimitrie Cantemir concepe și realizează o lucrare de mare întindere, cu aspect monografic, destinată să prezinte lumii culturale a Occidentului, în limba științifică a vremii, latina, imaginea panoramică, desfășurată în timp și spațiu, a pământului atât de scump lui, țara Moldovei.

Așa s-a plămădit *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae*, lucrare în trei părți, una geografică, a doua istorico-politică și ultima despre starea bisericească și literară a Moldovei, cea mai completă prezentare de până atunci a Moldovei, a istoriei și oamenilor ei.

Descrierea Moldovei este astfel opera unui cărturar complet. Dacă

exigențele științei actuale au corectat sau au părăsit definitiv numeroase aspecte ale operei, lucru firesc în evoluția cunoașterii, sesizabilă de altfel chiar la Cantemir în atitudinea față de lucrările sale mai vechi sau față de scrierile lui Miron Costin *De neamul moldovenilor* sau *Poema polonă*, nu putem să nu recunoaștem și azi operei domnitorului caracterul aparte de întemeiere, realizată cu multă știință, cu încrederea deplină că prin aceasta servește țara și poporul său, îl înalță prin cunoaștere în fața popoarelor europene.

Deschisă către lumea din afară, *Descrierea Moldovei* năzuia să devină și o carte de căpetenie a poporului său. Mărturia sa din *Hronic* stă mai presus de orice speculații: „Cartea hotărârii Moldovei” (*Descrierea*), pe care cu patru ani mai înainte în limba latină am scris-o... și pe aceea în limba noastră, ca și pe aceasta, a o întoarce vom pune ostentiv”. Precizarea este esențială pentru producțiile autorului. Scrisă în latină, ea se dorea adusă și în limba română, cum era *Hronicul*, spre a fi aproape de înțelegerea și sufletul românilor. Lungul exil rusesc, apoi destinul postum al lucrurilor sale au împiedicat ducerea la împlinire a proiectului. Nu a mai ajuns să facă acest lucru, dar, paradoxal, Cantemir era conștient că realizase o operă de sinteză în *Descrierea Moldovei*, fără a avea însă în toate părțile cercetării speciale de referință care să-i susțină științific opera capitală. Este unul dintre motivele care i-au întârziat tipărirea peste hotare. Cantemir, întrevăzând imperfecțiunea lucrului său, dar și căile de perfecționare, lăsa o operă complex concepută, dar insuficientă în detalii.

Din manuscrisele cărturarului, purtate de fiul său Antioh în valiza diplomatică la Londra și Paris, abia după moartea acestuia din urmă, în 1771 apare cum am arătat, o versiune germană sub îngrijirea lui Johann Ludwig Redlob. În Moldova lucrarea apare în românește din inițiativa mitropolitului Veniamin Costache abia în 1825, în traducerea banului Vasile Vârnav. În 1873, cu prilejul aniversării bicentenarului nașterii cărturarului. „Societatea Academică Română” inițiază, sub îngrijirea lui Papiu Ilarian și Massim, tipărirea primei ediții bilingve - latină și română - a *Descrierii Moldovei*. Tipărită ca prim tom al Operelor complete, ea a rămas până de curând singura ediție cu caracter științific, deși, între timp, numeroase alte ediții ale lucrării au apărut în limba română. „O nouă traducere - exactă și lizibilă - era deci necesară - cităm din nota asupra ediției apărută la un secol după cea din 1873 semnate de acad. D. M. Pipidi - și acesta e unul din motivele pentru care, în anul tricentenarului nașterii autorului și la un veac de la ediția Societății Academice, Editura Academiei

Republicii Socialiste România a luat inițiativa acestei tipărituri festive, menită să pună la îndemâna publicului larg, dar și a specialiștilor - istorici, etnografi, geografi - pe lângă versiunea nouă, de mult așteptată, textul latin al ediției despre Cantemir și vremea lui, un comentariu istoric adâncit și un studiu cartografic care să continue cercetările deschizătoare de drum ale lui Gh. Vâlsan și P. P. Panaitescu”.

Lucrarea din 1973, urmând unui întreg șir de reeditări mai mult sau mai puțin integrale, bilingve sau doar în română, apare ca o ediție de excepție prin conlucrarea fericită a numeroși specialiști din diverse domenii. Traducerea după originalul latin realizată de Gh. Guțu asigură o lectură pe deplin inteligibilă, cu respectarea particularităților din text. Studiul Mariei Holban - pe cât de complex, pe atât de exact, urmând pe firul explicării, locul deținut de această lucrare în sistemul creației cantemirești - ca și comentariul istoric al lui N. Stoicescu și studiul cartografic de Vintilă Mihăilescu se încadrează în ținuta științifică superioară a întregii lucrări.

Să zăbovim puțin asupra hărții Moldovei, ce însoțește lucrarea. Cea reprodușă la sfârșit, nu este harta originală a lui Cantemir, ci o copie simplificată și redusă făcută de J. B. d'Anville. George Călinescu în *Istoria literaturii române* reproduce o altă hartă, destul de diferită de aceasta. Deși aproximativă, harta este deosebit de cuprinzătoare, mai ales în stabilirea cursurilor de apă și a localităților. Proporțiile sunt denaturate de măsurarea distanțelor cu pasul, - singurul mijloc al timpului - dar harta este surprinzător de bine încadrată pe axele punctelor cardinale. Din câte hărți ale Moldovei am văzut, aceasta este cea mai corect raportată la coordonatele geografice reale ale Moldovei.

Ediția de față evidențiază convingător că în opera cu dimensiuni excepționale, de o varietate derutantă a lui Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei* se situează la distanțe egale de toate lucrările sale pe care le unifică prin mijlocirea unei concepții directoare, sintetizând întreaga experiență a savantului, artistului și omului politic în jurul nucleului gândirii și simțirii sale, crescută în ideea și sentimentul iubirii de țară. Produs de excepție al acțiunii și, mai ales, al spiritualității românești, deplin încrustată în conștiința națională, hrănindu-se pretutindeni din aceasta și năzuind s-o sporească, opera lui Dimitrie Cantemir re trăiește un moment al regăsirii de sine egal cu cinstirea rădăcinilor originare ale poporului său.

Emil Vasilescu

Un scriitor dâmbovițean necunoscut: DRAGOMIR PETRESCU

Despre Dragomir Petrescu aflăm câteva date sumare din Enciclopedia *Cugetarea* a lui Lucian Predescu (1940), unde este prezentat doar ca publicist.

Născut la 2 septembrie 1886 în Cobia-Dâmbovița, activează ca învățător în Brătulești (1909-1916). A fost directorul Revistelor *Școlare* și *Bugeacul* din Bolgrad, unde era căpitan activat (din 1920). A mai colaborat la *Albina*, *Revista Generală a Învățămintului*, *Universul literar*, *Curentul* etc.

La capitolul *Opera* sunt citate *Un ciclu de conferințe* (1935), *Gânduri revărsate, poezii* (1936) și *Antologia Bugeacului*¹.

Marian Popa îl menționează ca scriitor ce reprezintă literatura basarabească a perioadei „fertile” dintre cele două războaie².

Dragomir Petrescu are meritul indiscutabil de a fi susținut și dinamizat mișcarea culturală din sudul Basarabiei, editând, cu începere din septembrie 1935, „revista literară și culturală a tinerei generații” (după cum își propunea programatic) *Bugeacul*. Revista a beneficiat de mijloacele financiare proprii ale căpitanului dâmbovițean, care s-a remarcat prin această calitate a sa și ca un adevărat Mecena. Prin atare fapte este demn de a fi pus alături de boierul-mecenas basarabean de origine ardelenescă Vasile Stroescu. A fost constant director al acestei reviste importante, care a apărut lunar la Bolgrad (septembrie 1935 - ianuarie-martie 1940) și București (aprilie-mai 1941) și care l-a avut inițial drept redactor pe unul dintre liricii basarabeni cei mai valoroși Theodor Nencev (născut dintr-un tată bulgar și mama româncă în comuna Văleni, județul Cahul la 9 martie 1913; mort pe front, în Liepaia-Lituania la 3 noiembrie 1944).

În afara de tinerii literați din Basarabia sau legați de Basarabia (Th. Nencev, Gh. Bujoreanu, I. Buzdugan, V. Hondriță, S. Soroceanu, D. Mincev), găsim autori din întregul spațiu românesc: D. Blițaru, Horia Hulubei, D. Florea-Rariște, G. Voevidea, G. Tutoveanu, M. Lungianu. Un număr dublu (5-6, 1939) a fost consacrat lui Artur Gorovei, iar altul (nr. 1-2, 1939) lui Al. Macedonski, care a fost, o scurtă perioadă prefect al Bolgradului.

Referindu-se la „pulverulența” revistelor basarabene și având în vedere și *Bugeacul*, G. Călinescu menționa „deosebitul lor interes literar” în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*.

Dragomir Petrescu se limitează, tematic, în versuri, la sursele de inspirație patriotică și socială: „Căci neamul nostru românesc, / De la Daci și din Romani, / Ț-n trup cu sânge vitejesc, / Ce bagă groază în dușmani”.

În proză, scrisă în cheia evocării semănătoriste a vieții de la țară, se impune ca un bun povestitor cu o formulă tradițională, propunându-și să ne înfățișeze întreg spectrul copilăriei rurale cu reluarea unor șotii tipic crengiene: „Nouă, copiii, ne fulgeră gândul iadului prin

cap: să șparlim o pereche-două de moțați și să-i vindem și să luăm parale pe ei pentru zmeuri; zis și făcut” (*Povestirile lui Sică*).

Din păcate, nu deținem la ora actuală date despre ultima perioadă de viață a lui Dragomir Petrescu.

În perioada bucureșteană revista condusă de Dragomir Petrescu s-a numit *Bugeacul literar, cultural și național*. În decembrie 1938, din inițiativa redacției, apare primul caiet al revistei literar-culturale *Bugeacul copiilor*, director fiind tot Dragomir Petrescu.

Deși revista, precum se spune în *Cuvântul înainte* din primul număr, promova regionalismul cultural (sud) basarabean, și „ridicarea Bugeacului”, era deschisă multor autori de pe toate meleagurile românești, având și o rubrică *Lirica bucovineană*. A inserat și traduceri din literaturile rusă, bulgară și italiană³.

Dragomir Petrescu a colaborat și la revista bolgrădeană *Moldavia*, condusă de poetul Vladimir Cavarnali, care nu promova programatic regionalismul.

De menționat că G. Călinescu îl citează, în *Istoria...* sa, la bibliografie, cu *Antologia Bugeacului* și cu *Gânduri revărsate*, prima apărută la București în 1938, iar cea de-a doua la Bolgrad în 1936⁴.

Theodor Nencev publica o notă în *Bugeacul*⁵, intitulată *În jurul apariției revistei „Moldavia”*, în care-l învinuiește pe Vladimir Cavarnali de „ignoranță față de literatura basarabească și scriitorii basarabeni”. Lipsa acestora ar fi „o palmă trasă peste obrazul Basarabiei, acea Basarabie care a născut și a inspirat pe Vladimir Cavarnali poetul”.

După opinia lui Nencev, rostul unei publicații literare din provincie este să oglindească „geniul acestei regiuni” și să publice în exclusivitate autori care o reprezintă. Această idee Nencev mărturisește că o avea acum patru ani, când a fondat *Bugeacul*. Textul este însoțit de următoarea notă a redacției: „Direcția revistei nu-și însușește părerile recenzorului”.

Este o dovadă elocventă că Dragomir Petrescu nu împărțea programul regionalist exclusivist pe care a ținut să-l promoveze redactorul-șef, schimbat mai apoi, probabil în urma și altor diferende, cu Iacob Slavov.

Într-adevăr, revista nu a absolutizat prezența doar a autorilor din sudul Basarabiei și din alte zone basarabene și nu și-a axat programul pe un *spiritus loci* îngust, ci a publicat literați și publiciști din întreg spațiul românesc, a oferit paginile sale cronicilor la cărți aparținând scriitorilor din țară și a făcut permanent revista presei literare care apărea în diverse localități. Cele două numere consacrate lui Macedonski și Artur Gorovei sunt un argument în plus în acest sens.

Note

1. Lucian Predescu, Enciclopedia *Cugetarea*, București, 1940, p. 633
2. Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, București, 2001, vol. I, p. 98
3. A se vedea și articolul Alinei Ciobanu din *Dicționarul general al literaturii române*, vol. I, A-B, București, 2004, p. 693-694
4. A se vedea ed. II, 1982, p. 978, 1031
5. Theodor Nencev, *Bugeacul*, nr. 8-12, 1939, p. 72

UN ISTORIC DIN DIASPORĂ: ALEXANDRU NEGOESCU-RUNCU

Născut pe plaiurile dâmbovitene, în frumoasa comună Runcu, de la poalele Leaotei, la 20.02.1919, distinsul istoric și politolog român, s-a stabilit după lungi peregrinări în Australia.

Plecat din țară în jurul anului 1941 este internat în mai multe lagăre germane, iar după sfârșitul războiului, căzând în zona Occidentală a Germaniei, se stabilește în Australia.

Fire întreprinzătoare, cu mai multe licențe în diferite domenii, cunoscător al mai multor limbi de circulație internațională, în patria adoptivă muncește din greu ajungând prin tenacitatea și consecvența caracteristică muntenilor noștri, să se impună ca istoric obiectiv, literat, politolog și întreprinzător în cercurile cultural-științifice dar și industriale din Australia. Profesând cu conștiinciozitate și corectitudine în domenii diferite, prin etica sa a devenit respectat. În timpul liber a scris studii, articole, cărți publicate în edituri de prestigiu din S.U.A. și Australia.

Cunoscător al diasporei românești a avut o atitudine demnă și obiectivă față de problemele contemporane ale evenimentelor politice în general și în special ale celor românești. Nu a putut să se împace cu idei soluții de tip Horia Sima, dar nici cu atitudinea unora care după evenimentele din decembrie 1989 au venit după zeci de ani de absență din țară cu aspirații la posturi mari și pretenții de buni români. A luat atitudine critică împotriva celor care din interese meschine căutau să acceadă la conducerea Uniunii Românilor transformând această organizație internațională în tribună de răzbunare și șantaj.

Cercetător al unor mari arhive din străinătate, studiază cu atenție problemele românești în contextul evenimentelor internaționale, rezultatele fiind publicate în lucrarea: „*O jumătate de veac (1941-1991)*”.

Republican convins, aduce noi argumente de complicitate a unor lideri politici, a reprezentanților marilor puteri occidentale, a regilor Carol al II-lea și Mihai I în cedările teritoriale din vara anului 1940 și a evenimentelor din perioada 1944-1947.

În lucrarea: „*Strigoii dictaturilor*”, (Editura Vantage Pres, New York, 1995, publicată în limba engleză) face o analiză pertinentă a evenimentelor care au dus la instalarea la Kremlin a lui Boris Elțan și la răsturnarea „*Imperiului răului*”, consolidat după al doilea război mondial cu concursul lui Roosevelt și Churchil, ce au făcut cadou lui Stalin fără motiv cea mai mare parte a Europei de Est.

Nu lipsesc analizele originii primare a omului, familiei și evoluția sa în timp, precum și concepțiile

filozofice începând cu antichitatea până în zilele noastre, referitoare la organizarea societății umane, fiind un adept convins al triumfului principiului echității, al egalității în fața legilor.

Într-un capitol de început face o profundă și temeinică sinteză a concepțiilor politico-economice și filozofice, ajungând la analiza critică a operei lui Marx și Engels și a „preluării și prelucrării” de către Lenin, apoi Stalin a acestor concepții. Nu este neglijată în carte opera fundamentală a lui Karl Marx, „*Capitalul*”.

Sunt prezentați, în capitolele următoare, în ordinea funcțiilor, a perioadelor când au avut puterea, următoarele persoane ce au devenit fantome (strigoii) ale unor dictaturi apuse ca: *Lenin, Stalin, Hitler* și războiul lui pierdut, *Malenkov, Hrușciov, Brejnev, Andropov, Cernenco, Gorbaciov, Elțan* și sfârșitul comunismului. Interesantă pentru istoriografia mondială și românească este și capitolul dedicat conducătorilor din țările foste satelite ale defunctei U.R.S.S. cât și a conducătorilor comuniști dintr-o serie de țări occidentale. Prin informațiile științifice, prin izvoarele și sursele de care s-a folosit autorul, lucrarea este de un real folos cercetătorilor, cititorilor din țară și dâmbovițenilor – autorul fiind unul dintre ei. Este demn de menționat că Alexandru Negoescu a fost și unul dintre serioșii contribuabili la acțiunile întreprinse de Parohia Runcu.

O jumătate de veac 1941-1991, după ce face o incursiune în situația politică internă și internațională dintre anii 1941-1944, arată condițiile din lagăre, ca „musafiri” ai lui Hitler (1941-1945), prietenii, necazurile și bucuriile în condițiile războiului. Acuză, pentru destrămarea României, pe Carol al II-lea și camarila sa coruptă, de asemenea condamnă atitudinea lui Horia Sima care se lăuda cu un „guvern fantomă” în străinătate. Surprinde în lucrare planul lui Rosenberg (ideologul Partidului Național Socialist) prin care Germania, după sfârșitul războiului, al cărei învingătoare trebuia să fie, s-ar fi întins de la Atlantic la Don și Petersburg. Popoare ca cehii, bulgarii trebuiau duse peste Urali, ungurii stabiliți lângă finlandezi (rudele lor), iar românii, să cedeze regiuni întregi către germani, dându-li-se în schimb teritorii din Bulgaria și Iugoslavia. Un capitol aparte este dedicat înțelegerilor de la Yalta potrivit cărora România și alte state din Europa sunt cedate cu mare ușurință de către anglo-americani lui Stalin. Rămâne uimit de actul de la 23 august, nefast pentru România, prin care fără responsabilitatea urmărilor, fostul rege Mihai, cei din jurul lui, cedează presiunilor sovietice de comunizare a țării și dezmembrarea ei, neuitând să critice „trocul”

anglo-sovietic pe seama României și Greciei. Referitor la activitatea românilor din străinătate, în special a membrilor fostei „Gărză de Fier” de sub conducerea lui Horia Sima, autorul menționează: „Sub Sima, Garda de Fier a lui Codreanu ajunsese o ceată de oameni fără bun-simț sau judecată. Erau ca niște animale sălbatice, suspicioase și înfricoșate de oricine și orice. Ce se auzea că fac ceaușiștii nu se deosebea întru nimic de ceea ce făceau și ai lui. Între ei și un securist din țară nu cred că era vreo diferență”. Fiind solicitat să facă parte din Consiliul Național al românilor din emigrație, al cărui președinte urma să fie Mihai I, refuză motivând „După mine Mihai (n.n. – fostul rege) este omul care a pătat cinstea României prin capitularea la ruși fără nici o condiție; a arestat șeful Armatei române (n.n. – pe mareșalul Ion Antonescu) și l-a predat aceluiași ruși. Aceste lucruri sunt crime care nu trebuie uitate, eu nu pot permite ca numele meu să fie pe acea listă”. Călătorind prin lume arată grija față de om în China comunistă, față de situația din India, fostă perlă a Coroanei britanice, unde majoritatea populației trăiește sub pragul decenței.

Un capitol aparte îl constituie scrisoarea pe care Mircea Ioanițiu (fost secretar al lui Mihai I) o trimite istoricului Negoescu în vara anului 1984, când se împlineau 40 de ani de la evenimentele din august 1944. Sunt mărturiile unui om, înalt demnitar și martor a celor întâmplate în acele zile la Palatul regal, în țară, pe front. Ele au fost publicate pentru prima oară de istoricul dâmbovițean în lucrarea de mai sus. De la începutul scrisorii se desprind următoarele pe care istoria trebuie să le rețină: 1. că nu P.C.R. a inițiat și condus acțiunea care a dus la ieșirea României din război, ci a

existat un ordin regal, transmis organelor competente de șeful noului guvern generalul Constantin Sănătescu; 2. demiterea mareșalului Antonescu s-a făcut la cererea regelui sprijinit de partidele majoritare care l-au predat comuniștilor, apoi sovieticilor. Istoricul corectează termenul de „armistițiu” cu acela de „predare fără condiții” ceea ce Mareșalul nu ar fi acceptat. „Decebal a intrat în istorie fiindcă nu s-a predat”. Este interesantă în continuare scrisoarea din 1942 adresată de Antonescu lui Brătianu criticând atitudinea liderilor politici de expectativă și de neimplicare atunci când evenimentele majore ale țării o cer. În capitolul: *Adevăr și mit, ipocrizie și prostie*, arată meritele lui Antonescu ca simbol al unității românești, al urii contra bolșevismului dar îl critică pentru faptul că nu l-a arestat pe Carol al II-lea și să-l judece pentru crimele făcute cu camarila din juru-i și tot atunci, consideră autorul, era momentul (septembrie 1940) de a proclama România republică. Ultimul capitol este rezervat schimbărilor petrecute în țările din sfera sovietică în perioada 1988-1991, realizările obținute, arătând simpatie pentru România, a tranziției ce parcurge fără zguduiri, fără conflicte care să ducă la separarea teritorială, meritul fiind al celor aleși să conducă după 1989.

În anul 2004, istoricul român încetează din viață. Este trecut în Dicționarul „Scriitori și publiciști dâmbovițeni. 1900-2004”, Editura Bibliotheca, 2005, pp. 161-162, autorul fiind dr. Victor Petrescu. Opera lui Alexandru Negoescu îmbogățește informațiile privind istoria contemporană a României.

Mihai Gabriel Popescu

CĂMINUL CULTURAL. O INSTITUȚIE A COMUNITĂȚII

La începutul secolului al XX-lea se simte o sărăcie a culturii și parcă o amorțire a spiritului românesc. Cu toate acestea, după desăvârșirea unirii celor trei provincii românești, în condițiile revigorării economice și sociale resimțită în această perioadă, există o tentativă de renaștere a unei culturi naționale dar și de înființare a unor instituții care să aducă cultura la sate, să păstreze nealterată tradiția legată de portul popular, de obiceiuri și de creația populară.

Punctul de plecare în susținerea și crearea faptelor de cultură în cadrul unor organizații culturale și a unor întreprinderi economice culturale, create acum, care să răspundă necesităților de ridicare a nivelului de cultură maselor populare de la orașe și sate, l-a constituit înființarea de cămine culturale. Astfel, eforturile cele mai mari au aparținut în primul rând Fundației Culturale „Principele Carol”, care prin legea dată de Ministerul Instrucțiunii și publicată în „Monitorul Oficial” nr. 72 din 1921, lua ființă.

Prin decretul nr. 2297/14 mai 1922 publicat în

Monitorul Oficial nr. 39 din 25 mai 1922 se recunoștea calitatea de persoană morală și juridică „Fundațiunii Culturale Principele Carol” și îi dădea astfel libertatea de a susține înființarea de cămine culturale la sate.¹

Statutele Fundației nu puteau fi schimbate decât din inițiativa Întăului Fondator și cu aprobarea Consiliului de Miniștri. Din inițiativa A.S.R. Principele Carol, Fundația era scutită de „taxe de timbru și înregistrare, precum și de taxele telegrafo-poștale și telefonice”. Imobilele și întreprinderile Fundației culturale erau „scutite de orice impozite către Stat, județ și comună”. „Funcționarii acestei instituții cu un serviciu de 20 de ani la Stat, vor continua să verse ca și până acum reținerile la Casa generală a pensiunilor până la împlinirea termenului prevăzut de lege” fiind încadrați în grade și lefuri după normele Statului.²

Tot în acest decret se menționa că „Fundațiunea Culturală „Principele Carol” beneficia de „privilegiul Academiei Române, al Fundației Universitare Carol I, al universităților din Iași și Cluj”. În plus primea câte „un

exemplar din toate publicațiile” care se tipăreau în țară. Această lege, care urmărea privilegiile de mai sus se aplica întocmai pentru Fundația Culturală „Principele Carol”.

Fundația avea un statut propriu stipulat pe mai multe puncte și articole. Scopul fundației era de „ajutorarea, susținerea și crearea faptelor de cultură”. Administrația fundației era încredințată unui director general care reprezenta instituția în justiție, avea „răspunderea întregii administrații în organizări” și semna „toate actele și contractele făcute de Fundație”. Direcția generală era împărțită în direcții, servicii și birouri, care erau înființate la nevoie. Directorii erau numiți de A. S. R. Principele Carol, moștenitorul Tronului României. Celelalte numiri erau făcute de directorul general al Fundației. Bursele, premiile și ajutoarele erau acordate de A. S. R. Principele Carol.

Organizațiile culturale care împărțeau scopul Fundației și doreau să lucreze sub conducerea ei erau recunoscute ca secțiuni ale acesteia numai cu aprobarea A. S. R. Principele Carol. Ele erau administrate și conduse de Fundație. Fondul instituției era compus din „venitul întreprinderilor, subvenții, donații și diferite alte venituri”³. În statut apărea și obligația de a publica un anuar care să cuprindă „activitatea și bilanțul” Fundației Culturale „Principele Carol”.

În 1923 Președinția Consiliului de Miniștri aducea printr-un decret o modificare la articolul 2 din Statutele fundației culturale „Principele Carol”, prin care directorul general avea căderea să semneze actele și contractele de împrumuturi pe care Fundația le contracta și putea da parte din atribuțiile sale directorilor de servicii ale Fundației⁴.

În 1923 Ministerul Instrucțiunii dădea Legea nr. 174 care prevedea abrogarea legii Casei Culturii Poporului, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 173 din 3 noiembrie 1921 și modificarea legii pentru înființarea Fundației Culturale „Principele Carol”⁵. Astfel, prin decretul nr. 3612 din 17 iulie 1923 și publicat în „Monitorul Oficial” nr. 105 din 12 august 1923, se aduceau modificări, care stabileau de fapt statutul și rolul căminului cultural ca instituție.

Articolul 7 modificat prevedea faptul că Fundația Culturală „Principele Carol” înființa în fiecare comună rurală „pentru educația și cultura poporului” unul sau mai multe cămine culturale în funcție de mijloacele materiale locale. În orașe Căminele culturale se înființau „pe despărțăminte parohiale, una sau mai multe parohii”. Cu toate drepturile unei persoane juridice Căminul cultural era condus de un sfat cultural. Organizarea și administrarea Căminelor culturale se stabilea printr-un regulament al Fundației⁶.

Scopul căminului era de înființare a unei biblioteci (uneori fondul de carte provenea din donații din partea preotului satului sau a învățătorului), a unei case de citire, de amenajare a unui muzeu local (prin strădania conducerii Căminului Cultural „Înălțarea” din comuna Glodeni s-a înființat un muzeu care cuprindea cărți vechi, obiecte bisericești, icoane pe sticlă, cusături vechi, monede, fosile de animale etc.), un depozit de desfacerea cărților, revistelor și publicațiilor trimise de Fundație sau cerute de conducerea căminului, a unei băi, un depozit de medicamente potrivit legilor sanitare. Se inițiau cursuri

de „educație practică sanitară” și de „educație practică economică”. Se organizau „șezători cu teatre, conferințe” seri de lectură, sfaturi, „comunicări de fapte pilduitoare” din lumea întreagă, „lămurirea oamenilor asupra drepturilor ce au ca urmare a datoriiilor împlinite” etc.

Se inițiau seri de muzică, cinematograf, jocuri, lucru manual, cursuri duminicale pentru adulți. Existau acțiuni menite să păstreze „datinile și să strângă folklorul local”, acțiuni care să răspundă necesităților de „răspândire a științei și culturii”, de descoperire a unor mari valori, de cunoaștere a istoriei patriei și a valorilor patrimoniului cultural național exprimat în cântecul, dansul și portul popular. Se sărbătoreau „zilele mari ale românilor și cinstirea faptelor de virtute cetățenească”. Fundația era anunțată despre „relele, nevoile și primejdiile din comună”. Membrii căminelor își propuneau procurarea unor aparate de proiecție și de radio. Fondurile căminelor constau din „subvenții din afară”, fondurile unor întreprinderi culturale, economii proprii, „donațiuni și legate, cotizațiile membrilor, colecte făcute la ocazii solemne și serbări”, alte venituri⁷.

Fiind o asociație culturală, căminele primeau între membrii lor pe orice locuitor al comunei, bărbat sau femeie care a împlinit vârsta de 18 ani și care declara că dorește „să i se asocieze și să plătească o cotizație anuală” stabilită de adunarea generală a Fundației.

Fundația Culturală „Principele Carol” și căminele culturale aveau dreptul să organizeze orice manifestare culturală cu derogare de la legea muncii și ocrotirilor sociale (art. 38 alin. II).

Deși Statul, județul și comuna asigurau pe terenurile cedate Oficiului Național de educație fizică, în comună sau oriunde altundeva, loc pentru construirea de localuri pentru căminele culturale, acestea au funcționat la început în școli (Căminul Cultural „Bunavestire” din comuna Bărbulețu), într-o cameră la primărie (căminul cultural „Tudor Vladimirescu” din comuna Finta), într-un local închiriat (Căminul Cultural „Învățător Constantin Stănescu” din comuna Conțești) sau în localul băncii locale (Căminul Cultural „Viața satului” din comuna Cornești funcționa în localul băncii populare „Progresul”), sau Căminul Cultural „Spiru Haret” din Băleni Sârbi care la început a funcționat în localul băncii populare „Unirea”⁸.

În unele comune existau cercuri sau societăți culturale care mai apoi s-au transformat în cămine culturale. De exemplu în comuna Bezdead în 1924 s-a înființat societatea culturală „Ion Heliade Rădulescu”, care în 1936 s-a transformat în cămin cultural și a cerut afilierea la Fundația Culturală „Principele Carol”. În comuna Braniștea se discuta încă din februarie 1926 despre înființarea unui cerc cultural al învățătorilor, dar Căminul Cultural „Eroii neamului” a fost înființat abia la 25 iunie 1928⁹. La 24 ianuarie 1936 ia ființă în comuna Bucșani o asociație culturală sportivă „Ioan I. Dalles” care în 1937 se transformă în cămin cultural¹⁰. În 1935 exista în Bălteni – comuna Conțești cercul cultural „Bălteni”, care în 1939 s-a transformat în Căminul Cultural „Tache Protopopescu” condus de preotul Nicolae Dagnea. Comitetul de conducere organiza serbări de sărbătoarea Floriilor și de Paște¹¹.

Adesea căminele se afiliu la Fundația Culturală „Principele Carol” ceva mai târziu: Căminul Cultural „Vistierul Ioan Athanasie Constantinescu” din comuna Crânguri a fost înființat la 1 ianuarie 1934 și a primit afilierea la fundație în martie 1937¹², Căminul Cultural „Renașterea” din Mărcești-Dobra a fost înființat la 2 iulie 1939, iar la 26 mai 1940 societatea culturală „Ion Al. Brătescu-Voinești” a primit afilierea la Fundația Culturală „Carol al II-lea”¹³.

Anumite consilii de conducere în colaborare cu preotul sau învățătorul satului își propuneau mai mult decât era stipulat în statului fundației: Căminul Cultural „Vistierul Ioan Bădulescu” din Bădulești, comuna Crângurile își propunea repararea bisericii parohiale, a puțului american din curtea școlii, construirea monumentului eroilor, un abator comunal și măcelărie; în satul Cuparu, comuna Dragodana, conducerea căminului „Maria Predescu” își dorea împrejmuirea școlilor, repararea bisericilor din Cuparu și Burduca, înființarea unei cooperative de consum, cumpărarea unui autotractor, canalizarea râului Răstoaca, un teren de sport, amenajarea puțurilor existente, a drumurilor și șanțurilor de scurgere, un cuptor pentru uscarea fructelor, o brutărie sătească, (Căminul Cultural „Bunavestire” din Lăculețe, comuna Glodeni¹⁴. Bibliotecile căminelor aveau și colecții de reviste: *Albina*, *Poporul românesc*, *Căminul cultural*, *Neamul românesc pentru popor*, *Sănătatea*, *Satul*, *România eroică* (Căminul Cultural „Înălțarea” din Glodeni, „Bunavestire” din Lăculețe-Glodeni)¹⁵. Se organizau cursuri pentru îmbunătățirea cultivării pomilor, a inului și a cânepii, pentru îmbunătățirea raselor de animale și păsări, pentru creșterea viermilor de mătase (Căminul Cultural „Bunavestire” din Lăculețe-Glodeni), înființarea de pepiniere pentru pomi fructiferi (Căminul Cultural „Udrea Cojocar” din comuna Mogoșani), cursuri pentru analfabeți¹⁶.

Pentru ridicarea culturală a sătenilor se organizau și chiar aveau loc spectacole de teatru („Învietorul de morți”, „Premilitarul Dan”, „Ordonanța Trică” și „Vreau să fiu primar” la Căminul Cultural „Înălțarea” din comuna Glodeni), șezători, un cor bisericesc (Căminul Cultural „Carol al II-lea” din Cazaci-Nucet), un cor mixt pe trei voci (Căminul Cultural „Izbânda” din comuna Mogoșani), cursuri țărănești, cursuri de țesătorie pentru tinerele fete (Căminul Cultural „Lumina satului” din comuna Odobești¹⁷, o școală de gospodărire, o școală de Cruce roșie (Căminul Cultural „Bran Stegarul, comuna Brănești¹⁸, cultivarea cântecului și jocului românesc (Căminul Cultural „Bunavestire” din Lăculețe-Glodeni). Tradiția culturală la sate s-a menținut și până mai târziu chiar și după 1940. Menționăm aici corul „Cântarea Brănișteană” care, la împlinirea a 80 de ani de existență, în 1968, a primit ordinul „Meritul cultural” clasa a III-a¹⁹.

Sub îndrumarea membrilor conducerii Căminul Cultural „Nicolae Bălcescu” din Moreni (căminul a luat ființă la 21 mai 1939 în prezența profesorului și omului de cultură N. Simache) funcționau și alte instituții: biblioteca „Mihai Eminescu”, Societatea „Creditul Minier”, Cercul funcționarului particular, Școala industrială de

ucenici, Școala de maiștri sonori, Școala primară de fete și cea de băieți, Asociația inginerului petrolist, Cooperativa forestieră „Victoria”²⁰.

O dovadă de dragoste față de cultura românească și față de țara sa, România, este și gestul poetei Elena Văcărescu care, la Paris fiind, dona la 30 decembrie 1934 Căminului Cultural „Iancu Văcărescu” din comuna Moțăieni, portretul său cu următoarea dedicația: „Cu cele mai vii mulțumiri aduse președintelui societății culturale, care poartă gloriosul nume al părinților mei... ca stimulent în muncă și încurajare în desfășurarea acțiunii căminului”²¹.

Am încercat să creionăm eforturile depuse de oamenii luminați ai satelor românești pentru înființarea și susținerea cu eforturi intelectuale și adesea și financiare, a căminelor culturale, mentor și susținător moral dar și material fiind-le Fundația Culturală „Principele Carol”, fără de care poate că nu ar fi existat. Această inițiativă a ajutat la păstrarea tradițiilor culturale strămoșești dar și la revigorarea lor, în contextul existenței unor lipsuri materiale firești în primele decenii ale secolului XX. Meritul principal a fost al intelectualității satului – învățători și preoți – care au știut să pună în practică cerințele Fundației Culturale „Principele Carol” și de cele mai multe ori să le și îmbunătățească după necesitățile comunității.

NOTE

1. Dir. Gen. a Arh. St., Filiala Dâmbovița, Fond Ministerul Justiției, Tribunalul Dâmbovița, Secția I, *Colecțiunea de legi, regulamente, decrete*, vol. VI, Edițiune oficială București, 1925, p. 283-284
2. Ibidem
3. Ibidem
4. Decret nr. 2327/mai 1923, *Monitorul Oficial* nr. 34 din 16 mai 1923, Dir. Gen. a Arh. St., Filiala Dâmbovița, Fond Judecătoria Mixtă, Târgoviște, *Colecțiunea de legi, regulamente, decrete*, tom. I, București, p. 377-378
5. (Dir. Gen. a Arh. St., Filiala Dâmbovița, Fond Ministerul Justiției, Tribunalul Dâmbovița, Secția I, *Colecțiunea de legi, regulamente, decrete*, București, 1923, p. 284-285)
6. Ibidem
7. Ibidem
8. *Dicționarul istoric al județului Dâmbovița*, Târgoviște, 1983
9. Ibidem, p. 64
10. Ibidem, p. 75
11. Ibidem, p. 92
12. Ibidem, p. 107
13. Ibidem
14. Ibidem, p. 130
15. Ibidem
16. Ibidem, p. 155
17. Ibidem, p. 170
18. Ibidem, p. 68
19. Ruxandra Enăchescu, Voicu Enăchescu, *Pagini la o monografie culturală*, Târgoviște, 1970
20. Ibidem, p. 159
21. Ibidem, p. 163

*Alexandrina Andronescu
Felicia Mihaela Iacob*

„Copiii mei, fiți cu curaj! Am pierdut tot ce aveam pe lumea aceasta; să ne mântuim cel puțin sufletul, spălându-ne păcatele în sângele nostru”.

Comori boierești

Nimic nu este fără noimă din ceea ce ni se întâmplă în această lume doldora de ascunzișuri, miracole și semne; tot ceea ce trăim, citim sau scriem este o provocare și un favor pe care viața ni le face clipă de clipă. Depinde de priceperea, subtilitatea, ingeniozitatea ori capacitatea fiecăruia, în fond, de a întrezări, în corespondențele și corelațiile totului în tot, extremele cognoscibile.

Mi-aduc aminte că gimnaziul în care am învățat primii doi ani, un fost conac al boierilor Buzești, avea o imensă pivniță boltită, lăsată sub comuniști de izbeliște, în care mă strecuram împreună cu doi colegi, atrași, ca pilitura de fier de polii magnetului, de ciudățenia și misterul locului, despre care se spunea că e una din ieșirile sau intrările subpământene din tunelul în care Constantin Vodă Brâncoveanu ar fi ascuns un rădvan de aur cu cai de argint. Aveam în profesorul de *științele naturale*, domnul Ogărete, un aliat care ne ținea partea, nutrind el însuși convingerea că, de vreme ce oamenii vorbesc, trebuie să fie ceva cu tezaurul ăsta al lui Brâncoveanu. Când vom fi mari, ne spuneam noi, o să desprindem lespezile de piatră zidite pentru a ne aventura în labirint!

Întâmplarea a făcut ca, abia ieșit din adolescență, în primii ani de apostolat, să fiu *repartizat* și să locuiesc, la Potlogi, undeva foarte aproape de Castelul brâncovenesc, durat de voievodul martir la zece ani după ce a fost uns în cea mai înaltă dregătorie din Tara Românească. Nu au rămas cotlon al „Castelului” sau piatră din zidăria vechii biserici din incinta Palatului pe care să nu le cercetez cu sârguință și cu luare aminte! Aici, oamenii vorbeau chiar pățimaș despre caleașca sau rădvanul Brâncoveanului cu care acesta, da!, circula prin tunelul ce lega în vremurile domniei sale Potlogiul de Mogoșoaia! Intrarea secretă, apreciau ei, însă nu e la noi („cine e naiv să creadă că domnitorul ar fi putut să dea chiar așa, mură-n gură, turcului cheia labirintului secret?”), ci pe undeva prin zăvoii satului vecin (Brâncoveanu, astăzi!) Dar s-ar putea, erau de părere alții, ca intrarea să fi fost scufundată chiar de către domnitor în iazul ce împrejmuiește la nord Castelul, înainte de a pleca la Constantinopol, chemat de Gin Ali pașa. În iazul cu pricina, mai circula vorba, Brâncoveanu și-ar fi pus vizitiul s-o îneca cu caretă cu tot, chiar în ziua

nunții, pe mireasa lui Prodan, iubita Domnului!

La Doicești, la curtea princiară fortificată a copiilor Brâncoveanului (un fel de *Nursery*, *creșă*, în engleză, a coconilor), mai acum câțiva ani, pe urmele călătoriei din 1915, 16 mai, a Marthei Bibescu, am descoperit același mit al comorilor ascunse de Constantin Brâncoveanu, aceeași memorie colectivă fabuloasă scoțând încă la suprafață legenda drumurilor/tunelurilor lui Brâncoveanu de la Mogoșoaia la Târgoviște și Doicești!!!

Într-o domnie lungă și îmbelșugată (26 de ani!), în care a lăsat urme de neșters, la propriu și la figurat, atât în praful drumurilor țării, cât și în cultura *plaiurilor viței de stejar*-vechiul etimon al Dâmboviței – (a construit aici palatele de la Potlogi și Doicești, a refăcut Mănăstirea Dealu și Biserica Mănăstirii Viforâta, Biserica Mare Domnească a lui Petru Cercel și Biserica Sfântul Dumitru din Târgoviște, a instalat în capitala voievodală, în 1708, sub mitropolitul Antim Ivireanul, Tipografia în care s-a tras celebrul *Liturghier*), faptele (nenumărate!) au făcut din Constantin Brâncoveanu, peste timp, personalitatea emblematică a umanismului Evului Mediu târziu românesc, un simbol și un mit care, indiscutabil, au aprins și au întreținut năzuințele de mai bine și, deopotrivă, avântul inimii și imaginația urmașilor.

Cercetând acum, cu matură chibzuință, meandrele proprii-mi vieți, nu s-ar spune că sunt omul care a rămas negalvanizat de aura acestei personalități ilustre, sanctificată la 20 iunie 1992 de Biserica Ortodoxă Română.

Întâmplarea a potrivit, pe de altă parte, lucrurile, ca de fiecare dată, să mă întâlnesc, când mă așteptam poate mai puțin, cu *Domnitorul Culturii*, cum l-a numit cu dreptate Mitropolitul Antonie Plămădeală pe Constantin Brâncoveanu. Una dintre aceste întâmplări, pentru care, sincer vorbind, am făcut această lungă întoarcere în timp, are în ea ceva care se cere neapărat povestit și, de ce nu?, de închinat, cum procedau cei vechi, memoriei voievodului și nu numai... Coleg la „Cultură”, din 1990, cu profesorul Nicolae Popescu, am început să-l cunosc mai bine (!) abia în 2001, când, pentru o scurtă perioadă de timp, am împărțit împreună cei câțiva metri pătrați ai unui birouaș

(avea să se prăpădească în 28 august 2003), în care, în diverse împrejurări, le-am putut strânge mâna și lui Alexandru Ciorănescu și lui Marin Sorescu, și lui Octav Enigărescu și lui George Sbârcea, și lui Marin Bucur și lui Costache Olăreanu dar și lui Octav Vissarion și Marianeii Petrașcu, Adelei Petrescu și lui Horia Bernea, lui Marin Gherasim și Emiliei Apostolescu ... Cu o fizionomie emaciată, foarte expresivă (pictorul M. S. regretă și acum că nu i-a făcut un portret), uscățiv și ușor adus de spate, de o rară bonhomie, extrem de sensibil, senzitiv și prevenitor, Domnul Popescu mi-a făcut, într-o primă fază a destăinuirilor noastre, o *istorie* completă a tuturor figurilor din *Cultură*. Era bolnav, și poate își simțea sfârșitul aproape!, așa încât vorbea fără menajamente și, as zice, fără cruțare despre *prietenii* săi de o viață... „Vrei să știi, mă întreba, cum și-a făcut facultatea „X”? Te interesează cum a ajuns „Y” în posesia casei în care locuiește? Vrei să știi cine e cu adevărat „Z”? Te interesează cine a fost turnător? Vrei să afli nemaipomenitele fapte de cultură ale lui Cutare? Ascultă la mine!” Si ascultam (avea un inegalabil șart de povestitor ironic!), până cineva da buzna peste noi, stricându-ne regalul. „Vrei opera necenzurată a Onorabilului..., poftim! Asta e toată din doască în doască!” O știam, nu-mi trebuia. I-a dat-o, cred, lui G! Erau în sacul Domnului Popescu *povești* despre și pentru trei generații...

A trecut, apoi, la „saga” propriului clan, pe rudă pe sămânță. Mi-a adus documente și fotografii cu bunicul său (primul director al Scolii de Arte și Meserii din Târgoviște) - astăzi, mă felicit că, într-un fel, l-am determinat să oferteze spre cumpărare cele două ALBUME de fotografii (într-o stare de conservare excepțională) Muzeului „Curtea Domnească”. În povestea tatălui său, colonel decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, care și-a tras a doua nevastă, pe vremea când el (Nae) era doar copil, furând din mănăstire pe călugărița care-i îngrijea rănila, nu mai trebuie pusă prea multă invenție, fiindcă și așa este un „roman” în toată regula. Mi-a adus iarăși fotografii, medalii, insigne, ecusoane și mărturii scrise despre boierii Cornești și despre C. Cornescu, cel care i-a inspirat lui Odobescu, cum bine se știe, celebrul **Pseudokinegetikos**. Omul din fața mea care vorbea transportat despre vremurile de altădată, am aflat cu uimire, era el însuși unul dintre ultimele vlăstare pe linie bărbătească ale boierilor Dudești, familie înrudită îndeaproape cu Corneștii despre care Ion Ghica ne lasă informații importante. De altminteri, pe această pistă mă pusese oarecum în treacăt, cu ani în urmă (fără să dau totuși prea mare importanță atunci amănuntului), și *Tante Gaby Cristescu* (născută *Cornescu(?)*), una dintre cele mai citite persoane, din vechea protipendadă,

dispusă și autorizată să dea informații despre mitologia ori panegiricul vechilor familii ale locului. De la Cornești, dacă Domnul Popescu (Nae) mai păstra ceva, atunci era pasiunea pentru vânătoare și pescuit, consumată, la vremea când eu l-am cunoscut, mai mult platonice și livresc!

Ca om vechiu, prietenul meu m-a făcut, spre ultimele zile al vieții sale, observatorul unui adevărat spectacol grotesc pot spune, căci se lăsa anturat de tot felul de telali cărora le vindea, la prețuri derizorii, în special, cărți, de care se despărțea cu inima strânsă și cu un evident sentiment de vinovăție față de familia sa, disimulat însă cu strășnicie sub diverse forme ale unui joc subțire. Mă consulta uneori, cerându-mi părerea în legătură cu valoarea tezaurului său de *bricabracuri*. A vândut, într-o perioadă de trei, patru luni, zeci de lexicoane și dicționare, hărți și crestomații, istorii ale literaturii române și universale etc. Eram primul căruia, sub un motiv sau altul, i le oferea mai întâi, dar, din păcate, punga mea nu-mi permitea să le cumpăr, și, apoi, orice preț i-aș fi putut oferi, aveam sentimentul că îl jignesc... Deosebit de prevenitor și atent, îmi lăsa cărțile de care mă arătam mai interesat două și chiar trei zile, *ca să le cercetez!* Ajunsesem să copiez de mână, nu mă sfiesc să mărturisesc, unele pagini, îmi făceam note... Ultima dată, mi-amintesc ca ieri, a venit cu **Istoria Bucureștilor** de G.I. Ionescu-Gion, carte tipărită la 1899 la *Stabilimentul I.V. Socecu* și retipărită (ce noroc pe generațiile mai noi!) în ediție anastatică, în 2003, la Tehnopress, Iași. Știindu-mi „slăbiciunea” pentru Brâncoveanu, într-o zi, a deschis „*din prima*” ceaslovul îngălbenit la pagina 683, zicându-mi: „hai să-ți arăt cum stăm cu comorile lui Constantin Brâncoveanu care, să știi de la mine, nu sunt doar așa o legendă cum poate crezi tu în sinea ta, și alții...G. Ionescu-Gion, pe care bunicul meu l-a avut oaspete aici la Târgoviște, a mai apucat să vadă la vechea Academie foaia de zestre scrisă de însăși mâna Domnitorului la 1692, când și-a măritat fiica cea mare, pe Stanca cu fiul lui Ilieș Vodă din Moldova”. Transcriu, la rândul-mi, acum, pentru cititor, din cartea lui Ionescu-Gion, lista bunurilor dotale cu care a fost înzestrată Stanca: „o cunună de bucăți tot cu diamanturi, un *left* (*după Dicționarul lui Alexandru Ciorănescu, monedă de aur de cinci ducați; medalie, medalion, colier, salbă*) tot cu diamanturi și cu trei picioare mari de smaragd; cinci perechi de cercei cu diamante; smarande, rubine, bălașe; trei perechi de brățări; 9 inele toate cu pietre prețioase; 12 șiruri de mărgăritare mari; două lanțuri de aur, fiecare de câte 500 de dramuri (conf. Al. Ciorănescu, *greutate în valoare de 3,38 gr. în Tara Românească și de 3,23 gr. în Moldova*); o salbă de 400 de galbeni; bani de cap 300 și cu lesă (*șnur,*

n.n.) de mărgăritare (un fel de *risir*, n.a.); zăvon cu 300 de galbeni; 30 de ii cusute cu fir (de *aur*, n.n.), cu sârmă, cu mărgăritare, cu șireturi; 8 dulămi cu samur (*blană de zibelină*, n.n.), cu pânțecă de răs și cu nasturi de diamante, de rubine, de mărgăritare; 14 rochii, unele cu sponci (*cataramă*, n.n) de aur cu diamante și cu gurile de mărgăritare; plapome și cearșafuri cu flori de fir (de *aur*, n.n.); covoare de mătase; oglinzi cu pervazurile (*ramele*, n.n.) de argint; talere sau tipsii de argint, altele tot tipsii de argint cu flori pentru pome (*fructe*, n.n.), linguri, furculițe, solnițe de argint; talere de argint cu cornuri (*pahare*, n.n.) poleite, lighean și ibric de argint; pe urmă, cal de ginere cu șeaua de catifea și oblâncurile de argint; caretă cu șase telegari; rădvan cu șase telegari; cuhnia (*trăsură*, n.n.) cu telegari; patru sute oi cu miei; 40 de boi de plug; 30 de vaci cu viței; 20 de iepe cu mânji și armăsari; 150 de măci de stupi; 4 moșii; vii la Pitești, și la Schei, case de piatră în București și 30 suflute de țigani”. „Și tot așa, continuă G. I. Ionnescu-Gion, dă Marii la 1693, Ilinchii la 1698, Saftel la 1700; Ancuței la 1704, Bălașei la 1708, și Smarandei la 1712 - sunt șapte fete”. „Băieții sunt patru; dintr-înșii n-a apucat să însoare decât pe cel mare Constantin, cu fata vornicului Ion Balș de la Moldova și pe al doilea, Ștefan, cu Bălașa, fata vistiernicului Ilie Cantacuzino tot de la Moldova. La amândoi feciorii le dă daruri să ducă miresele și-ncep iar lefturile, ghiordanurile (?), cerceii, inelele, lanțuri de aur greu cu nasturi de diamante și sălbi, și ținte de ișlic și călțuni cu mărgăritare și smaragde și conțeșe (?) de postav ghiulghiol (*în ape strălucitoare*, n.n.) cu limie de samur, și-n fine, caretă frumoasă cu stâlpii și măciucile poleite și cu șase telegari cu hamurile leșești (*poloneze*, n.n.)” „Și să nu uităm, mai zice fericitul Ionnescu-Gion, un lucru, și-anume că, după ce mărită șapte fete și însoară doi flăcăi, Brâncoveanu tot mai trimite la Brașov, spre păstrare, patrusprezece lăzi, în care sunt cu ocalele (*kilogramele*, n.n.), - spune inventarul făcut mai târziu -, aurul și argintul, și cu pumnul, așa în neștire, pietrele prețioase, diamante, rubine, smarande, perle, safire, turcoaze, balașe (probabil, *lapislazuli*, n.n.), mărgean și chihlimbar. Nu mai vorbesc de stofele prețioase și de pânzeturile de mătase, cusute cu fir de aur. Și toate astea nu-s decât o parte din starea Brâncoveanului, căci banii ce avea erau depuși la Zecca (*Banca*, n.n.) Veneției, și la Viena, și nu știu unde”.

Sesizând în ochi-mi dilatați uluiala și încântarea, Domnul Popescu (parcă-l aud și acum!) mă ia din

scurt: „Te miri și te întrebi, Coane Fănică! de unde atâta avere? Ei bine, trebuie să afli, dacă nu ai știut-o, că toți boierii noștri au fost niște români foarte avuți. Erau oameni de țară care-și treceau avuțiile din tată în fiu, cu mare grijă să nu fie nimic stricat, ci adunat! Iată ce mai scrie aici Ionnescu-Gion: „Preda Brâncoveanu, bunicul domnitorului avea moșii și sfori de moșii, al căror număr nici nu-l mai știa, avea turme de oi în care intrau 25.000-30.000 de capete, cirezi de boi de 5000 capete, 1000 de bivoli, 4000 de rămători, 300 de stupării pentru ceară de comerț cu Țarigradul, 1000 țigani robi. Fiecare țăran, cap de familie îi plătea 6 dinari (*monedă de argint*, n.n.) de Sfântul Gheorghe și la Sfântul Dumitru 12. Câștiga prin țigani care sunt meșteri și duc banul stăpânului. Are mori nenumărate. Vinde la Țarigrad ceară, oi și boi, a înzestrat mulțime de mănăstiri...”.

„- Mai mult decât atâta, conașule (așa găsea să mă alinte uneori! și vorba asta în gura Dumnealui căpăta pentru mine un straniu parfum revolut), boierii noștri erau oameni petrecăreți și fuduli de se dusesse vestea și în Occident!. Știi snoava lui lenăchiță Văcărescu care singur se lăuda că l-au dezbrăcat cucoanele la Viena, moarte de curiozitate să-i vadă șalurile de India cu care era încins!”

După episodul evocat, cartea lui Ionnescu-Gion a dispărut fără să iau seama din birou, în chip firesc, ca și celelalte, într-o zi... Au urmat pentru Domnul Popescu „pensionarea grăbită”, internarea, extirparea unui rinichi, amputarea piciorului și drept convenită moarte cu care suntem datori în această lume fiecare!

Aș fi uitat, probabil, pierdută într-un cotlon al memoriei, de cartea lui Ionnescu-Gion, dacă în urmă cu un an, făcând „curățenie” într-un dulap pe care l-am împărțit cu Domnul Popescu, nu aș fi dat peste EA! Parcă și mai impozantă”, parcă și mai îngălbenită, parcă și mai pergamentoasă, gata, gata să se sfărâme în mii de bucățele, asemeni sufletului meu răvășit... Am luat-o cu gând s-o duc familiei Domniei Sale, când, surpriză și stupoare! am descoperit, atașat de prima pagină, un bilet cu scrisul inconfundabil al Domnului Profesor Nicolae Popescu, cu mențiunea: „*pentru prietenul meu, Conu Fănică*”. Era ultimul mesaj, **d'autre tombe**, al Domnului Popescu pentru mine, expresie a rafinamentului unei nobile simțiri pentru care nu-i voi mai putea mulțumi cum se cuvine niciodată.

Ștefan Ion Ghilimescu

POETUL NICOLAE NEAGU

La 75 de ani

Ce vârstnic sunt!...

*... De-aceea vând pendule
mai încercând puzderii de formule,
vremelnicie, zaț de portocală,
o viață am și cubic de nasolă.*

(Ce vârstnic sunt!...)

Scriitori și publiciști dâmbovițeni. 1900-2004 (Ed. Bibliotheca, 2005) de Victor Petrescu și *Dicționarul general al literaturii române* (Ed. Univers Enciclopedic, 2005) dau ca dată de naștere, 18 iulie 1931, iar ca loc Ionești, comuna Petrești, județul Dâmbovița.

După cursurile primare la Doicești și cele liceale la Târgoviște, Găești și Timișoara (?) îl găsim student al Facultății de Medicină Generală București (1950-1956). Timp de doi ani este medic în comune de lângă orașul Vedea, apoi, din 1959 (cu o detașare de câțiva ani în Maroc) și până la pensionare lucrează în București ca medic radiolog, profesia facilitându-i întâlniri – întâi profesionale, apoi de suflet – cu numeroși scriitori, cu viață literară a Capitalei. Ceea ce printre

alte și ar explica debutul relativ târziu în volum, la 36 de ani, în 1967, cu placheta *De-a soarele*.

Longevitatea creatoare de care s-a bucurat scriitorul (poezie, versuri pentru copii, proză „poetică”, romane, teatru) – la 75 de ani este încă o prezență de înălțime în literatură și nu doar prin frecvența aparițiilor – s-a tradus în 42 de volume apărute până în prezent¹, Nicolae Neagu având sub

tipar la Editura Bibliotheca volumul de poezie intitulat *Scrisori neexpediate. Poeme crepusculare*.

De-a lungul anilor, opera lui Nicolae Neagu s-a bucurat nu numai de aprecierea cititorilor – în fapt cea mai prețioasă – ci și de recunoașterea confrăților: Premiul Asociației Scriitorilor din București în 1980 pentru proza poetică *Ninsoarea care ne trebuie*, din nou premiul Asociației Scriitorilor din București, dar și Premiul Academiei Române pentru romanul *Iubirea ca o mână neagră*, apărut în 1995 la Editura Eminescu.

Membru al Uniunii Scriitorilor din 1973, Nicolae Neagu este și membru – activ prin dese prezențe la salonul literar, așteptat cu interes de tinerii poeți mai ales (între 1977-2002, NN a fost președintele Cenaclului literar „Vasile Voiculescu” al Medicilor și Farmaciștilor din București) – al Societății Scriitorilor Târgovișteni care i-a acordat, cu prilejul împlinirii

vârstei de 75 de ani premiul „Opera Omnia” și Diploma de Excelență „pentru întreaga sa contribuție la propășirea culturii și literelor românești” (24 iunie 2006); de câțiva ani buni, NN a ales să locuiască la Găești, unde se implică frecvent în viața culturală a orașului (lansări de carte, simpozioane, aniversări, mese rotunde, colaborări la „Litere”).

Poezia de după debut trădează (vezi și DGLR) mai ales o preocupare pentru formă, „o propensiune artizanală”, nu neapărat însă în dauna spunerii, fiind mai de grabă răspunsul instinctiv pe care poetul îl dă dogmatismului anilor 60-70. Printr-o versificație în care armonia deplină contrastează voit cu licența poetică și neologismul sonor, cu ruperile de ritm, cu construcții experimentale adesea șocante, NN prospectează și reușește deplin să crească valoarea unei poezii în care tematica abordată era cel puțin strunită dacă nu cenzurată la comanda socială a vremii. Unii critici au opinat că „obscuritatea sau afectarea acestui poet ține nu de insuficiență, ci de procedeu, el optând structural pentru «jucarea» trăirilor, pentru medierea lor, din decentă, prin artificio (bine strunit, de altfel). Sub alt raport, se poate admite că NN a dat, într-adevăr ceea ce e exprimat prin titlul unui volum din 1970 – «Poeme rococo»”. (N.Br., DGLRM, p.563)

O apropiere de lirica lui George Magheru, pentru „jocul liric, lexical și ideatic” ce i-a adus acestuia epitețele de poet bizar, grav și ludic este oarecum forțată de către N.Br.

Cu acuitatea și sagacitatea de acum cunoscute, criticul Tudor Cristea este cel care identifică cu precizia diagnosticului specificul scrierilor lui NN, originalitatea acestuia: „... scrisul lui Nicolae Neagu ține, indiferent dacă ia forma prozei, versului sau a teatrului de domeniul poeticului. Există un filon liric în toată creația sa, după cum ea este, în cea mai mare parte, dacă nu cumva în întregime, provocată de evenimente autobiografice”. Ideea este interesantă, dar pentru confirmarea ei trebuie să dispui de forța și meticulozitatea unui Tudor Cristea pentru a pune într-o imagine oglindă biografia (NN e parcimonios în dezvăluiri directe) poetului, prozatorului și dramaturgului cu cele 42 de volume! Vorba cronicarului: „se spăimântă gândul”.

Într-adevăr, chiar și lectura selectivă a scrisului o confirmă, opera sa cuprinzând principalele evenimente existențiale turnate în poezie și proză: *Inima* (1989); *Iubirea ca o mână neagră*; *Orbitus, apusul stelei* (1999); *Nouă luni cu Lelia* (2000). Este și motivul pentru care ne însușim scenariul de lectură propus de criticul Tudor Cristea, potrivit căruia antologia lirică *Mirabile dictu* (Ed. Pildner&Pildner,

Târgoviște, 2005) poate fi văzută drept un roman dar unul din secvențe lirice, marcat de momentul dramatic al unei grele operații pe cord, apoi de cel al pierderii soției și, în final, de încercările de regenerare sufletească și de condiția singurătății în doi ori a pluralului în singurătate. În *Plural în singurătate* se poate semnala ceea ce Henri Zalis a numit „despărțirea de iluzii”, un fel de conciliere cu destinul, cu „efectele lui crepusculare”: ...Vălvătăi în loc de apă grea... / ...Doamne, Doamne cât îmi e de frică, / toată noaptea-mi fuse inamică / răscroiala strămtă din perdea. // Nu zic nu că parcă-ncep să vreau / și nici da nu zic că mă retează / biata inimioară veșnic trează / lângă care singur stau și beau. // Mă plusează doamna cu spatii, / încotro s-o mai apuc nu știu / vara asta prea portocalie pe un gater ocnă de stafii. // Înghiontit e somnul ce străbat / dintr-un cap în celălalt... / ...Mă doare / de tristețe vai! îngrozitoare / gândul pentru care cad la pat. (Mă plusează doamna cu spatii).

Etapele existențiale pot fi decelate în antologie, volumele fiind circumscrise tematic vârstelor: *De-a soarele* (1967) – începuturile; *Echilibrul până în ploaia din octombrie* (1969) – căutarea unui stil propriu; *Poeme rococo și Erezii* (1970) – experimente pe care Tudor Cristea le situează analogic cu lirica lui Radu Stanca, Leonid Dimov sau Emil Brumaru. „În *Cabinet de familie* (1981), pare a găsi ceva nou, realizând un fel de stampe provinciale cu ironie și cu aceeași tentație a jocului” (T. Cristea): *Așa erau, în târg, un simigiu, - un plăpumar și un rudar de linguri; - batalionul a venit târziu: ațeturi, ca și oameni foarte singuri // Imaginează-ți, suspinai, imaginează / prin peluze trandafirii triști / și, rezemați în țeava de amiază, / artileriști, artileriști, artileriști.*

Ca prozator, prin povestiri (*Întoarce-te să mă vezi* – 1977), proză poetică (*Somnul* – 1984; *Inima* – 1989; *Iubirea ca o mână neagră* – 1995; *Nouă luni cu Lelia* – 2000; *Pretutindena Femei* – 2004), NN e un explorator al tehnicilor narative moderne, teme prozelor sale rămânând însă, în cea mai mare măsură, experiențe autobiografice. Conceput într-un stil în care verva lexicală și umorul de bună calitate își dau mâna, ultimul său roman se constituie într-o panoramă a prezentului citadin

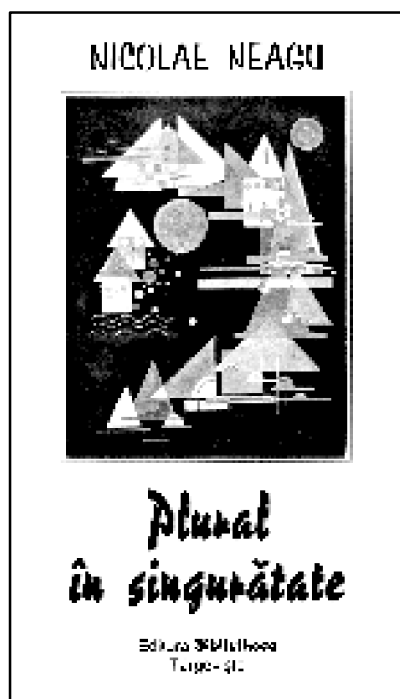
în care detașarea dată de vârstă și de experiențele de tot felul se derulează într-o încântătoare percepere socratică a eternului feminin, dublată de o nudă sinceritate. Cărțile de poezie din urmă sunt uimitoare prin tehnica prozodică impecabilă, prin sonoritatea versului, dar și prin detașarea socratică ascunsă de un pseudo-ludism ce estompează până la obnubilare amintirile triste ale unei

existențe cu prăpăstii și culmi. Măiestria în versificare l-a determinat pe NN să abordeze și poezia pentru copii – 11 volume, ultimul fiind *Jocuri, jocuri de copii*. Într-o autentică retrăire a universului juvenil, NN dă la iveală poezii ce numai în aparență sunt destinate copiilor.

Dintre numeroșii săi exegeți – a se vedea referințele critice cu care-și încheie considerațiile despre scriitorul Nicolae Neagu, Tudor Cristea a prins cel mai limpede esența liricii sale: „În formula ei ludică, fantastă, livrescă, disimulând suferințe reale și adânci prin dexteritatea versificației și sugestiile muzicale, poezia lui Nicolae Neagu este a unui poet veritabil, care a avut (și are) cu adevărat ceva de spus.”

• *De-a soarele* (Versuri), Editura pentru literatură, 1967 • *Echilibrul până în ploaia din octombrie* (versuri), Editura Tineretului, 1969 • *Roeme rococo* (versuri), Editura Litera, 1969 • *Erezii* (versuri), Editura Cartea Românească, 1970 • *Ninse colinele în amurg* (versuri), Editura Cartea Românească, 1973 • *Hibernale* (versuri), Editura Cartea Românească, 1973 • *Întoarce-te să mă vezi* (proză), Editura Eminescu, 1977 • *Înțelesul de pierdere, seara* (roman), Editura Eminescu, 1979 • *Ninsoarea care ne trebuie* (proză poetică), Editura Ion Creangă, 1979 • *Premiul Asociației Scriitorilor din București Suvenire* (versuri), Editura Eminescu, 1980 • *Cabinet de familie* (versuri), Editura Eminescu, 1981 • *Anonimul de aproape* (roman), Editura Cartea Românească, 1982 • *Holă ho, Telapo* (traducere), Editura Ion Creangă, 1983 • *Purpura și iarba* (versuri), Editura Eminescu, 1983 • *Somnul* (roman), Editura Eminescu, 1984 • *În orașul Poc-în-plic* (versuri), Editura Ion Creangă, 1983 • *Schnee, dich brauchen wir...* (traducere), Editura Ion Creangă, 1985 • *Soarele meu, inima mea* (versuri), Editura Eminescu, 1986 • *Cu mâna stângă* (versuri), Editura Eminescu, 1987 • *Inima* (roman), Editura Eminescu, 1989 • *Printre cărți, copii și cuburi* (cuburi), Editura Ion Creangă, 1989 • *99 de poeme de toată mâna* (versuri), Editura Cartea Românească, 1991 • *Exerciții de-a muri* (versuri), Editura Eminescu, 1991 • *Iapa verde, mănzul Poc și băiatul fără toc* (povestire), Editura Ion Creangă, 1993 • *Iubirea ca o mână neagră* (roman), Editura Eminescu, 1995. Premiul Asociației Scriitorilor din București și Premiul Academiei Române • *Trandafiri în grădina cu iarnă* (versuri), Editura Evenimentul, 1996 • *Ete, sâc!*, Editura România Press, 1997 • *Părtaș la domnie* (versuri), Editura Eminescu, 1997 • *Citiți-mă singuri* (versuri), Editura Eminescu, 1998 • *Obitus, apusul stelei* (roman), Editura Eminescu, 1999 • *Interiorul căderii* (versuri), România Press, 2000 • *Nouă luni cu Lelia* (roman), România Press, 2000 • *Doi* (versuri), România Press, 2001 • *Harap alb și Harap gri* (poezii pentru copii), Editura Bibliotecii Pedagogice Naționale, 2001 • *Frunze sub copaci nebuni* (teatru), Editura România Press, 2002 • *Doi*, versuri, București, Editura România Press, 2001 • *Frunze sub copaci nebuni*, teatru, Editura România Press, București • *Plural în singurătate*, versuri, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2003 • *Basmu cu Scufița Roșu*, Internațional Press, Chișinău, 2004 • *Mirabile dictu*, antologie, Editura Pildner & Pildner, Târgoviște, 2005 • *Jocuri, jocuri de copii (niscaivale fantezii)*, Editura Bibliotecii Pedagogice Naționale „I. C. Petrescu”, București, 2006

Mihai Stan

Remember

MATEI ALEXANDRESCU – la centenar

Despre scriitor și epoca sa s-a scris puțin și de multe ori, în conjuncturi subiective, nefavorabile în general. Aceasta și datorită experienței sale de viață, evenimentele istorice la care a participat punându-și pregnant pecetea.

Câteva date bibliografice susțin afirmațiile noastre.

Se naște în Târgoviște, la 30 aprilie 1906, în familia șefului de gară, Constantin Alexandrescu. Cursurile primare la Câmpulung și Târgoviște, unde termină liceul „Ienăchiță Văcărescu”, în 1924. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care o absolvă în 1931. Încă din perioada studiilor universitare frecventează cenaclul lui Mihail Dragomirescu, profesorul și criticul considerându-l ca asistent onorific, influențându-i determinant creația literară de mai târziu.

Își pregătește doctoratul (1935) cu o teză despre umorul lui Ion Luca Caragiale.

Deține importante funcții în administrația publică centrală și locală: șef de cabinet la Prefectura Județului Dâmbovița, Prefectura din București (1931-1934), comisar și șef al Serviciului de Control al Străinilor (1932-1942) și în Ministerul Propagandei Naționale. După evenimentele din 1944, funcționar la Consiliul de Miniștri (1946-1947) și Adunarea Deputaților (1946-1947).

Funcții mărunte administrative (contabil, funcționar la diferite întreprinderi și instituții) dar și o tăcere autoimpusă în plan publicistic până în 1967, când începe să frecventeze cenaclul „George Călinescu” al Academiei Române, relansându-se ca publicist, poet, eseist.

În publicistică va debuta la „Universul Literar” cu poezie (1926). Va publica la „Bilete de papagal”, „Gândirea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Vreamea”, „Pagini basarabene”, „Azi”, „Facla”, „Pagini literare”, „Seara”, „Fapta”, „Propilee literare”, „Revista scriitorilor și scriitorilor români” „Sfarmă-Piatră” sau în publicațiile târgoviștene: „Lumea nouă”, „Vreamea nouă”, „Avântul Dâmboviței”.

Colaborează la „Litere”, între 1933-1935, simțindu-se apropiat ideilor lui Vladimir Streinu și Barbu Cioculescu. În 1936 va scoate revista „Îndreptar”. Critica sa este apropiată ideilor estetice ale lui Mihail Dragomirescu, de sorginte antilovinesciană.

După 1967 apare în „Luceafărul”, „Steaua”, „Tomis”, „Argeș”, „Orizont”, „Dâmbovița”.

Demersul său poetic începe cu poemele din volumul „În insula unde-nfloreau coralii”, apărut la Târgoviște în 1931 și continuă cu „Leagăn de îngeri” (București, 1942).

În 1944 se îngrijește de apariția antologiei „Ardealul cântat de poeți” pe care o prefațează.

După 1967, îi apare volumul de sonete „Donna Sixtina” (1970), cel de versuri „Catarg” (1973), „Confesiuni literare” (1971). Sunt interviuri sau dialoguri pe care le-a avut cu nume

rezonante ale literelor românești: Camil Petrescu, Ion Vinea, Mihail Sebastian, Gib Mihăescu, Ilarie Voronca, N. D. Cocea, Mihail Dragomirescu, G. M. Vlădescu, Tudor Arghezi, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Iorgu Iordan, Mircea Horia Simionescu, ele fiind făcute în perioade diverse de timp (din 1933 și până în 1970).

Prin ele, urmărea de fapt o temă predilectă, aceea a corespondenței dintre personajele operi și existența reală a autorilor, cât din aceasta a putut fi transpusă artistic. Crezul său și-l exprimă clar: „*Îmi plac vorbele să umble în picioare ca niște animale vii, de sine stătătoare, dezlipite de pământ. Nu-mi place stilul bălăcit și fără relief*”.

Se stinge din viață la 5 noiembrie 1979.

Ca prozator va publica fragmente din romanul „*Venim la putere*” ce se dorea o frescă a orașului provincial (Târgoviștea tinereții sale) și câteva nuvele ale unui proiectat volum „*La iubirea patrupedă*”.

Mult mai reprezentativ este însă poetul. Primul volum „*În insula unde-nfloreau coralii*”, prezintă Târgoviștea natală în tonuri simboliste: „*Sunt atât de singur în orașul mic / încât cred că l-au făcut pentru mine: / Din câteva străzi, vreo două statui / Și ruine, / Din care tot rup și dumeric*”. „*Leagăn de îngeri*”, reface o lume tradiționalistă, dorindu-se o poezie serafică, asemănându-se prin imagini, de multe ori de un infantilism vizibil, unei plastici populare. Asemănătoare, dar mai aproape de lirica argheziană sunt versurile din „*Jocul cuvintelor*”, poetul simțind „*Tristeți de om purtat numa-n opincă*”, „vorba sa” fiind „grea” cum e „pământul ud”, tot ceea ce gândește „*nu încape-n grai*”, simțind că „*În minte doar vorbesc și mă aud*”. Aceeași preocupare obsedantă pentru căutarea cuvântului, care să exprime cât mai bine trăirile sale în „*Vămile văzduhului*”. Prin aceasta apropierea de lirica argheziană, ca idee și nu ca exprimare, este și mai evidentă. Se încearcă în poezia antebelică factura modernist-tradiționalistă, înclinată spre tonuri paternaliste, cu un desen baroc, în curs de exprimare, cu note de originalitate și în expresia artistică. În plin război se simte solidar cu: „*Voi cei mulți, / Și desculți / Negrăpați, nepliviți, / Din urmă într-una loviți*”.

În „*Donna Sixtina*” (1970), adună într-un ciclu 50 de sonete, influențat desigur de vechiul său model, Vasile Voiculescu. Este convins că idealul în artă este o „*fata morgana*”, tonul fiind reflexiv privind existența umană, meditănd asupra scurgerii ireversibile a timpului: „*Privesc la apa vieții – văd cum seacă / Toront cândva, azi numai pân' la glezne*”. Se simte „*șoim care izbutea să placă*”, legat de „*lanțul de argint*”, care „*doare*”, încercat fiind de „*vechiul dor de libertate*”.

La vârsta senectuții, meditează asupra menirii artei în existența umană, asemuită unui templu, în care ești „*nevoit să urci treaptă după treaptă fără număr*”. Concluzia sa este relevantă: „*Dar ce-i mai dureros, este că scara / Cu cât o urc și cred că se sfârșește / În urmă se topește ca și ceara*”. Iar „*Umbra mă petrece / Și, sub sandale piatra sună rece...*”, anticipează dispariția.

Pe nedrept uitat, marginalizat de oameni și de vicisitudinile istoriei pe care le-a trăit dramatic, Matei Alexandrescu rămâne o voce târgovișteană în peisajul literar românesc.

dr. Victor Petrescu

PANTAZI GHICA

„Negru, cocoșat și lacom” este unica indelicatețe a marelui Eminescu, păstrată până la noi într-un vers dedicat lui Pantazi Ghica. Și totuși, acest scriitor romantic, considerat de critici „minor”, purtându-și cu voieșie cocoșa – de care au râs Caragiale, Odobescu și gazetarii vremii – a rămas în ochii altor contemporani „regele boemei române”¹. Opera sa vastă trădează omul fin, atent și sensibil, cu o considerabilă cultură, ce se ascundea sub masca retorului provocator, iritant și agresiv.

S-a născut la 15 martie 1831, la București, în familia marelui logofăt Dimitrie Ghica și a Mariei (născută Câmpineanu). Urmând drumul fratelui său mai mare, viitorul om politic, economist și om de cultură Ion Ghica, Pantazi studiază la Colegiul „Sfântul Sava” și, din 1846, la Paris. Stilul boem, petrecăreț, nepăsător și iubitor de aventuri galante îi afectează însă considerabil studiile. Sub influența lui Nicolae Bălcescu, al cărui secretar devine, Pantazi prinde gust pentru studiul istoriei – acea istorie romantică, naționalistă și patriotică ce cucerea treptat pe toți tinerii vremii implicați în viața politică din preajma „primăverii popoarelor”. Ca urmare, în 1847 se angajează secretar al „Magazinului istoric pentru Dacia”, dar contribuția sa istoriografică este nesemnificativă.

Mai apropiată de spiritualul său vulcanic este funcția pe care o primește în zilele revoluției pașoptiste când, în calitate de comisar pentru propagandă, agită spiritele în județele Prahova și Buzău. Victoria reacțiunii îi aduce arestarea și o scurtă perioadă de detenție. Dar aventura vieții sale nu se încheie aici, căci – eliberat – se reîntoarce la Paris, pentru a-și lua licența juridică, și revine în țară căsătorit cu franțuzoaica Camila. Începe însă războiul Crimeii (1853-1856) și dinamicul Pantazi se înrolează în garda imperială franceză², remarcându-se în luptă (așa cum o dovedește decorarea și avansarea la gradul de căpitan).

După război, se întoarce la vechea dragoste, baroul – pentru care avea reale calități intelectuale –, și în 1856 este numit procuror supleant al Tribunalului de Dâmbovița, iar la 31 decembrie 1858 – prezident³. Este ales deputat din partea grupării liberale și îmbină cu abilitate cariera de avocat cu politica și gazetăria. Scrie articole pe o multitudine de probleme (legislație, politică, justiție, situație socială), toate purtând ceva din elocința autorului. Din această perioadă datează și pledoaria fratelui său, Ion Ghica, pentru recăpătarea drepturilor electorale pierdute din cauza „înstrăinării” sale, cât fusese bey de Samos⁴.

Până în 1859, când va părăsi Târgoviștea pentru a-și continua cariera juridică ca asesor la Ministerul Justiției, va aduna destule amintiri cât să scrie nuvela *O lacrimă a poetului Cârlova* (publicată în 1858) și încercarea de roman *Un boem român* (1860). În ambele lucrări, parfumul Târgoviștei romantice, în care s-au născut sau au trăit scriitorii ca I.H. Rădulescu, Vasile Cârlova și Grigore Alexandrescu, reiese din retoricul scrisului său și limbajul pitoresc, asemănător patinei vechilor stampe.

Ca și în descrierea lui Bălcescu, Târgoviștea lui Pantazi Ghica este o imensă grădină, copleșită sub povara verdeții parcurilor ei, dar vie prin păstrătorii de folclor, „accentele vesele ale muncitorilor lucrători și culegători de idealuri”, „junii flăcăi și fetele ce se joacă, râd, glumesc, dănțuiesc pe iarbă”, ca și prin lăutarii ei – țișanul cobzar Paraschiva

Paharnicu fiind immortalizat de autor ca „stâlpul veseliei aceluia oraș”.

Semnând ca Tapazin, Ghaki, G. Paisiu, Paisiu Gâscă, Pantazi Ghica se afirmă ca gazetar la „Românul”, „Telegraful” (cu o incisivă cronică culturală și mondenă, intitulată *Curierul Bucureștilor*), „Independința română”, „Scrânciobul” și „Opiniunea constituțională”. A înființat, de asemenea, o serie de ziare și reviste: „Păcală” (1860), „Actualitatea” (1865), „Cugetarea” (1865) și „Stindardul” (1876).

Vederile proprii în teoria și critica literară îi aduc, însă, conflictul cu o serie de personalități ale momentului, printre care Mihai Eminescu și Titu Maiorescu. Adept al școlii realiste, Pantazi este anti-junimist și respinge critica lui Maiorescu. În schimb, este atras de teoria absurdului sublim promovată de prietenul său Alexandru Macedonski. Pentru el, orice imagine este permisă în proză sau în versuri, cu condiția să cuprindă o semnificație. Arta nu este altceva decât realitatea care există sau care ar putea exista, iar critica nu-și are rostul dacă nu este luminoasă și comprehensivă. Ca și la alți romantici, scrierile trebuie să poarte tendință morală evidentă, iar frumosul să iradieze asemenea unui reflex al binelui⁵.

Ca dramaturg însă, nu excelează, piesele sale fiind în majoritate comedii de moravuri. În ciuda vivacității dialogurilor, acestea devin oboșitoare prin verbiaj. Evident, morala nu lipsește, căci teatrul trebuie să fie „o școală de morală și moravuri”. De aceeași problemă suferă și piesele istorice („*Mircea cel Bătrân*”), scrise sub influența lui Dimitrie Bolintineanu, pline cu monologuri emfaticе, o ambianță lugubră, multe anacronisme și eroi infernali sau angelici.

Manifestă o aplecare pentru crearea de fizionomii, dorindu-și să alcătuiască o colecție de portrete contemporane, grupate în cartea „*Schițe din societatea românească*”⁶.

Cel mai înalt post pe care-l ocupă în timpul vieții este cel de prefect de Buzău (1866), după care bătrânețea îl transformă pe voiosul boem într-un personaj tot mai posac și melancolic. Se va stinge din viață la 17 iulie 1882, fiind înmormântat la Ghergani.

Târziu, Călinescu îi va da locul meritat în istoria literaturii române, făcându-i o caracterizare mai puțin răutăcioasă și, probabil, mai aproape de adevăr: „un om cu o largă cultură literară [...], delicat, un adevărat boier”⁷.

Note

1. Cu această expresie îl definește Alexandru Macedonski („*Cuvânt rostit de Alexandru Macedonski la înmormântarea lui Pantazi Ghica*”), în *Literatorul*, III, 1882, p. 6.
2. Despre fricțiunile din Pantazi și Ion Ghica – generate, în special, de viața dezordonată dusă la Paris de primul – și satisfacția pe care fratele cel mare a trăit-o la înrolarea lui Pantazi (vezi Victor Petrescu, „*Corespondența Ion Ghica – Pantazi Ghica*” în *Litere*, VI, nr. 67 (10/2005), p.p. 36-37.
3. Constantin Manolescu, *Târgoviștea de la mijlocul veacului trecut evocată de Pantazi Ghica*, în Victor Petrescu; Mihai Oproiu; Constantin Manolescu, *Târgoviștea culturală. Studii. Articole. Note*, Târgoviște, Editura Biblioteca, 2000, p. 133.
4. Ibidem.
5. George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 338.
6. *Dicționarul general al literaturii române* (coord. general Eugen Simion), vol. E-K, București, Editura Univers Enciclopedic, pp. 339-340.
7. George Călinescu, *op. cit.*, p. 337.

Tablete de scriitor

Târgoviștea. Ruinele

Dormim noaptea la Podul-Dâmboviții, un sat cuibărit în fundul unei văi adânci, închis din toate părțile, ca o căldare. Pe creasta zidului de stânci dinspre miazănoapte se văd rămășițele unui vechi castel. Nu se știe al cui a fost. Bătrânii spun c-așa l-au apucat. Mulți au căutat comori pe sub ziduri, căci mereu se zărea noaptea jucând o pată albastră, acolo, la „Ruina Pustie”, cum îi zic ei. Ceva mai în jos, dincoace de ruinele cetății lui Negru-Vodă, pe malul drept al Dâmboviții, e satul Stoenesti, unde s-a retras Mihai Viteazu, acum trei sute de ani aproape, să-și odihnească mica lui oaste în urma strălucitei biruințe de la Călugăreni.

De la Podul-Dâmboviții o luăm spre răsărit, pe cărări de turme, peste muscele; prin codri de brad și de fag suim din greu muntele Leaota, care se desface din culmea Bârsei și se lasă-n podișuri trăgănate până-n măgurile de var și de cărbune de la Șotânga. Mânem la o stână pe vârful Leaotii. A doua zi ne scoborâm în valea Ialomicioarei, și pe la asfințitul soarelui sosim la Târgoviște. Orașul e așternut în limpeziș, pe malul drept al Ialomiții. Un lung șir de coline, acoperite cu vii, îngrădesc zarea spre răsărit, iar în mijlocul acestor coline, pe vârful cel mai înalt, se vede ridicându-se falnică dintre copaci Mănăstirea Dealului: întregă, strălucitoare, stă mândră în fața orașului, ca și cum vremea ar fi adormit la pragul ei. Acolo, în tinda bisericei, într-o raclă de sticlă se păstrează capul lui Radu cel Mare, întemeietorul mănăstirii (acum patru sute de ani) și capul lui Mihai Viteazu, pe-a cărui frunte a strălucit, în fulgerarea unei clipe de noroc, cea mai glorioasă coroană la care-a ținut vreodată visul de mărire și de dreptate al neamului românesc.

Aici, în Târgoviște, și-a așezat Mircea-Vodă scaunul domniei cătră sfârșitul veacului al paisprezecelea și, fiind lunca deschisă și fără apărare, a făcut șanțuri și ziduri tari împrejurul cetății, și 333 de ani a rămas aici capitala țării, în vremea asta orașul a fost adesea bătut de oștile turcești și, cu toate nenorocirile cari l-au învăluit, a mers înainte, s-a ridicat și s-a îmbogățit mereu. Domni după domni l-au înfrumusețat și l-au dăruit cu mitropolie, cu biserici, cu tipografie; subț înțeleaptă și blinda stăpânire a lui Matei Basarab, mulțimea norodului ajunsese la 60 000 de suflete.

Ce viață, ce zarvă trebuie să fi fost odinioară pe ulițele acestea, astăzi așa de liniștite, aproape triste! Aici bătea inima țării, cu toate grijile și bucuriile ei. Aici veneau negustorii din Veneția, din Genova și de la Țarigrad. Ei aduceau în acest „Damasc al României” scule și covoare scumpe, mătăsuri cusute cu fir de aur, haine și podoabe pentru mitropoliții și gospodarii țării, pentru domnițele și bogatele jupănese de

pe vremuri. Și de-aici porneau, pe cele patru porți ale cetății, chervanele-nărcate cu lână, cu miere, cu sare și cu zaharele, ce-mprăștiau vestea despre dărnicia și-mbelșugarea pământului nostru până-n cele mai depărtate schele ale Europei.

Acum Târgoviștea e un oraș de amintiri. Zidurile cetății s-au năruit, șanțurile s-au astupat, pe unde se-ntindeau palatele și edecurile Mitropoliei, astăzi e obor de vite, iar curțile domnești, mândrele curți de pe malul Ialomiții, înlăuntrul cărora s-a urzit o parte așa de însemnată din istoria patriei noastre, au rămas paraginile, - un morman de ruini înecate de bălării, bolți surpate, grămezi de moloz sprijinind câteva ziduri afumate, în cari se văd ca niște răni spărturile ferestrelor, lărgite de ploi. O singură odaie își mai păstrează cei patru pereți lăturalnici: din mijlocul ei se-nalță doi salcâmi. În toate părțile se-ntind desișuri mari de bozii și de urzici, de jur împrejur pământul crește, ca și cum ar vrea să năpădească și să înghită și aceste biete rămășiți din ceea ce-a fost odată fala și podoaba Târgoviștii. Ce păcat că nu ni s-a putut păstra măcar palatul acesta, ca o mărturie scumpă a vremilor trecute! Am fi venit aici din toate unghiurile țării, am fi alergat aici, ca la o școală înălțătoare, să ascultăm șoapta zidurilor sfinte și să trăim o parte vie din istoria neamului nostru. Am fi pășit cucernici prin sălile tăcute și largi ale bătrânilor voivozi, și-am fi putut zice: pe ușa asta a intrat marele Mircea când s-a întors biruitor de la Rovine, de la fereastra asta se uita cruntul Țepeș peste orașul lui demolit și spălat de fărădelegi; în jilțul acesta a stat viteazul Mihai, pe când în mintea lui cutezătoare se împânzea un vis măreț - o țară întinsă, puternică și glorioasă, toată suflarea românească sub un singur sceptru. Dar a bătut nemilos viforul vremii, mai aprig decât războaiele și decât focul, și-a pustiit mândrele curți, și-a surpat zidurile falnicului palat, în încăperile căruia n-a stat nici un domn fanariot. Numai biserica a rămas, cu sfinții ei zgâriați de sulțile turcilor, și înaltul turn al Chindiei unde vegheau străjile și unde bătea meterhaneaua (muzică militară, fanfară) când s-ăzau domni la masă. Doarme bătrâna Târgoviște, cetatea atâtor glorioase amintiri. Un moment de tresărire a avut pe la începutul veacului trecut, și-a dat atunci țării trei poeți însemnați, aproape în același timp: pe Eliade, pe Alexandrescu și pe Cârlova. Dar la sunetele harfei lor pietrele nu s-au mai mișcat, să reînvie cetatea moartă, ca-n bunele vremuri de demult la cântecele lui Orfeu.

Alexandru Vlahuță, *România pitorească*

Effigii sentimentale

Într-o aurie zi de toamnă abia încheiată, când copacii din parcurile Târgoviștei așterneau covor de frunze pe alei, pașii m-au purtat prin preajma Catedralei metropolitane – loc de reverie și liniște, spațiu în care locuitorii urbei își caută adesea loc de popas și meditație.

Pe una din băncile acestei oaze de reculegere am văzut un tânăr citind cu atenție o carte. Și nu mică mi-a fost mirarea să aflu că micul tom pe care îl avea în mâini, proaspăt ieșit de sub teacurile tipografice, era un volum de poezie (semnat de membrii Societății Scriitorilor Târgovișteni) *În căutarea unui topos liric*, apărut la Editura „Bibliotheca” din Târgoviște în condiții tehnografice alese (cum, de altfel, sunt toate volumele ce poartă sigla acestei firme culturale, cu un prestigiu din ce în ce mai mare în lumea culturală românească).

Spun și scriu că nu mică mi-a fost mirarea dat fiind că – așa cum o știm cu toții – tinerii de azi, care sunt atrași de miracolul și frumusețea sentimentelor și gândurile rostite prin limbajul poeziei este din ce în ce mai mic, alte tentații (televizorul, Internetul ș.a.) aflându-se acum la orizontul preocupărilor acestora.

Dar nu despre uimirea mea din acele clipe mi-am propus să vorbesc și să scriu în aceste clipe, ci despre cu totul altceva: despre o îndelungată tradiție culturală existentă la Târgoviște – și nu de azi de ieri, ci de secole.

Căci străvechea cetate căreia i-au dat strălucire, prin vreme, voievozii și domnitorii noștri cu iubire de neam și de țară, s-a bucurat întotdeauna și se bucură și azi de un binemeritat și foarte bine argumentat prestigiu cultural. Un prestigiu asigurat de oamenii condeifului – de la romanticul Vasile Cârlova și poezii Văcărești și până la I.A.I. Brătescu-Voinești, de la Heliade Rădulescu și până la scriitorii de azi.

Pe lângă toate aceste adevăruri de domeniul evidenței pentru oricine poposește aici, Târgoviște mai înseamnă și singurul oraș românesc în care există un muzeu al tiparului și al vechii cărți românești și un altul cunoscut scriitorilor acestei străvechi vetre de țară, oameni care au adus o contribuție fundamentală la dezvoltarea limbii și culturii naționale, dând la iveală cărți de referință pentru contemporaneitate și pentru urmași. Celebrul *Testament* al lui Ienăchiță („Urmașilor mei Văcărești / Las vouă moștenire / Creșterea limbei românești / Ș-a patriei cinstire”) n-a fost și n-a rămas, cum avea să se dovedească în timp, o „spusă” de circumstanță, ori fără acoperire în fapte. Căci urmașii poetului și-au dovedit cu prisosință râvna și dăruirea întru împlinirea idealului propus de către bardul trăitor

în cel de al XVIII-lea veac pe meleagurile dâmbovițene.

Astăzi, când cultura noastră este liberă de orice constrângeri și de orice tribulații, în orașul acesta au loc manifestări de prestigiu, „vârsta” unora dintre ele (cum este Festivalul de Literatură „Moștenirea Văcăreștilor”, la care am avut onoarea să fiu invitat și eu de-a lungul timpului), atingând aproape patru decenii – ceea ce poate vorbi de la sine despre un anume climat cultural, despre o atmosferă, despre o emulație proprii Târgoviștei.

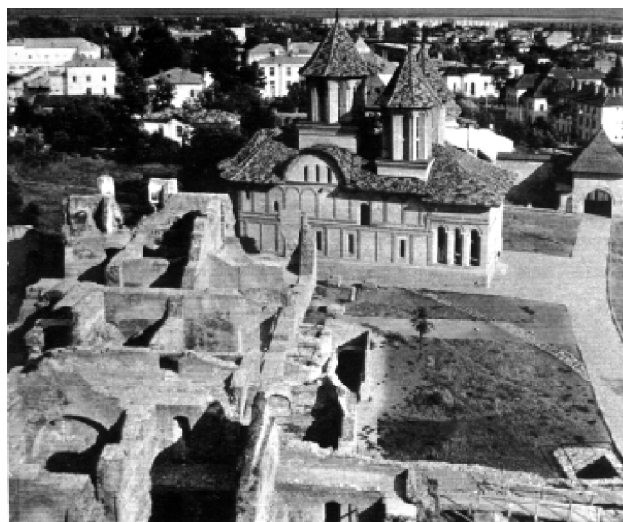
Scriam mai la începutul acestor rânduri că în parcul din vecinătatea Mitropoliei am întâlnit un tânăr citind o carte de ultimă oră și am rămas întrucâtva mirat, iar acum simt nevoia să mai adaug ceva în care cred cu tărie. Oricât de pasionați ar fi târgoviștenii de azi de performanțele tehnologiei și oricât de atrași ar fi de ele, gustul pentru lectură, pentru cunoașterea valorilor patrimoniale (fie ele din domeniul literar ori din altele) nu numai că nu va dispărea, ci, dimpotrivă, va cunoaște o veritabilă resurrecție.

Și cred că se întâmplă, că se va întâmpla așa și în viitor fiindcă urbea Târgoviștei, spirit care pentru un vizitator de aiurea e uimitor.

În clipele mele de vis și de nostalgie m-aș vrea „înfiat” spiritual (și nu numai spiritual) de acest oraș care îți vorbește la tot pasul despre istorie și cultură, despre oamenii de ispravă ai locului, despre frumos și poezie...

26 Brumar, 2006

Florentin Popescu

Târgovișteism / Târgoviștenie

Târgoviștea se privește, se simte, se trăiește deci. Există un SENTIMENT AL TÂRGOVIȘTEI. L-aș numi – chiar dacă risc să forțez epitetul – ambivalent: TÂRGOVIȘTEISM / TÂRGOVIȘTENIE, sufixele „ism” sugerând ideea de caracter colectiv al târgovișteanului, și „nie” pe aceea de calități, de atitudine, de reputație.

Orașul acesta, mult mai vechi decât atestarea sa documentară în ipostază de capitală românească – temeliile sale pierzându-se la răspântia epocilor neolitică și a bronzului în vremea pelasgilor –, a rămas, dincolo de măreția și decăderea sa, un inubliabil zălog de istorie – O CETATE ETERNĂ a României și românității. O CETATE ce nu-ți stârnește frisoane mărunte de „patriotism local”, ci, dimpotrivă, târgovișteanul se privește pe sine integrat în orizontul istoriei românești, chiar și în cel al istoriei europene. Nu gândește provincial. Gândește panromânește.

Dar ce-ar putea fi TÂRGOVIȘTEISMUL / TÂRGOVIȘTENIA?

Dacă te naști în Târgoviște, toată viața, chiar dacă soarta te duce pe alte meleaguri, fie și în Canada, de pildă, rămâi – și afirmi cu obstinație – *târgoviștean*. Mereu vei purta în priviri și în suflet columna zveltă și încrenelată a Turului Chindia. Și pe pleoapă îți va zăbovi melancolică o lacrimă. La Montreal am întâlnit niște

„*târgovișteni vechi*” – cum ne place unora să ne spunem cu orgoliu –, și care își doreau ca, la sfârșitul călătoriei prin viață, să fie așezați în pământul CETĂȚII și cu „vedere” la Turn.

Dacă te vei împământeni la Târgoviște ceva, asemenea unei stări magice, nu te va mai lăsa să pleci: DUHUL CETĂȚII. Te *târgoviștenizezi*.

Târgovișteanul este un român sadea, ba mai mult, un „urmaș al Romei” sui-generis. Este vorbăreț, în sensul unei poftes irepresibile de comunicare, de sociabilitate, și imaginativ, și doritor de gesticulații libertiniste și nu de libertinaj. El este democrat și de aceea îi place să umble cu jalba-n proțap, ca pe vremea unui vodă fanariot, căutându-și dreptatea. De unde și celebra și vechea taxare de „gură de Târgoviște” care nu este un stigmat. Este un fel de *brand*, o *stare de spirit* emblematică.

Dar târgovișteanul mai are un „ce” al său: nu este nostalgic, este pragmatic, fie și atunci când se mândrește fudulindu-se cu istoria glorioasă a CETĂȚII, și mai este sentimental. El spune oarecum precum napolitanul: „Vino de vezi Târgoviștea, apoi nu mai pleci!”

Ei bine, eu cred că acesta este TÂRGOVIȘTEISMUL / TÂRGOVIȘTENIA.

George Coandă

BIBLIOTECA „ION HELIADE RĂDULESCU” DÂMBOVIȚA
Târgoviște, str.Stealea , nr.2, cod 130018 - Tel./Fax.: 0245/612316
E-mail: office@bjdb.ro, Web: www.bjdb.ro

Principală bibliotecă publică a județului, pune la dispoziția utilizatorilor un fond de peste 300.000 documente: cărți, periodice, materiale audio-video și documente non-publicații.

Servește interesele de informare, studiu, lectură, educație și recreere ale utilizatorilor din municipiul Târgoviște și întreg județul Dâmbovița, prin servicii care asigură accesul nediscriminatoriu la propriile fonduri (colecții și baza de date), precum și la alte surse, accesibile ei din exterior.

SERVICIILE

- **Serviciul dezvoltare, evidență, prelucrare a colecțiilor, catalogare, organizarea cataloagelor**
- **Serviciul studii, cercetare, informare bibliografică, automatizarea serviciilor. Asistența de specialitate**
- **Serviciul relațiilor cu utilizatorii**
- **Centrul de informare comunitară (C.I.C.)**

Secția colecții speciale „Constantin Cantacuzino”

Fondul secției este compus din: cărțile donate de particulari; carte veche românească; carte cu însemnări manuscrise; fondul scriitorilor dâmbovițeni; colecția de manuscrise literare românești; ediții bibliofile românești și străine; ex-librisuri; colecția de cartofilie; microfilme (ale revistelor și ziarelor apărute de-a lungul anilor în limitele geografice ale județului Dâmbovița.

Secția de carte tehnico-științifică „Nicolae Ciorănescu”

- Pune la dispoziția cititorilor un fond de peste 25.000 publicații din domeniile respective.
- Acordă referințe și informații de specialitate.

Filiale:

Filiala Micro IX (strada Avram Iancu, Bl. 17, Sc. C, Ap. 43)

- Dispune de un fond de peste 6000 unități de bibliotecă din toate domeniile, predominând cartea pentru satisfacerea cerințelor de lectură ale elevilor;
- Organizează activități de popularizare a filialei, de animație culturală în școlile din micro IX.

Filiala „Chișinău” (strada Ion Creangă nr.82/1, Chișinău, Republica Moldova)

- Are un fond de 20 251 volume, din care 74 titluri de periodice.

Secția de împrumut pentru adulți

- Oferă cititorilor o colecție compusă din peste 70.000 de volume din domeniile: filosofie, religie, științe sociale, lingvistică, literatură română și universală, generalități, istorie, geografie, biografii.
- Practică împrumutul interbibliotecar.
- Pune la dispoziția cititorilor liste tematice de recomandare, de prezentare a ultimelor noutăți intrate în colecțiile noastre.

Secția de periodice „Elena Văcărescu”

- Pune la dispoziția cititorilor peste 11.000 unități de bibliotecă, (periodice) având 20 de locuri pentru studiu în sală. Organizează banca de date privind dezvoltarea economico-socială a județului Dâmbovița reflectată în presa centrală și locală. Alcătuiește „Anuarul Dâmbovița”, punând la dispoziție, spre cercetare, publicații sau orice referințe despre lucrări existente în depozitul local.

Secția de împrumut pentru copii „Ioan Alexandru Brătescu-Voinești”

- Funcționează într-un spațiu propriu (Bulevardul Libertății, bl. B 2, parter).
- Pune la dispoziția copiilor un fond de peste 40.000 de publicații specifice particularităților de vârstă și pregătire școlară.
- Colecțiile sunt organizate pe criterii tematice, în concordanță cu bibliografia școlară, cu cerințele de studiu și lectură ale copiilor.
- Fondul de referință poate fi consultat în sala de lectură, special amenajată.

Sala de lectură „Grigore Alexandrescu”

- Oferă spre studiu lucrări din toate domeniile cunoașterii (aproximativ 100.000 volume).
- Dispune de 30 de locuri pentru studiu.
- Pune la dispoziție materiale de referință, de informare bibliografică, de cunoaștere a tradițiilor socio-culturale ale colectivității.

Secția de artă „Nicolae Grigorescu”

- Colecția conține peste 7000 lucrări de estetică generală, cărți și albume din domeniul artelor
- Are un număr de peste 10.000 unități de bibliotecă, din domeniul audiovizualului (discuri, casete audio și video, benzi magnetice, CD-uri, CD-rom).
- La solicitare, în limita posibilităților, pune la dispoziție fondul de discuri și casete pentru imprimări.

Periodic, biblioteca organizează activități la sediu, în colaborare cu alte instituții culturale, dedicate principalelor evenimente ale spiritualității românești și universale.

PROGRAM PENTRU PUBLIC:

LUNI: 12-19; MARȚI – VINERI: 9-19; SÂMBĂTĂ: 9-12.

